

Baltic Engagement
Centre for Combating
Information Disorders

BECID

PIRMŪJŲ VEIKLOS METŲ ATASKAITA

2022 m. gruodžio mėn.–2023 m. gruodžio mėn.

Tartu universiteto (UTARTU) koordinuojamo ir ES finansuojamo projekto,
kurio identifikavimo Nr. 118471, pirmoji 1.4 užduoties dalis

Maia Klaassen | koordinatorė ir jaunesnioji mokslo darbuotoja
Inger Klesment | komunikacijos ir medijų raštingumo specialistė
Gretel Juhansoo | komunikacijos ir medijų raštingumo specialistė

... bendradarbiaudamos su visais centro darbuotojais ir suinteresuotaisiais subjektais

**Co-funded by
the European Union**

TURINYS

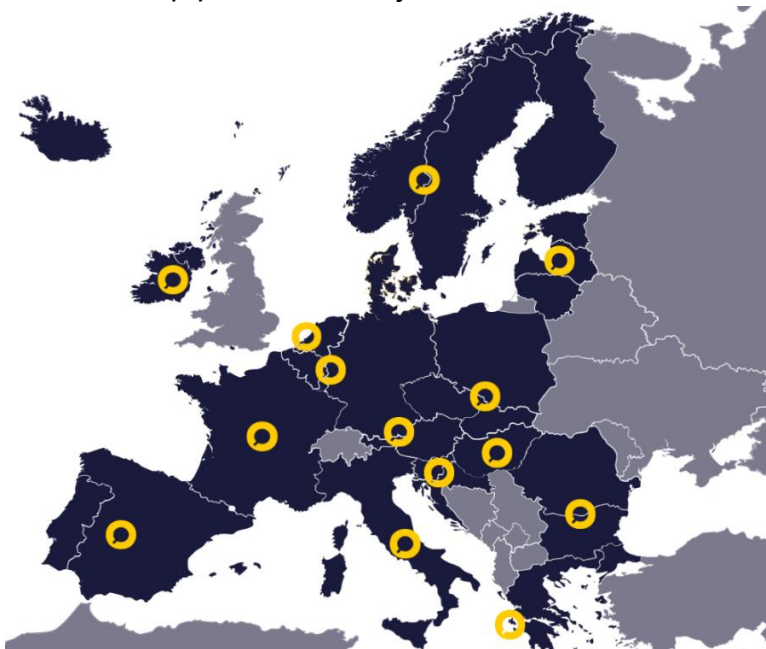
ĮVADAS	2
1. PROJEKTO VALDYMAS, INFORMACIJOS SKLAIDA IR TVARUMAS	3
1.1. ADMINISTRACINIS IR FINANSINIS KOORDINAVIMAS.....	4
1.2. KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS IR DUOMENŲ VALDYMAS.	7
1.3. INFORMACIJOS APIE PROJEKTO VEIKLĄ IR REZULTATUS SKLAIDA	8
1.3.1. <i>BECID pagalba rengiant konferencijas, seminarus ir praktinius seminarus bei dalyvavimas juose</i>	9
1.3.2. <i>Informacijos sklaida naudojantis naujienų žiniasklaidos priemonėmis</i>	17
1.4. BENDRADARBIAVIMAS SU NACIONALINĖMIS INSTITUCIJOMIS	19
1.5. BENDRADARBIAVIMAS SU EUROPOS SKAITMENINĖS ŽINIASKLAIDOS STEBĖJIMO CENTRU (EDMO).21	
1.6. BECID TVARUMAS IR NEPRIKLAUSOMUMAS	23
1.6.1. <i>Kokybiškas tarpdisciplinis švietimas regione</i>	24
1.6.2. <i>Virtualiųjų stažuotojų įtraukimo į centro veiklą galimybės</i>	26
2. FAKTŲ TIKRINIMAS	29
2.1. „DELFI LT“	30
2.2. „Re:Baltica“	31
2.3. „DELFI LV“	31
2.4. „DELFI EST“	32
2.5. AR „TIKTOK“ ATVERIA DURIS Į POLITIKĄ BALTIJOS ŠALYSE? KOL KAS TIK LATVIJOJE	33
3. MOKSLINIAI TYRIMAI IR ANALIZĖ	38
3.1. KETURI BENDRADARBIAUJANTYS UNIVERSITETAI	39
3.2. TURIMŲ ŽINIŲ IR PRIEMONIŲ VERTINIMAS IR ANALIZĖ	41
3.2.1. <i>Atsparumo, pažeidžiamumo ir informuotumo apie padėties riziką suderinimas: komunikacinės nelygybės mažinimas Baltijos šalyse</i>	43
3.2.2. <i>Konceptualiojo ir metodologinio metodų taikymas visuomenės atsparumo moksliniuose tyrimuose</i>	44
3.2.3. <i>Medijų raštingumo mokymas mokykloje – tarpdisciplinis tikslas</i>	45
4. MIR VEIKLOS RENGIMAS IR VYKDYMAS	47
4.1. 2023 M. BECID NARIŲ ATLIKTAS DARBAS, SUSIJĘS SU MIR	48
4.2. „TIKTOK“ NAMELIS: NEVIRTUALIOJI MIR INTERVENCIJA APIE MŪSŲ INTERNETINĮ GYVENIMĄ	51
4.3. SKAITMENINIŲ MEDIJŲ RAŠTINGUMAS BALTIJOS ŠALYSE.....	55
4.4. ATRINKTA 2023 M. BECID MIR GRUPĖS SUKURTA MEDŽIAGA IR INTERVENCIJOS	58
5. SVARBIAUSI 2023 M. STUDENTŲ MOKSLINIAI TYRIMAI	60
5.1. ESTIJOS MOKYTOJŲ MEDIJŲ RAŠTINGUMAS JŲ PAČIŲ VERTINIMU IR PRIEMONĖ MEDIJŲ RAŠTINGUMUI ĮVERTINTI.....	60
5.2. PLATAUS MASTO MEDIJŲ MOKYMAS TURI BŪTI NEATSIEJAMA MOKYMO PROGRAMOS DALIS.....	63
KO TIKĖTIS 2024 M.	65

***I*vadas**

Baltijos šalių kovos su informacijos sutrikimais centras,

dar vadinamas BECID, savo veiklą, koordinuojamą Tartu universiteto Socialinių studijų instituto, pradėjo 2022 m. gruodžio mėn. Pagrindinis tikslas? Stiprinti visuomenės atsparumą ir padėti demokratinei visuomenei atsispirti žalingam informacijos sutrikimų ir informacinės įtakos poveikiui trijose Baltijos šalyse – Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje.

BECID veikla vienija keturis universitetus (***Tartu universitetą*** ir ***Talino universitetą*** Estijoje, ***Vidžemės taikomųjų mokslų universitetą*** Latvijoje ir ***Vytauto Didžiojo universitetą*** Lietuvoje), keturis nepriklausomus Tarptautinio faktų tikrinimo tinklo (IFCN) patvirtintus faktų tikrinimo subjektus („Delfi“ ***EE, LV*** ir ***LT*** bei „***Re:Baltica***“) ir trečiojo sektoriaus medijų raštingumo organizacijas jungiantį ***Baltijos šalių žiniasklaidos kompetencijos centrą***. Šiame projekte dalyvauja ir Latvijos televizija „***Vidzeme TV***“, veikianti kaip partnerė rėmėja, tačiau neteikianti finansinės paramos.

1 pav. EDMO centrų žemėlapis 2023 m. gruodžio mėn. duomenimis

Šaltinis: edmo.eu

Regioninis centras **BECID yra vienas iš 14 Europos skaitmeninės žiniasklaidos stebėjimo centro (EDMO) centrų, kurių veikla apima 27 Europos Sąjungos (ES) valstybes nares.** Šie centrai, EDMO EUI (Europos universitetinis institutas), CNECT GD ir nacionalinės valdžios institucijos dirba išvien spręsdami su informacijos sutrikimais susijusius klausimus. Šis bendradarbiavimas jau davė reikšmingų vaisių.

Pavyzdžiui, kadangi centrai finansuojami pagal kvietimą teikti pasiūlymus, kurio finansavimo norma lygi 50 proc., bendras Estijos užsienio reikalų ministerijos, vidaus reikalų ministerijos, švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos bei vyriausybės kanceliarijos finansavimas Estijoje (dotacijos identifikavimo Nr. 101084073) iš esmės tapo iki šiol didžiausia šalies investicija į tarptautinį bendradarbiavimą kaip kovos su dezinformacija priemone. Suderinti strateginiai tikslai ir konkretus dvejų su puse metų veiksmų planas skirti visuomenės atsparumui nuo informacijos sutrikimų didinti, remiantis įrodymais pagrįstu tyrėjų, faktų tikrintojų ir medijų raštingumo ekspertų darbu. Žalingos informacijos sklaida nesibaigia prie valstybių sienų, tad kodėl neturėtume dirbti bendradarbiaudami tarpvalstybinio lygmeniu?

1. PROJEKTO VALDYMAS, INFORMACIJOS SKLAIDA IR TVARUMAS

Pirmojo darbų paketo apžvalga

Pagrindiniai pirmojo darbų paketo tikslai – sukurti veiksmingą valdymo struktūrą ir koordinuoti BECID projekto, finansų, duomenų ir rizikos valdymą. Šiuo tikslu buvo parengtos šešios skirtingos užduotys.

Pirmaisiais centro veiklos metais svarbiausia buvo sukurti valdymo struktūrą, darbo eigos modelius ir vidaus komunikacijos kanalus (**1.1 užduotis**), taip pat numatyti būsimo darbo kryptį ir gaires. Iš pradžių šešis mėnesius išbandę decentralizuoto valdymo strategiją, pagal kurią už kiekvieną užduotį buvo atsakingi skirtingi asmenys, vėliau nusprendėme paskirti po vieną asmenį iš kiekvienos organizacijos kaip už kiekvieną darbų paketą ir valdymo komitetą atsakingą šalį ir jų informacinį centrą.

Pasikeitus pirminiams projekto valdymo planams, buvo sunku pasiekti susitarimą, nes nuo 2023 m. gruodžio mėn. **BECID priklauso 66 nariai iš visų Baltijos šalių**, t. y. beveik dvigubai daugiau, nei iš pradžių planuota (38 nariai). (Žinoma, dauguma šių trijų šalių darbuotojų nedirba visą darbo laiką.) Komunikacijos kanalai buvo pasirinkti atsižvelgiant į narių pageidavimus ir pateikti duomenų valdymo plane, taip garantuojant kokybės užtikrinimo, vertinimo ir stebėsenos procesus (**1.2 užduotis**).

Tartu universitetas koordinuoja išlaidas, veiklą, finansų valdymą ir darbo laiko apskaitos žiniaraščius (**1.3 užduotis**), tačiau **centro sprendimų priėmimo procesai nustatyti atvirai ir demokratiškai**. Pavyzdžiui, 2023 m. lapkričio mėn. buvo svarstoma galimybė įtraukti Ukrainos organizacijas į kitą finansavimo etapą vykstant mėnesiniams posėdžiams. ([2022 m. rugsėjo mėn.](#) Europos Komisija paskelbė pritarianti Ukrainos organizacijų įtraukimui į Skaitmeninės Europos programą ir skaitmeninių inovacijų centrų veiklą.) Kadangi nariams nepavyko iš karto pasiekti bendro sutarimo, apklausėme visus centro narius – tiek administracijos, tiek kitus darbuotojus – ir, remdamiesi apklausos rezultatais, surengėme atskirą posėdį šiam klausimui aptarti, kol galiausiai sutarė visi nariai. Nesame vienintelis centras, bandantis apibrėžti savo vaidmenį kovos su informacijos sutrikimais ekosistemoje.

*Visus EDMO centrus siejantis ilgalaikės strategijos klausimas:
ar esame regioninis centras, tarnaujantis suinteresuotųjų subjektų
ir pažeidžiamų visuomenės grupių labai savo regione, ar tarptautiniam tinklui
priklausantys centrai, tarnaujantys tinklo ir tarptautinės bendruomenės
labai?*

Pirmaisiais metais siekėme, kad mūsų pavadinimas regione taptų žinomas, ir to siekėme ne tik dėl savęs, bet ir dėl viso BECID ir mūsų komandos labo. Informacijos apie projekto veiklą

ir rezultatus sklaida kuriant turinį ir organizuojant renginius (**1.4 užduotis**) buvo nepaprastai sėkminga: pavyzdžiui, nuo lapkričio pabaigos apie mus Estijos žiniasklaidoje rašyta 34 kartus, kas mėnesį surengėme bent po vieną internetinį seminarą ir dalyvavome 88 kituose atitinkamų suinteresuotųjų subjektų organizuotuose renginiuose.

Pirmąjį projekto įgyvendinimo mėnesį buvo pristatyta laikinoji svetainė, tuo metu veikusi Tartu universiteto serveryje, o 2023 m. rugpjūčio mėn. ją pakeitė nauja svetainė becid.eu, ne tik skirta paslaugoms visuomenei teikti, bet ir veikianti kaip užkulisinė erdvė projekto partneriams keistis informacija. Kadangi BECID yra vienas iš 14 regioninių EDMO centrų, apie savo veiklą EDMO tinklo tarptautinius kolegas ir partnerius informuojame naudodamiesi Europos informacijos atsparumo ekspertams sukurta „TrulyMedia“ platforma.

Vis dėlto, atsižvelgiant į platesnio masto EDMO tinklo veiklą, BECID atlieka ne tik dalijimosi žiniomis ir naujų bendradarbiavimo projektų inkubavimo vaidmenį – mes taip pat aktyviai bendradarbiaujame su Europos Komisijos CNECT GD ir savo nacionalinėmis valdžios institucijomis bei vyriausybinėmis institucijomis (**1.5 užduotis**). 2023 m. mūsų pagrindinis vaidmuo buvo susijęs su neoficialiomis konsultacijomis dėl Skaitmeninių paslaugų akto (SPA) įgyvendinimo ir platformų pateiktų skaidrumo ataskaitų stebėsenai. Pavyzdžiui, 2023 m. rugpjūčio mėn. [NORDIS](https://nordis.eu), analogiškos BECID organizacijos Šiaurės Europos šalyse, atstovai lankėsi Estijos vyriausybės kanceliarijoje ir susitiko su BECID, Estijos vartotojų apsaugos ir techninio reguliavimo institucijos, vyriausybės kanceliarijos ir kultūros ministerijos atstovais, kad aptartų artėjančius iššūkius įgyvendinant teisės aktų pakeitimus ir užmegztų abiejų šalių duomenų reguliavimo institucijų tarpusavio ryšį. Be to, veiklą tęsėme Estijos vyriausybės agentūroms surengdami uždarus seminarus, kuriuose pristatėme BECID veiklą ir tinklo darbą, taip pat 2024 m. numatėme surengti atvirą seminarą anglų kalba.

Kuriant BECID nepriklausomumo ir tvarumo strategiją (1.6 užduotis) taip pat buvo ieškoma finansavimo galimybių ateityje, siekiant užtikrinti centro veiklos tęstinumą, kuris nepriklausytų nuo konkrečių Europos Komisijos skiriamo EDMO finansavimo etapų. Per metus mums pavyko sėkmingai parašyti naujų finansavimo pasiūlymų dėl dviejų BECID projekte išbandytų veiklos sričių (kovos su dezinformacija mokymo programos kūrimo ir skaitmeninių įgūdžių ugdymo pagal jaunimo ir senjorų konsultavimo modelį) plėtros, kuriems buvo skirtas finansavimas, ir šiuo metu jau pradėti vykdyti išvestiniai projektai. Gavome ir neigiamų atsakymų į dvi panašias paraiškas, tačiau pagal BECID nepriklausomumo ir tvarumo strategiją veikla šia kryptimi bus tęsiama. 2024 m. vasario mėn. Tartu universitete bus pradėta dėstyti [*vienų metų trukmės magistrantūros studijų programa anglų kalba „Dezinformacija ir visuomenės atsparumas“*](#).

1.1. Administracinis ir finansinis koordinavimas

Pirmaisiais BECID projekto metais (sausio–gruodžio mėn. arba 2022 m. gruodžio mėn.–2023 m. gruodžio mėn.) Tartu universitetas administracinio ir finansinio koordinavimo užduotis prižiūrėjo kaip galima veiksmingiau. Nuo pat pradžių Tartu universitetas paskyrė projekto ir finansų vadovus, atsakingus už svarbiausių projekto aspektų priežiūrą, daugiausia

dėmesio skirdamas tam, kad užtikrintų, jog projektas veiktų sklandžiai ir būtų laikomasi finansinio rėmėjo gairių. Šiuo laikotarpiu, be kita ko, imtasi šių pagrindinių su finansiniu koordinavimu susijusių veiksmų:

- Užtikrinta, kad būtų reguliariai laikomasi su komunikacija susijusių reikalavimų. Tartu universitetas reguliariai palaiko ryšius su visų konsorciumo partnerių padaliniais siekdamas užtikrinti, kad susidarancios išlaidos atitiktų finansinio rėmėjo taisykles ir nuostatas.
- Teikta finansinė konsultacinė parama. Tartu universiteto darbuotojų grupė partneriams teikė svarbias rekomendacijas dėl biudžeto valdymo, darbo laiko apskaitos žiniaraščių parengimo ir kitų finansinių klausimų.
- Stebėta projekto pažanga ir rezultatai. Daug dėmesio skirta projekto pažangos stebėsenai. Reikėjo užtikrinti, kad visi projekto rezultatai būtų pasiekti laiku ir kad svarbiausi orientyrai būtų įgyvendinti pagal planą.

Mūsų pradiniame kokybės užtikrinimo ir duomenų valdymo plane taip pat buvo numatyta BECID valdymo ir sprendimų priėmimo struktūra, kuri, kaip paaiškėjo per atvirą diskusiją su visais centro nariais ir valdymo komitetu, buvo neveiksminga. Valdymo struktūra buvo sukurta taip, kad sprendimų priėmimo atsakomybe dalytųsi visi centro nariai, taip išskaidant galią ir visiems užtikrinant sąžiningas galimybes dirbti įdomų darbą. Tuo tikslu centrui vadovavo **vyriausioji tyrėja** prof. Andra Siibak, kuri glaudžiai bendradarbiauja su **projekto valdymo grupe**, atsakinga už kasdienį projekto vykdymą ir visos projekto veiklos priežiūrą, kad būtų užtikrintas veiksmingas ir efektyvus visų BECID aspektų įgyvendinimas.

Pagal pirminį planą projekto valdymo grupę sudaro vyriausioji tyrėja prof. Andra Siibak, **projekto vadovė** Maia Klaassen, **komunikacijos pareigūnės** Inger Klesment ir Gretel Juhansoo bei **finansų vadovė** Regina Lapp. **Darbų paketų vadovus** pagal dotacijos sutartį paskiria pati organizacija, tačiau, siekdami užtikrinti, kad visada būtų galima kam nors pranešti apie padarytą pažangą, įtraukėme ir **užduočių vadovus**. Be to, sudarėme ne tik operatyvinę grupę, bet ir **valdymo komitetą**, kurio sudėtyje būtų vienas sprendimų priėmimo teisę turintis atstovas iš kiekvieno centro, ir suinteresuotųjų subjektų **patariamąją valdybą**, kuri posėdžiautų kelis kartus per metus. Teoriškai toks planas atrodė gana patikimas.

Vis dėlto būtent čia ir slypi problema – teoriją pritaikyti praktiškai nėra taip paprasta, kaip gali pasirodyti. Pirma, pasidalijamosios atsakomybės modelį galima taikyti tik tada, kai grupę sudaro keli nariai, kurie yra vienodai motyvuoti ir atlikdami savo darbą įdeda vienodai pastangų. To neįmanoma užtikrinti, kai tarptautiniame centre dirba 66 žmonės. Antra, kvietimas teikti pasiūlymus dėl projekto buvo paskelbtas (o mūsų pasiūlyme numatytas BECID projekto dvejų su puse metų įgyvendinimo laikotarpis) dar prieš įsteigiant [EDMO EUI](#), pagrindinį kitų 14 centrų koordinavimo centrą. Vadinasi, nebuvo galima numatyti, kiek laiko užtruks bendradarbiavimas su EDMO ir kitais centrais. Tiesa, to nebuvo galima užtikrinti ne dėl to, kad nesistengėme. Paaiškėjo, kad mūsų prielaidos dėl per pirmąjį etapą sukurtų centrų, tokių kaip [CEDMO](#) ir [IDMO](#), buvo klaidingos, nes jie taip pat neturėjo patirties, kaip bendrai veiks stebėsenos centrų tinklas. Visą darbo laiką dirbančiai profesorei Andrai Siibak tos papildomos valandos ir ryšių palaikymo krūvis pasirodė nepriimtini, todėl daugiau valandų tam skirti pareikalauta ir iš valdymo grupės.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

Užuo koordinavus vieną projektą, savo projekto tikslus, orientyrus ir rezultatus reikia susieti su 15 kitų atskirai parašytų projektų. Negana to, tuo pačiu metu bendrauti su visais vietos suinteresuotaisiais subjektais, kaip numatyta dotacijos susitarime.

Visa, kas išdėstyta, pasirodė esąs nemenkas iššūkis, tačiau mes, EDMO tinklo nariai, su mielu noru jį priėmėme. Kodėl? Todėl, kad negavę šios dotacijos ir nepasinaudoję EDMO iniciatyva nebūtume atlikę nė vieno iš 2023 m. įvykdytų ir šioje ataskaitoje aprašytų darbų.

Turėjome prisitaikyti. Taigi pradinę struktūrą reikėjo pertvarkyti taip, kad BECID taptų aktyviu ir naudingu EDMO tinklo nariu ir padėtų užtikrinti veiksmingą ir efektyvią centro vidaus komunikaciją ir komunikaciją apie BECID. Tartu universitetas, atsakingas už koordinavimą, taip pat įdarbino dar vieną valdymo grupės narį, todėl galutinė valdymo struktūra atrodė taip:

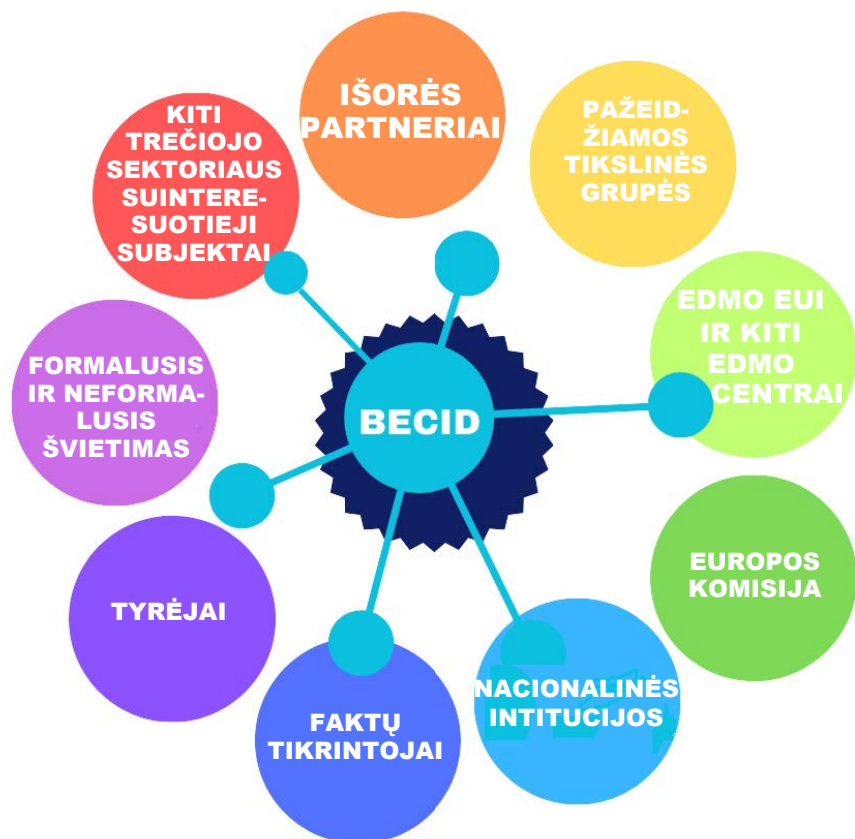
- **Vyriausioji tyrėja prof. Andra Siibak** yra atsakinga už mokslinių tyrimų koordinavimą, (mokslinių) veiklos rezultatų auditą, projekto rezultatus vertinant pagal pažangos ir kokybės kriterijus, rizikos analizę ir nenumatytų atvejų plano rengimą.
- **Projekto koordinatore Maia Klaassen** yra atsakinga už sklandų centro ir BECID patariamąsios valdybos, valdymo komiteto bei kitų centrų ir EDMO EUI bendradarbiavimą. Projekto koordinatorius kartu su projekto vadovu rengia projekto ataskaitas ir atstovauja centrui nacionaliniuose ir tarptautiniuose renginiuose.
- **Projekto vadovė Lilian Ariva** yra naujoji projektų vadovė, atsakinga už projekto eigos techninius aspektus, terminų, rizikos ir jos mažinimo priemonių, kokybės ir poveikio stebėseną. Ji atsako už efektyvumą ir veiksmingumą.
- **Finansų vadovė Regina Lapp** toliau dirba devynių partnerių finansų vadybininke. Ne visi partneriai turi vidaus projektų valdymo ar buhalterijos skyrius, o finansiniam koordinavimui reikalinga atskira pareigybė.
- Prie **komunikacijos pareigūnės Inger Klesment** prisijungė kita komunikacijos pareigūnė Gretel Juhansoo, kuri padės ir toliau palaikyti veiksmingą komunikacijos veiklą, kad abi galėtų pusę savo darbo laiko BECID skirti kaip medijų raštingumo ekspertės pagal ketvirtąjį darbų paketą (ir taip skelbti naudingą ir tvarią medžiagą, o ne paviršutiniškus pranešimus spaudai).
- **Valdymo komitetas** tebėra pagrindinis kolektyvinis projekto sprendimų priėmimo organas, atsakingas už administracinių klausimų, mokslinių tyrimų programos ir poveikio mokslo srityje valdymą bei teisinių, sutartinių ir administracinių sprendimų priėmimo konsorciumo lygmeniu priežiūrą.
- **Patariamoji valdyba** turėjo būti šaukiama kelis kartus per metus. Vis dėlto, kadangi biudžete tam nėra numatyta realaus darbo užmokesčio, nusprendėme patariamąją valdybą sukviesti tik parengus kiekvieną metinę ataskaitą (tokia kaip ši), kad gautume grįžtamąjį ryšį ir aptartume būsimus tikslus bei veiklos rezultatų rodiklius, apie kuriuos bus kalbama kitoje metinėje ataskaitoje.
- Buvo atsisakyta atskiros užduočių vadovo pareigybės ir ją pakeitė organizacijos vadovo pareigybė.

Konsorciumas dėl specializuotos patirties finansų valdymo, mokslinių tyrimų etikos, duomenų valdymo ir komunikacijos srityse kreipsis į projekto valdymo grupę, atliekančią atitinkamas užduotis, ir į Tartu universiteto, veikiančio kaip BECID koordinuojantis partneris, paramos struktūras. Bendrai kalbant, BECID konsorciumo sukurta valdymo struktūra užtikrinamas veiksmingas projekto mokslinių ir visuomeninių tikslų koordinavimas ir valdymas. Jei tinklui plečiantis atsiras poreikis keistis, mes liksime lankstūs ir prisitaikysime prie pokyčių.

1.2. Kokybės užtikrinimas ir duomenų valdymas

Projekto procesų stebėseną ir kokybės užtikrinimą vykdomas atsižvelgiant į keletą aspektų, įskaitant 1.2 užduočiai įgyvendinti numatytus ir BECID kokybės užtikrinimo ir duomenų valdymo plane nustatytus duomenų valdymo aspektus. Pastarasis aspektas yra operatyvinio pobūdžio ir dėl BECID veiklos specifikos visų pirma susijęs su vidaus duomenų valdymu. Duomenis saugome bendroje „Sharepoint“ darbo erdvėje, o operatyvine informacija dalijamės per „Slack“, „Zoom“ susitikimus ir bendraudami **e. laiškais**. Be to, informaciją apie projekto rezultatus skleidžiame BECID nepriklausantiems suinteresuotiesiems subjektams, kurie ją dalijasi ir tarpusavyje, todėl duomenų valdymo procedūros ir saugumas tampa dar svarbesni (žr. 2 pav.).

Nedidelių problemų kilo dėl tinkamų prieigos teisių suteikimo naujas pareigas pradedantiems eiti asmenims ir tinkamo duomenų, susijusių su užduotimi projekte įvykdžiusiais asmenimis, apribojimų išlaikymo. Jokių didelių sutrikimų, susijusių su duomenų valdymo plano laikymusi, neužfiksuota, o nedidelės problemos dėl prieigos prie duomenų buvo nedelsiant išspręstos. Daugiausia šie nedideli trikdžiai kilo dėl duomenų valdymo aplinkos ir konkrečių projekto dalyvių prieigos prie sistemos klausimų, kuriuos prareikusių pavyko išspręsti padedant Tartu universiteto IT specialistams. Nei „TrulyMedia“ platformoje, nei BECID interneto svetainėje, kuri

2 pav. BECID dvišaliai informacijos sklaidos, bendradarbiavimo ir komunikacijos partneriai

saugoma „Delfi“ LT serveriuose, nepastebėta jokių duomenų tvarkymo sutrikimų.

Platesnio pobūdžio stebėsenos ir kokybės užtikrinimo prioritetams taip pat priskiriamas savalaikis ir sėkmingas projekto pareigų, t. y. užduočių ir tarpinių užduočių, įvykdymas. Nors apie tai išsamiau kalbėta anksčiau, siekiant užtikrinti, kad visi projekto dalyviai gautų naujausią su projektu susijusią informaciją ir būtų susipažinę su naujausiais projekto reikalavimais, buvo atlikti nežymūs komunikacijos srauto pakeitimai, įskaitant kai kuriuos dabartinius pakeitimus. Keičiama viso projekto komunikacijos forma ir dažnumas, taip pat užtikrinama, kad visi projekto dalyviai laikytųsi nustatytų užduočių atlikimo terminų arba nedelsdami praneštų projekto valdymo grupei apie iškilusias problemas.

Kadangi projekto stebėsenos ir kokybės užtikrinimo procesai keičiasi kartu su projekto eiga, projekto valdymo grupė reguliariai palaiko ryšius su kitais EDMO centrais siekdama susipažinti su geriausia projekto rezultatų sklaidos ir tokių projektų vidaus procesų valdymo patirtimi. Mūsų vaidmuo EDMO tinkle nuolat keičiasi, tad labai svarbu, kad valdydami centrą būtume lankstūs.

1.3. Informacijos apie projekto veiklą ir rezultatus sklaida

Informacijos sklaidos strategijos buvo kuriamos ir keičiamos visus pirmuosius projekto įgyvendinimo metus. Stengiantis rasti geriausią bendradarbiavimo ir bendravimo su trijų Baltijos šalių gyventojais, kalbančiais skirtingomis valstybinėmis kalbomis, kompromisą, galiausiai buvo nuspręsta komunikacijai su tiksline auditorija naudoti jau egzistuojančius ir daug sekėjų turinčius kanalus. Todėl pagrindiniai naudoti komunikacijos kanalai buvo organizacijų partnerių socialinių tinklų kanalai ir oficialiosios interneto svetainės.

Pradinė BECID interneto svetainė pradėjo veikti 2023 m. sausio mėn., o spalio mėn. jau buvo sukurta nuolatinė interneto svetainė (www.becid.eu). Oficialiojoje BECID interneto svetainėje galima bendrauti su tikslinėmis grupėmis visomis Baltijos šalių kalbomis, o su tarptautine auditorija – anglų ir rusų kalbomis. Svetainėje publikuojama visa projekto metu sukurta medžiaga, viešinami renginiai, skelbiami tinklaraščio įrašai ir mokslinių tyrimų rezultatai.

Kad žinutės tiesiogiai pasiektų tas tikslines grupes, kurios nesinaudoja mūsų partnerių organizacijų kanalais, pavyzdžiui, jaunimą, vyresnio amžiaus asmenis, mokytojus ir kitus asmenis, naudojomės vietos medijų raštingumo tinklais Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje, vietos bibliotekomis, mokyklomis, vyriausybiniomis institucijomis ir mūsų tikslams pritariančiais tinklalapiais, pavyzdžiui, „[Targalt Internetis](#)“ Estijoje.

Be to, visa BECID medijų raštingumo komanda savo paskyrose įvairiose socialinių tinklų platformose pasisakė skaitmeninio ir medijų raštingumo temomis. Jie rekomendavo mokomosios medžiagos ir literatūros, informavo apie renginius, atkreipė dėmesį į svarbiausias mokslinių tyrimų išvadas, vertėjavo savo pažįstamųjų tinklui, atkreipė dėmesį į problemas ir aktyviai bandė jas spręsti.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

2023 m. kovo mėn., 2.0 versija

Be to, BECID narių atstovai aktyviai dalyvavo daugybėje seminarų, organizavo mokymų sesijas ir renginius, skaitė pranešimus nacionalinėse ir tarptautinėse mokslinių tyrimų konferencijose (išsamus sąrašas pateikiamas kitame skyriuje). Galima tvirtai teigti, kad atlikus šį darbą Baltijos šalyse buvo aiškiai pabrėžta medijų raštingumo svarba visuose visuomenės sluoksniuose ir šis klausimas sulaukė ištis didelio dėmesio.

1.3.1. BECID pagalba rengiant konferencijas, seminarus ir praktinius seminarus bei dalyvavimas juose

Vienas iš BECID ir kitų EDMO tinklo narių rezultatų sklaidos principų – **įtraukti BECID, kad ir nežymiai, į visą mūsų ekspertų darbą**, net jei tai tebtų mūsų logotipu pažymėtas „PowerPoint“ pristatymas. Nuolat kalbėdami apie mūsų bendradarbiavimą ir jo naudą, ne tik patapšnojame vieni kitiems per petį, bet ir išvengiame niūrios bei slogios atmosferos, kurią kartais sukelia medijų ir informacinio raštingumo (MIR) intervencijos.

Mūsų, kaip BECID centro narių, pareiga – ne tik kalbėti apie su informacijos sutrikimais susijusią riziką ar pateikti blogiausių atvejų pavyzdžių, bet ir pristatyti, kas daroma nacionaliniu ir tarptautiniu mastu kovojant su dezinformacija. Labai svarbu, kad, padedant rengti medijų raštingumo mokymus, kuriuose daug dėmesio skiriama asmeninei atsakomybei už naujų dalykų mokymąsi ar naujų įpročių ugdymą, lengviau išvengiama pervargimo jausmo, kuris ilgainiui gali virsti abejingumu.

Gruodžio mėn. (2022 m.)

Projekto „TikTok“ namelis“, kaip intervencijos realiame gyvenime prieš internetines grėsmes, kūrimas, planavimas ir vykdymas. Grupės nariai net nenu-tuokė, kad tai taps pasi-kartojančia intervencija ir padės užmegzti tiesioginį ryšį su šios platformos sklaidos komanda (Gretel Juhansoo ir Inger Klesment).

1 nuotr. „TikTok“ namelis Tartu kalėdinėje mugėje, 2022 m. gruodžio mėn.

Sausio mėn. (2023 m.)

- Paskaita apie informacijos sutrikimus ir kovą su jų žalingu plitimu pasitelkiant medijų raštingumą, organizuojama pagal Trečiojo amžiaus universiteto arba Väärikate Ülikool paskaitų ciklą Estijoje (Maia Klaassen).
- Paskaita apie mažamečius vaikus ir skaitmeninius prietaisus mamoms Tartu žaislų muziejaus kūdikių klube (Inger Klesment).

- Pranešimas apie informacijos sutrikimus ir atsparumo dezinformacijai ugdymą Estijoje Tarptautinėje „SpotIt“ projektų konferencijoje Pernu (Maia Klaassen).
- Seminaras „Social Media as a Supportive/Destructive Force in Our Well-being“ įmonės „Stebby“ darbuotojams (Maria Murumaa-Mengel).
- Pranešimas „How to Invigorate Students via MIL Micro Interventions – Examples from Our Courses“ per IREX tinklo internetinį seminarą (Maria Murumaa-Mengel).
- Pranešimas „Information Resilience as the Cornerstone of Comprehensive National Defense“ į medicinos srities dezinformaciją orientuotiems skaitmeniniams aktyvistams (NVO „Vox Rationis“) žiemos dienomis (Maia Klaassen).
- Internetinis seminaras „Media Literacy in the Baltics“ apie psichologinius medijų raštingumo aspektus. Pranešimas „Invigorating Students Through Media Literacy Micro Interventions“ (Maria Murumaa-Mengel).

Vasario mėn. (2023 m.)

- Paskaita apie informacijos sutrikimus ir kovą su jais pasitelkiant medijų raštingumą, organizuojama pagal Trečiojo amžiaus universiteto paskaitų ciklą Elvoje (Maia Klaassen).
- Internetinė paskaita apie žaismingus medijų ir informacinio raštingumo metodus Estijos jaunimo darbuotojams (Maria Murumaa-Mengel ir Inger Klesment).
- Pranešimas „The Value of Social Media“ Narvos tarptautinės studentų įgalinimo konferencijos dalyviams (Maria Murumaa-Mengel).

Kovo mėn. (2023 m.)

- Naujai pradėtos BECID veiklos pristatymas EDMO centro susitikime Romoje, LUISS universitete (Maia Klaassen).
- Seminarų diena Taline apie žaismingus medijų ir informacinio raštingumo (MIR) metodus Estijos jaunimo darbuotojams (Maria Murumaa-Mengel ir Inger Klesment).
- Dalyvavimas laidoje „Teeviit 5 LIVE“, kurioje buvo diskutuojama apie medijų raštingumo specialisto karjeros kelią ir galimybes švietimo srityje (Maia Klaassen).
- Pranešimas „Bottom-up Approach to Interventions“ „Radical Awareness Network“ mėnesiniame susitikime (Maia Klaassen).
- Pranešimas „TeeviitTalk“ konferencijoje „Crash Course in Media and Information Literacy“ (Maia Klaassen).
- Internetinis seminaras „From Disinformation to Information Resilience“, kuriame dalyvavo jaunesnioji medijų raštingumo tyrėja Maia Klaassen, Inga Springe iš „Re:Baltica“ ir Tartu universiteto Atsparumo informacijai gretutinių studijų programos magistrantai, kuriame daugiausia dėmesio buvo skiriama dezinformacijos poveikiui visuomenei ir atsparumo didinimo strategijoms.

Balandžio mėn. (2023 m.)

- 2023 m. balandžio mėn. Auksė Balčytienė, Kristina Juraitė, Maria Murumaa-Mengel, Inger Klesment, Gretel Juhansoo ir Rimgailė Kasparaitė dalyvavo IREX įkvėpto projekto

„MIL in the Baltics“ baigiamajame renginyje Rygoje. Diskutuota apie su BECID veikla susijusią partnerystę ir patirtį medijų raštingumo srityje.

- EDMO centro Medijų raštingumo susitikimas – MIR nacionaliniu ir regionų lygmeniu (Maia Klaassen).
- Pranešimas „Children's Internet Safety and New Methods for Creating a Safer Future“ Tartu miesto bibliotekoje (Inger Klesment).
- Kaip medijų raštingumo vertintojų dalyvavimas pratybose „Locked Shields“ (Maia Klaassen).
- Ekspertų diskusija apie medijų raštingumo svarbą visose visuomenės grupėse „Postimees“ žurnalistikos mokyklos baigiamajame renginyje (Maia Klaassen).
- Pranešimas ir dalyvavimas ekspertų diskusijoje Estijos nacionalinės bibliotekos organizuotoje mokytojų mokymų dienoje „When Artificial Intelligence Enters Schools...“ (Diana Poudel).

Gegužės mėn. (2023 m.)

- Mokymų programa „What Young People Do Online“ jaunimo darbuotojams, kurioje daugiausia dėmesio skiriama skaitmeninių kompetencijų ugdymui (Diana Poudel).
- Seminaras „Online Cancel Culture and Digital Literacies“ Tartu universiteto Tarptautinių santykių draugijai, surengtas Tartu (Maria Murumaa-Mengel).
- Du praktiniai seminarai „Digital privacy and profiling – what is the value of our data?“ ir „Information disorder – from strategic lies to human errors“, skirti „MILProjectLab2023“ dalyviams Taline (Maria Murumaa-Mengel).
- Dalyvavimas 2023 m. EDMO metinėje konferencijoje:
 - Evita Puriņa iš „Re:Baltica“ faktų tikrinimo grupės dalyvavo ekspertų diskusijoje apie dezinformaciją ir Europos Parlamento rinkimus ir dalijosi patirtimi iš neseniai įvykusių Latvijos parlamento rinkimų.
 - BECID projekto vadovė Maia Klaassen dalyvavo ekspertų diskusijoje „Identifying Media Literacy Interventions That Work“.

Birželio mėn. (2023 m.)

- Maia Klaassen dalyvavo ekspertų diskusijoje apie medijų raštingumą, vykusioje per Europinės perspektyvos centro tinklaveikos renginį „Strengthening Societal Resilience and Countering Foreign Perpetrated Disinformation in 6 Western Balkans Countries“ Portorože (Slovėnija).
- Auksė Balčytienė ir Darius Remeika skaitė pranešimus diskusijoje apie bibliotekų ir akademinės bendruomenės vaidmenį ugdant visuomenės sąmoningumą ir kritinį mąstymą Lietuvos ir Ukrainos bibliotekų forume „Bibliotekos vaidmuo stiprinant demokratinę visuomenę“.
- Kaune vykusioje Baltijos šalių studijų Europoje konferencijoje (CBSE) BECID moksliniai tyrimai buvo pristatyti atskiroje ekspertų diskusijoje:

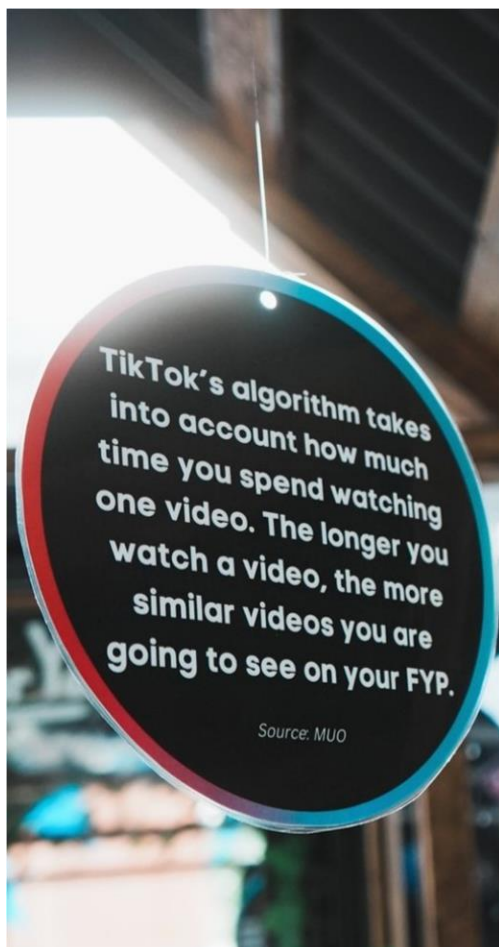
- Auksė Balčytienė skaitė pranešimą „Learning about Passive and Active Resilience Outcomes and Prospects in a Small State“.
- Marju Himma-Kadakas pristatė straipsnį „Comparative analysis of fact-checking practices and genres“ (atstovavo visai prie straipsnio dirbusiai komandai, kurią sudarė: Maia Klaassen, Sten Torpan, Jānis Buholcs, Rimgailė Kasparaitė, Kristina Berksun, Aukse Balčytienė).
- Maia Klaassen skaitė pranešimą „Microinterventions: Testing Information Activism as a Media and Information Literacy Tool“.
- Agnese Dāvidsone pristatė savo darbą apie medijų raštingumą „Libraries as promoters of societal resilience towards disinformation“.
- Ignas Kalpokas skaitė pranešimą „Digital Disinformation and Structural Resilience: Lithuania in a Regional Context“.
- Praktinis seminaras „Microinterventions and MIL in Libraries“ Estijos bibliotekininkams Tartu (Maria Murumaa-Mengel).
- 2023 m. birželio 27–29 d. Auksė Balčytienė dalyvavo 14-ojoje CEECOM konferencijoje Brno ir skaitė pranešimą „Baltic democracies amidst manifest inforuptions: Reflecting on 20 years of media’s role as the bearer of democratic culture and means of resilience in Lithuania, Latvia and Estonia“.
- Internetinis seminaras „Building Effective Media Literacy Repositories within the EDMO Hubs“, per kurį pristatytas SALTO dalyvavimo išteklių fondas (Maia Klaassen).
- Maria Murumaa-Mengel pranešimas tarptautinėje CEECOM konferencijoje Brno (Čekija) „How Do You Imagine Information Disorder? Exploration of Online Focus Groups and Creative Tasks for Concretizing Imaginaries“.

Liepos mėn. (2023 m.)

- Mokymai „Self-Protection in the Information Environment“ naujoms Moterų savanoriškos gynybos organizacijos (arba „Naiskodukaitse“) narėms (Diana Poudel).
- Ekspertų diskusijos „Why are these young people always on their phones?“ organizavimas ir moderavimas „Prejudice“ festivalyje Viljandyje (Estija) (Inger Klesment).
- Praktinis seminaras „Ten Terrible Communication Terrors“ Estijos redaktorių asociacijai (Maria Murumaa-Mengel).

Rugpjūčio mėn. (2023 m.)

- Pranešimas „Wellbeing and Digital Life – Media and Information Literacies as the Foundation of Life Skills“ Japonijos parlamento narių delegacijai Tartu (Maria Murumaa-Mengel).
- Paskaita-seminaras „Media and Information Literacy for Societal Resilience“ Viktorijos universiteto darbo su jaunimu studijų programos studentams (Maia Klaassen).

2 nuotr. „TikTok“ namelis Nuomonių festivalyje Paidėje, 2023 m. rugpjūčio mėn.

- Praktinis seminaras „Young People and the Digital World“ socialiniams pedagogams (Maria Murumaa-Mengel ir Inger Klesment).
 - Praktinis seminaras „Body Image and Social Media“ kasmečiame Nuomonių festivalyje Paidėje (Estija) (Maria Murumaa-Mengel).
 - Praktinis seminaras „Hacker's Battle“, skirtas jaunimo skaitmeninėms kompetencijoms ugdyti (Diana Poudel Nuomonių festivalyje).
 - Medijų raštingumo intervencija „TikTok“ namelis“ Nuomonių festivalyje Paidėje (Gretel Juhansoo ir Inger Klesment).
 - Praktinis seminaras „How to Manage Your Information Space“ įmonės „Telia“ „Digitarkuse“ erdvėje (Diana Poudel).
 - Skaitmeninės saugos žaidimai vaikams Nuomonių festivalyje (Inger Klesment).
 - Seminaras „Teachers and Students on Social Media – Communication Norms and MILs“ Estijos dailės mokytojams (Maria Murumaa-Mengel).
 - Praktinis seminaras „Uhhuu – Intervening to Conspiracy Theories and Esoteric Communities“ Estijos sveikatos taryboms (Maria Murumaa-Mengel).
 - Praktinis seminaras „Porn Literacies as Part of Media and Information Literacies“ Estijos jaunimo darbuotojams (Maria Murumaa-Mengel).
- HARNO organizuotos konferencijos, skirtos visų Baltijos šalių programos „Erasmus+“ agentūroms, pagrindinis pranešimas „AI, Education and the Ethics of it All“ ir praktinis uždaras DI seminaras Estijos komunikacijos komandai (Maia Klaassen).
 - Krizės mokymai apie dezinformaciją Lenemos srities mokytojams per pratybas „ÄKK“ (Maia Klaassen).
 - Auksės Balčytienės, kuri taip pat davė kelis interviu radijui, ir Dariaus Remeikos, kuris pristatė kritinio mąstymo mokymus, dalyvavimas ir diskusijos diskusijų festivalyje „Būtent“.

Rugsėjo mėn. (2023 m.)

- Ieva Ivanauskaitė, atstovaujanti „Delfi LT“, dalyvavo 32-ajame ekonomikos forume ir pristatė BECID bei jo veiklą.
- Maria Murumaa-Mengel skaitė pranešimą ECREA auditorijos ir recepcijos studijų sekcijos konferencijoje Porte (Portugalija) „How Do You Imagine Information Disorder? Exploration of Online Focus Groups and Creative Tasks for Concretizing Imaginaries“.

- Marija Murumaa-Mengel Tartu universiteto Socialinių studijų instituto konferencijoje skaitė trumpą paskaitą „Uhhuu – Conspiracy Theories and How to Fight Them“.
- VDU atstovai, tarp jų Ignas Kalpokas ir Rimgailė Kasparaitė, dalyvavo Vilniuje vykusiame Romo Sakadolskio žurnalistikos forume ir dalijosi įžvalgomis apie ateities problemas ir iššūkius žiniasklaidos srityje.
- Diana Poudel surengė Moterų savanoriškos gynybos organizacijos (arba „Naiskodukaitse“) narėms skirtus informacinio atsparumo mokymus.
- Maia Klaassen pristatė BECID medijų raštingumo ugdymo veiklą EDMO centrų konferencijoje Dubrovniko (Kroatija).
- BECID vyriausioji tyrėja Andra Siibak Urbino universiteto (Italija) doktorantams vedė seminarą „Covid-19 Pandemic as a Credible Social Context for Social Engineering Scams“.
- BCME direktorė Gunta Sloga susitiko su Moldovos „StratCom“ ekspertais, kad aptartų jų darbą EDMO sistemoje, ir su Estijos kultūros ministerijos atstovais dėl pažeidžiamų grupių medijų raštingumo ugdymo.
- Sten Torpan iš Tartu universiteto buvo pakviestas kaip ekspertas konsultantas klaidingos informacijos klasterio klausimais į Tartu vykusią „Deutsch-Baltische Zukunftsstiftung“ konferenciją „The German-Baltic Conference: Freedom as a Shared European Value“. Jis skaitė paskaitą apie Rusijos propagandos naratyvus ir Baltijos šalių atsakomąsias priemones konferencijos jaunimo ambasadoriams.
- Rugsėjo 29–30 d. Auksė Balčytienė dalyvavo renginyje „16-osios Dubrovniko medijų dienos“ ir skaitė pranešimą tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Disinformation Research: Current Trends and Perspectives“.

Spalio mėn. (2023 m.)

- Maia Klaassen pranešimas konferencijoje „AI in Practice“ Pernu apskrities jaunimo įkvėpimo dienoje.
- Inger Klesment „Liikuma Kutsuv Kool“ rudens seminare 5–10 metų vaikams pristatė medijų raštingumo mokymo metodus per judriuosius žaidimus.
- Tartu universiteto Socialinių studijų instituto konferencija „Challenges in Society from a Scientist's Perspective“, kurioje pranešimus skaitė:
 - Inger Klesment („How to Develop Children's Digital and Media Literacies without Technology?“) ir
 - Maria Murumaa-Mengel („What Helps Against the Spread of „Uhhuu“ and Information Chaos?“).
- Dianos Poudel mokymai „How to Conduct a Safe Internet Guest Lesson for Grades 1–5“ Moterų vietinės gynybos nariams.
- Maria Murumaa-Mengel ir Maia Klaassen atstovavo Tartu universitetui kasmetėje ENLIGHT tinklo konferencijoje „Pracademic Studies – Be Bold and Change the World“ vykusiame baigiamajame dėstytojų apdovanojimo etape.
- Inger Klesment medijų raštingumo praktinis seminaras mokytojams per greitojo reagavimo pratybas (ÄKK) Raploje.

- Diana Poudel mokymai „Media and Influence“ dalykų mokytojams „Social Media and Algorithms“ (Estijos debatų draugijos mokymų projektas).
- Žurnalistų tinklaveikos renginys LUISS žurnalistikos mokykloje su Maia Klaassen ir Marju Himma-Kadakas.
- Diana Poudel trumpa paskaita „The Power of Information“ teisingumo kanclerio biure.
- Maria Murumaa-Mengel mokymai Tartu mokyklų vadovams, skirti reaguoti į brukalo antplūdį – „Difficult Topics in School – A Media (Psychology) Centered View and Recommendations“.
- Minikonferencija „Strengthening Societal Resilience & Countering Foreign Perpetrated Disinformation in the Western Balkans: Bosnia and Herzegovina Whole of Society“ Sarajeve, ekspertų diskusija „Disinformation and the Money Problem of Media and CSOs“ (Maia Klaassen).
- BECID atstovauta Tartu švietimo festivalyje, kuriame buvo surengtas:
 - praktinis medijų švietimo žaidybinimo seminaras (Inger Klesment);
 - praktinis seminaras „How Do Students Fall into Social Media Rabbit Holes?“ (Gretel Juhansoo);
 - praktinis seminaras „Uhhuu – Who, What, Where?“ (Maria Murumaa-Mengel).
- Taip pat prisidėjome prie Estijos metinės medijų raštingumo konferencijos organizavimo ir padėjome surengti:
 - moderuotą ekspertų diskusiją „Who Should Help Children Become Media-Savvy?“ (Maria Murumaa-Mengel);
 - ekskursiją gatvės meno maršrutu su Sirla „What Do the Streets Talk About and How Does It Relate to Media?“ (Maria Murumaa-Mengel);
 - praktinį žiniasklaidos švietimo žaidybinimo seminarą su Catlyn Kirna (Inger Klesment);
 - praktinį seminarą apie sąmokslų teorijas socialiniuose tinkluose su Oksana Belova-Dalton (Gretel Juhansoo);
 - Medijų raštingumo konferencijoje surengtą praktinį seminarą „How to Analyze Content Created by Influencers?“ (Maria Murumaa-Mengel).
- Vidaus reikalų akademijos studentams skaityta paskaita apie medijų raštingumą, informacinį atsparumą ir saugumą (Maia Klaassen).
- Dalyvavimas Psichologinės gynybos kurso ekspertų diskusijoje „Media Literacy as a Vaccine Against Propaganda“ (Maria Murumaa-Mengel).

Lapkričio mėn. (2023 m.)

- Inger Klesment Estijos nacionalinėje bibliotekoje vedė žaidimais pagrįstus skaitmeninio ir medijų raštingumo mokymus bibliotekininkams, kurie buvo orientuoti į pradinį ugdymą.
- Diana Poudel per „Zoom“ vedė mokymų sesiją „How to Conduct a Safe Internet Guest Lesson?“, kurioje dalyvavo apie 120 dalyvių, įskaitant tėvus, mokytojus ir jaunimo darbuotojus.
- Maria Murumaa-Mengel Hugo Trefnerio gimnazijos mokiniams skaitė paskaitą „Behavior in Social Media“.

- Inger Klesment Talino technikos gimnazijos mokytojams vedė žaidimais pagrįstus skaitmeninio ir medijų raštingumo mokymus, kurie buvo orientuoti į pradinį ugdymą.
- Maria Murumaa-Mengel ir Maia Klaassen vedė Tartu mokyklų vadovams skirtus mokymus „How „Uhhuu“ Creeps into Schools and Kindergartens – And Then What?“.
- Diana Poudel mokslo komunikacijų konferencijoje skaitė pranešimą „The Impact of Artificial Intelligence on the Information Space“.
- Inger Klesment skaitė pranešimą BCME projekto „Digimentors“ atidarymo renginyje ir dalijosi Estijos bandomojo projekto „Digimentors“ ir dabartinio įmonės „Telia“, Tartu universiteto Socialinių studijų instituto ir OÜ „Digihelp“ (arba „Digiabi“) bendradarbiavimo rezultatais.
- Maria Murumaa-Mengel vedė Rytų prefektūrai skirtą mokymų sesiją „The Spread of Conspiracy Theories and Media Literacy“.
- Maia Klaassen Florencijoje (Italija) vykusioje EMIF ir EDMO konferencijoje „Bendruomenės stiprinimas dezinformacijos akivaizdoje“ pristatė BECID veiklą.
- Inger Klesment Kongutos mokyklos mokytojams vedė žaidimais pagrįstus skaitmeninio ir medijų raštingumo mokymus, kurie buvo orientuoti į pradinį ugdymą.
- Maia Klaassen dalyvavo trečiojo Ukrainos nacionalinio informacinio atsparumo klasterio ekspertų diskusijoje, kurios pagrindinė tema „Cooperation Over Competition: Benefits of Cross-Border Cooperation within the EDMO Network Based on BECID’s Experience“.
- Visa BECID ketvirtojo darbų paketo komanda surengė trečiąjį „BaltsTeachMIL“ „Zoom“ seminarą „Helping Children Navigate the Tsunami of Misinformation“.
- Maria Murumaa-Mengel vedė Estijos vadovėms moterims skirtą internetinį seminarą „Social Media and Internal Communication, Organisational Information Resilience“.
- Lapkričio 24 d. prof. Auksė Balčytienė dalyvavo tarptautinėje konferencijoje „Populizmas nacionalinėse ir globaliose medijose“ ir skaitė pranešimą „Can Media Literacy Reduce Beliefs in Conspiracy Theories?“.
- Lapkričio 29–30 d. VDU atstovai (DIGIRES) Darius Remeika, Auksė Balčytienė, Patricija Naujanytė, Rimgailė Kasparaitė vedė dviejų dienų trukmės medijų raštingumo mokymus Kauno viešosios bibliotekos darbuotojams.
- BCME vykdomoji direktorė Gunta Sloga dalyvavo Pasaulinės švietimo savaitės renginiuose, kuriuos Latvijoje organizavo Latvijos vystomojo bendradarbiavimo platforma, ir dalijosi patirtimi apie atsparumą ir medijų raštingumą Latvijoje.
- „Re:Baltica“ komandos narės Evita Puriņa ir Sanita Jemberga skaitė paskaitas apie faktų tikrinimą ir tiriamąją žurnalistiką Rygos Stradinio universitete ir dalyvavo įvairiose konferencijose.
- Lapkričio 13–15 d. „Re:Baltica“ komandos narė Evita Puriņa dalyvavo Briuselyje vykusioje konferencijoje „Fact-checking and Beyond Building Resilience for the 2024 European Elections“.
- Lapkričio 16 d. BCME pradėjo projektą „Skaitmeniškai išvien“ (angl. Digitally Together), kuriuo siekiama skatinti kartų bendradarbiavimą, kad jaunimas ir vyresnio amžiaus asmenys įgytų daugiau skaitmeninių įgūdžių ir pagerėtų jų medijų raštingumas. Įgyvendinant projektą buvo rengiami jaunimui skirti mokymai (lapkričio 24–25 d.), o gruodžio 14 d. Rygoje surengtas tarptautinis forumas.

1.3.2. Informācijas sklaida naudojantis naujienų žiniasklaidos priemonėmis

Kaip jau minėta, mūsų komunikacijos planas ir informacijos sklaidos principai labiau grindžiami konkrečių ir tikslinių auditorijų pasiekimu, o ne nebeaktualių pranešimų „Ar žinojote, kad surengėme gražų renginį?“ skelbimu. Todėl su naujienų žiniasklaidos priemonėmis bendraujame apdairiai: Estijos kultūros laikraštyje „Sirp“ kas mėnesį rengiame rubriką, taip pat dažnai rašome „**Ūpetajate Leht**“ – vieninteliame mokytojams skirtame naujienų leidinyje Estijoje.

Be to, visi keturi mūsų faktų tikrinimo partneriai informaciją apie patikrintus faktus skelbia ne tik [BECID interneto svetainėje](#) ir [EDMO saugykloje](#), bet ir atitinkamai savo interneto svetainėse, kurios pritraukia daugiau lankytojų, nei kada nors galėtų pritraukti projekto interneto svetainė. BECID faktų tikrintojų aprėptis ir kiti pagrindiniai veiklos rezultatų rodikliai gali būti įvertinti pasibaigus projektui, o šiame sąrašė daugiausia pateiktos publikacijos, kurios nepriklauso BECID tiesioginės įtakos sferai. Nepaisant to, jų poveikį įvertinti galima – jomis siekta gražinti skolą visuomenei.

1. Aasavelt, K-L. (2023). Meediapädevuse nooremteadur Maia Klassen: tuleb aru saada, et telefon on tööriist meie jaoks, mitte vastupidiselt. [Teeviit](#).
2. DIGIRES. (2023). Press release on Delfi.lt about a seminar for teachers. [Delfi](#).
3. Juhansoo, G. (2023). Estonian political parties see TikTok as a gateway to youth. [BECID blog](#).
4. Juhansoo, G. (2023). Koolid ei saa ainsana vastutada laste meediateadmiste eest. [Sakala](#).
5. Juhansoo, G. (2023). Kuidas levivad vandenõuteooriad TikTakis? [Sirp](#).
6. Kirna, C., Klesment, I. (2023). Kas teate, millega tegelevad teie lapsed nutitelefonis tegelikult? [Telia Suurim Julgus podcast](#).
7. Klesment, I. (2023). Digiohutuse mängud lasteaiale ja koolile. [Ūpetajate Leht](#).
8. Klesment, I. (2023). Inger Klesment - Kuidas internetis mitte petta saada? [Tre Raadio](#).
9. Klesment, I. (2023). Interneti piiramise asemel tuleb lastega nutiohtudest rääkida. Seda aitavad teha põnevad mängud. [Maaleht](#).
10. Klesment, I. (2023). Kas võitlus valeinfooga on meie ühine vastutus või kellegi teise kohustus? [Sirp](#).
11. Klesment, I. (2023). Meediaõpetus peab olema kontaktis lapse reaalsusega. [Sirp](#).
12. Klesment, I. (2023). Nädalavahetuse hommik. Meediapädevuse spetsialist Inger Klesment. [Raadio 2](#).
13. Klesment, I., Juhansoo, G. (2023). Mitmekülgne infokeskkond nõrgestab kremlimeelse propaganda mõju. [Sirp](#).
14. Klesment, I., Kirna, C. (2023). Küberpädevus algab lasteaiaast. [Ūpetajate Leht](#).
15. Ludvig, L. (2023). Mida võtta, mida jätta ja kuidas? Meediauurijad klaarivad vohavat infokaost. [Tartu Postimees](#).
16. Malts, K. ja Vunš, M. (2023). EKSPERIMENT | Hakkasime TikTakis jälgima Eesti valeinfo levitajaid. 30 minutit hiljem vallutas meie uudisvoo Putin. [Eesti Ekspress](#).

17. Malts, K. ja Vunš, M. (2023). KUULA | Kes võitleb sotsiaalmeedias valeinfo levitajate, mõjutustegevuse ja räuskajate vastu? „[Valeinfo: paljastatud](#)“ podcast.
18. Murumaa-Mengel, M. (2023). [Bikeshedding: A Cognitive Bias That Draws Our Attention to the Trivial](#). Salto Participation and Information Pool.
19. Murumaa-Mengel, M. (2023). [Frequency Illusion: A Cognitive Bias That Lurks Everywhere and Follows You Around](#). Salto Participation and Information Pool.
20. Murumaa-Mengel, M. (2023). [Ikea Effect: A Cognitive Bias Born From Labour of Love](#). Salto Participation and Information Pool.
21. Murumaa-Mengel, M. (2023). [Just World Hypothesis: A Cognitive Bias That Makes Us Believe in Clear-cut Good and Evil](#). Salto Participation and Information Pool.
22. Murumaa-Mengel, M. (2023). Osa 9: kuidas elada infokorratuses? (Maia Klaassen). [Dialoogia podcast](#).
23. Murumaa-Mengel, M. (2023). [Ostrich Effect: A Cognitive Bias That Makes Us Ignore the Facts](#). Salto Participation and Information Pool.
24. Murumaa-Mengel, M. (2023). The golden tasks of MIL rely on discovery, lived experiences, and reflection. [BECID blog](#).
25. Murumaa-Mengel, M. (2023). Turbulent histories have made the Balts more resilient to propaganda, but we are not magically immune to disinformation. [BECID blog](#).
26. Murumaa-Mengel, M. (2023). Turbulent histories have made the Balts more resilient to propaganda, but we are not magically immune to disinformation. [BECID blog](#).
27. Murumaa-Mengel, M., Klesment, I. (2023). Lapsevanemad ei pea nutiseadmeid kartma. [Vikerraadio](#).
28. Poudel, D. (2023). Eesti avaliku elu tegelaste libaartiklid ja digipädevus. [Vikerraadio](#).
29. Poudel, D. (2023). Kuidas kaitsta ennast inforuumis? [Õpetajate leht](#).
30. Poudel, D. (2023). Tasakaalus inforuum. Huvitaja. [Vikerraadio](#).
31. Rannaväli, M. (2023). Mitmekülgsete oskustega Maia Klaassen väljakutseid ei pelga. [Teeviit](#).
32. RE:BALTICA. (2023). Article about Re:Baltica review. [Delfi.lt](#).
33. Sägi, S. (2023). KUULA | Valeuudistega võitlemine, krooniline rahutus ja koostöö Palestiina naistega. Teisisõnu - Maia Klaassen. [Delfi Forte](#).
34. Vunš, M. (2023). TOP valed valimiste kohta: kustutatavad pastakad, salajased topelthääled ja IKEA kastid. [Eesti Päevalehe Faktikontroll](#).
35. Vunš, M. (2023). VALEINFO: PALJASTATUD | Propaganda, valeinfo ja tehisaru: mida uskuda ja mida mitte. [Eesti Päevalehe Faktikontrolli podcast](#).

36. DELFI LV: (2023) Series of articles in the BCME [project "Digitally Together"](#).

3 pav. Baltijos šalys, sugeneruota naudojant „ChatGPT5“

1.4. Bendradarbiavimas su nacionalinėmis institucijomis

Žurnalistikos, komunikacijos, informacijos tikrinimo ar medijų (plačiaja šio žodžio prasme) srities ekspertams nelengva apibūdinti BECID pirmųjų metų poveikį mūsų nacionalinėms institucijoms, nes pradinė padėtis trijose šalyse skyrėsi. Be to (o projekto veiklos vertinimo požiūriu, deja), komunikacijos kiekybinę išraišką pamatuoti sudėtinga, o diskusijų poveikį galima pastebėti ne iš karto.

Atvirai kalbant, reikėtų pasakyti, kad nė vienoje iš Baltijos šalių nebuvo tinkamai parengtos ir galutinai apibrėžtos strategijos, kaip kovoti su dezinformacija ar (nacionaliniu lygmeniu) koordinuoti medijų raštingumą. Vis dėlto tai niekam iš mūsų nesutrukdė mokyklose mokyti MIR – ar tai būtų privalomasis, ar pasirenkamasis dalykas.

Nepaisydami to, pabandysime kiekybiškai įvertinti mūsų bendradarbiavimą 2023 m. ataskaitiniu laikotarpiu pagal atskiras šalis, o šį poskyrį užbaigsime subjektyviu bendradarbiavimo su nacionalinėmis institucijomis padėties vertinimu.

Lietuvoje nustatyta reikšminga sąveika su **subjektais, kurių veikla daugiausia susijusi su skaitmeniniu atsparumu ir kova su dezinformacija**. Be kita ko, bendradarbiauta su Kultūros ministerija bei Specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos kovos su korupcija teisėsaugos institucija, kuri taip pat organizuoja švietimo iniciatyvas korupcijos prevencijos bei medijų ir informacinio raštingumo (MIR) srityse. 2023 m. gegužės 19 d. Lietuvoje vyko Auksės Balčytienės, levos Ivanauskaitės ir Brigitos Sabaliauskaitės moderuojama diskusija apie BECID veiklą ir bendradarbiavimo partnerystės plėtrą. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijoje vykusioje diskusijoje dalyvavo ministras Simonas Kairys ir viceministras Vygantas Gasparavičius.

Latvijoje informacija apie Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto vykdomą projektą buvo perduota Švietimo ir mokslo ministerijai, Nacionalinei elektroninės masinės žiniasklaidos tarybai, Kultūros ministerijai, Gynybos ministerijai, JAV ir Jungtinės Karalystės ambasadoms Latvijoje, Europos Parlamento nariams iš Latvijos, Konrado Adenauerio fondui. Kadangi Vidžemės taikomųjų mokslų universitetas yra aktyviai įsitraukęs į medijų raštingumo ugdymą (pvz., universitete organizuota [Medijų raštingumo iniciatyva](#)), apie jo veiklą šalyje jau yra puikiai žinoma.

Mūsų antrasis partneris Latvijoje – [Baltijos šalių žiniasklaidos kompetencijos centras](#) (BCME) – jau dirba su žiniasklaidos reguliavimo institucijomis. BCME yra užmezgęs partnerystę su **žiniasklaidos reguliavimo institucijomis**, siekdamas propaguoti aukštus žurnalistikos ir etikos standartus. Jos taip pat bendradarbiauja įgyvendindamos iniciatyvas, kuriomis siekiama užtikrinti vienodą prieigą prie žiniasklaidos platformų. Kalbant apie nacionalines žiniasklaidos tarybas, pažymėtina, kad BCME su jomis bendradarbiauja siekdamas kovoti su žiniasklaidos šališkumu ir užtikrinti, kad informacija būtų pateikiama sąžiningai ir tiksliai. Žinoma, BCME dirba ir su ministerijomis, atsakingomis už žiniasklaidą ir komunikaciją, kad būtų atstovaujama įvairialypį, nepriklausomą ir atskaitingą žiniasklaidos sektorių remiančiai politikai – BCME jungia įvairius tiek privačiuosius, tiek viešuosius, didelius ir mažus medijų raštingumo srities subjektus, todėl turi atitinkamai atstovauti jų interesams.

Estijoje Tartu universiteto Socialinių studijų instituto darbuotojų grupė 2023 m. kovo 1 d. surengė informacinį susitikimą, skirtą BECID iniciatyvoms aptarti. Šiame posėdyje dalyvavo svarbiausių vyriausybės sektorių, įskaitant Vidaus reikalų ministeriją, Kultūros ministeriją, Švietimo ir mokslinių tyrimų ministeriją, Vartotojų apsaugos ir techninio reguliavimo instituciją, Ekonomikos reikalų ir ryšių ministeriją, atstovai, taip pat keli BECID delegatai. Per šį renginį išryškėjo, kaip svarbu įgyvendinant projektą laikytis bendradarbiavimo ir tarpdisciplinio požiūrio.

Be to, spalio 3 d. BECID komanda iš Tartu universiteto susitiko su Vyriausybės kanceliarijos medijų raštingumo specialiste Stella Saarts ir Strateginės komunikacijos departamento patarėju Priit Talv. Susitikime daugiausia dėmesio skirta strateginei plėtrai

medijų raštingumo srityje ir galimoms bendradarbiavimo ir finansavimo galimybėms aptarti. Lapkričio 23 d. įvyko dar vienas susitikimas panašiomis temomis su Vyriausybės kanceliarija prie Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos, taip pat buvo organizuoti keli neformalūs ir ne tokie gausūs susitikimai, skambučiai ir susirašinėjimai el. paštu.

Žinoma, kaip nurodyta įvade, Estijos centro veiklą bendrai finansavo penkios vyriausybės organizacijos, kurių visų strateginiuose dokumentuose buvo numatyta nedidelė dalis planuojamos centro veiklos. Vien iš pastangų remti šią iniciatyvą matyti, kad dar prieš pradėdant projektą buvo užmegzti pakankamai glaudūs ekspertų ir valdžios pareigūnų ryšiai.

Todėl užuot skaičiavę visus susitikimus (taip pat telefoninius pokalbius, el. laiškus ir kitus neplanuotus atvejus, kai vieni kitų klausėme patarimų), pasiteiravome BECID konsorciumo narių, ką apie tai mano jie patys. Ar palaikomas atviras dialogas su atitinkamomis nacionalinėmis institucijomis? Ar į šį procesą šios institucijos įtrauktos kaip suinteresuotieji subjektai? Ir galiausiai – ar padėtis visada buvo tokia?

Taigi drąsiai galime teigti, kad, mūsų *manymu*, po pirmųjų BECID veiklos metų bendradarbiavimas su nacionalinėmis institucijomis tapo produktyvesnis, dažnesnis ir vaisingesnis. Pasibaigus projektui centro komanda šiuo klausimu pateiks išsamesnę ataskaitą.

1.5. Bendradarbiavimas su Europos skaitmeninės žiniasklaidos stebėjimo centru (EDMO)

Kaip nurodyta 1.1 skyriuje, bendradarbiauti su Europos skaitmeninės žiniasklaidos stebėjimo centru (arba EDMO EUI) ir kitais centrais kartais gali būti sudėtinga dėl vienos paprastos sisteminės priežasties – kiekvieno centro veikla susideda iš įgyvendintinių projektų, užduočių, tikslų bei rezultatų ir tik nedidelę šios veiklos dalį sudaro bendradarbiavimas su tinklu. Bendradarbiavimas taip pat teikia didelę naudą, pavyzdžiui, dalijantis idėjomis galima parašyti naujų, platesnio masto projektų, skirtų atliekant mokslinius tyrimus įgytoms idėjoms įgyvendinti. Nepaisant to, visi centrai susiduria su tuo pačiu klausimu – kaip suderinti bendradarbiavimą tinkle su pagrindine (regionų lygmeniu svarbia) darbo sritimi?

Štai kodėl mūsų nariai **aktyviai dalyvauja įvairių EDMO tinklo darbo grupių ir specialios paskirties darbo grupių**, kurių kiekviena skirta tam tikrai mūsų bendrų pastangų sričiai ir kurias remia EDMO EUI, **veikloje**. Posėdžiai ir kolektyviniai darbo dokumentai – vertinga priemonė ilgalaikiam virtualiam bendradarbiavimui užtikrinti – tapo įkvepiančiu veiksmu siekiant didesnių, nei numatyta, laimėjimų pagal mokslinių tyrimų (trečiasis darbų paketas) ir medijų raštingumo (ketvirtasis darbų paketas) darbų paketus.

Toliau apžvelgiama, kaip BECID ekspertai pasiskirstė pagal darbo grupes:

- 1. Politikos moksliniai tyrimai ir analizė** – trys BECID nariai: Jānis Buholcs iš Vidzemes taikomųjų mokslų universiteto, Signe Ivask iš Tartu universiteto ir Andres Kõnno iš Talino universiteto.
- 2. Europos Parlamento rinkimai** – du BECID nariai: Andra Siibak iš Tartu universiteto ir Kaili Malts iš „Delfi EST“.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

- 3. Moksliniai tyrimai** – keturi BECID nariai: Aukse Balčytienė iš Vytauto Didžiojo universiteto, Jānis Buholcs iš Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto, Signe Ivask iš Tartu universiteto ir Andres Kõnno iš Talino universiteto.
- 4. Skaitmeninių medijų raštingumas** – dvylika BECID narių: Andra Siibak, Inger Klesment, Maria Murumaa-Mengel, Maia Klaassen ir Regina Lapp iš Tartu universiteto; Andres Kõnno ir Katrin Sigijane iš Talino universiteto; Agnese Dāvidsone ir Jānis Buholcs iš Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto; Aukse Balčytienė ir Kristina Juraitė iš Vytauto Didžiojo universiteto; Gunta Sloga iš Baltijos šalių žiniasklaidos kompetencijos centro.
- 5. Medijų raštingumo standartų ir geriausios praktikos darbo grupė** – vienas BECID narys: Maia Klaassen iš Tartu universiteto.
- 6. „GenAI“ ir dezinformacija** – penki BECID nariai: Maia Klaassen ir Sten Torpan iš Tartu universiteto; Vanessa Vorteil ir Andres Kõnno iš Talino universiteto; Jānis Buholcs iš Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto.
- 7. Ryšių palaikymo specialios paskirties darbo grupė** – du BECID nariai: Inger Klesment iš Tartu universiteto ir Kristina Berksun iš Vytauto Didžiojo universiteto.

Jei norite susipažinti su kiekybine ir subjektyvia informacija apie EDMO ir patį tinklą, apsilankykite mūsų interneto svetainėje, joje rasite visą ataskaitą. Nuo šiol taip pat galite [apsilankyti mūsų svetainės skiltyje „Bendradarbiavimas“](#).

Šio poskyrio pabaigoje vertėtų paminėti, kad BECID narių nėra tik vienoje EDMO tinklo darbo grupėje (pogrupyje). Prie jos ketiname prisijungti 2024 m.

1.6. BECID tvarumas ir nepriklausomumas

Išsamus darbas, susijęs su BECID nepriklausomumo ir tvarumo strategija, bus pradėtas 2024 m. vasario mėn., kai bus pradėta vykdyti 1.6 užduotis. BECID tvarumo ir nepriklausomumo strategijoje, kuri bus parengta iki projekto pabaigos 2025 m. gegužės mėn., daugiausia dėmesio bus skiriama centro nepriklausomumo nuo viešojo ir (arba) privačiojo sektoriaus įtakos išsaugojimui ir papildomų paslaugų bei veiklos plėtrai (pvz., integruotiems sprendimams, skirtiems MIR ar faktų tikrinimo intervencijoms), siekiant skleisti žinias pagrindinėms tikslinėms grupėms, remiantis per 30 šio projekto įgyvendinimo mėnesių įgyta patirtimi.

Projekto valdymo grupė parengė 2023 m. tvarumo strategijos projektą. Jis parengtas pagal mūsų viziją ir misiją.

BECID tikslas – didinti vietos lygmens pastangas demaskuoti melagingą informaciją, apsaugoti nuo informacijos sutrikimų ugdant medijų raštingumą ir siekti užtikrinti glaudesnį ryšį bei ilgalaikį tvarumą šioje srityje.

Šiuo tikslu BECID misija yra: 1) **sukurti tvirtą sąsają** teikiant paramą, išteklius ir rekomendacijas Baltijos šalių organizacijų, kurios siekia sukurti informaciniu požiūriu atsparesnę visuomenę ir kartu išlaikyti savo nepriklausomumą ir savarankiškumą, tinklui; 2) **gerinti medijų raštingumo žinių prieinamumą** įvairioms tikslinėms grupėms visose Baltijos šalyse teikiant reikiamą medžiagą ir tikrinant faktus bei užtikrinant didesnę patikimų šaltinių prieinamumą; 3) **kovoti su informacijos sutrikimais ir įgalinti** Baltijos šalių piliečius daryti tą patį, nuodugniai analizuojant regiono medijų istorijoje naudojamas faktų tikrinimo strategijas ir įsimintiniais būdais skleidžiant informaciją apie rezultatus.

Pagrindiniai BECID nepriklausomumo ir tvarumo principai, kuriuos nustatėme pirmaisiais veiklos metais, t. y. 2023 m. (kurie galios, kol patariamoji valdyba arba valdymo komitetas susitars dėl naujų planų):

- BECID turi pelnyti reputaciją, kad centro atstovai taptų šios srities ekspertais, kurių veikla būtų žinoma regione ir visoje Europos Sąjungoje. Dešimt BECID priklausančių organizacijų pavieniui jau yra pelniusios gerą vardą. Todėl ateinančių metų strategija – pelnyti tvirtą reputaciją rengiant aukštos kokybės, nešališkus mokslinius tyrimus ir analizę. Nepaisant to, kad apie atskiras mūsų organizacijas regione puikiai žinoma, prieš įsteigiant BECID bendradarbiauta nenuosekliai ir ne su visais pagrindiniais šios srities suinteresuotaisiais subjektais, o tik su keletu išrinktųjų, ir pats bendradarbiavimas nebuvo pakankamai finansuojamas. Susiklosčius tokioms aplinkybėms taip pat didėjo konkurencija, o ne skatintas bendradarbiavimas. Taigi siekiant tęsti bendradarbiavimą, kuris neapsiribotų vien šio projekto veiklos sritimi, belieka ieškoti finansavimo ir būsimų projektų, kurie užtikrintų, kad pastangos suburti šį konsorciumą nenuėitų veltui.

- Aktyviai ieškome naujų finansavimo šaltinių, kad nepriklausytume nuo vienos konkrečios priemonės. 2024 m. vykdydami su tvarumu susijusį darbą daugiausia dėmesio skirsime su ištekliais susijusiems tvarumo klausimams. Rengdami galutinį galimų būsimų donorų sąrašą, partneriai ir toliau keisis informacija apie tai, ką kuris pasiūlymas domina, taip pat suvienys jėgas teikdami naujus projektų pasiūlymus, kad BECID mokslinių tyrimų, renginių, susitikimų ir bendradarbiavimo žinios būtų panaudotos ne vieną kartą ir ne tik vienam projektui.
- Kuriame tokias valdymo struktūras, pagal kurias pirmenybė būtų teikiama skaidrumui, atskaitomybei ir atsakomybei. *(Norėtume pridurti, kad praėjus pirmiesiems metams turime būti pasiruošę išspręsti visas galimas struktūros problemas.)*
- Visus centro partnerius gerbiame vienodai. Nustatysime tokius darbo procesus, kurie padės motyvuoti asmenis ir toliau optimaliai bendradarbiauti su centru ir išorės suinteresuotaisiais subjektais. *(Be to, 2023 m. mus išmokė papildomai atsižvelgti į tai ir pripažinti, kad redaguojant rezultatus negalima pasiekti visiško 66 žmonių sutarimo; todėl, kai dėl to kyla savalaikiškumo problemų, reikėtų pasinaudoti veto teise.)*
- BECID prisitaiko prie pokyčių besiformuojančioje kovos su dezinformacija srityje kurdamas lanksčias strategijas, planus ir procesus.
- BECID konsorciumo nariai yra patikimi partneriai, kurie padeda nacionaliniams ir regionų suinteresuotiesiems subjektams ir visą Europą apimančiam tinklui keistis gerąja patirtimi.

Nepaisant kelių pakeitimų, šie principai tebegalioja ir bus taikomi iki 2024 m. Tačiau pagrindinę tvarumo srities veiklą 2023 m. vykdėme sprenddami labai logišką problemą, susijusią su mūsų demografinė sudėtimi. „Statista“ duomenimis, visose trijose Baltijos šalyse kartu sudėjus gyvena šiek tiek mažiau nei 5,9 mln. žmonių. Dėl to bet koks ekspertų laukas neišvengiamai bus siauras. Kadangi kova su dezinformacija yra nauja sritis, mums ypač svarbu į savo darbą prasmingai įtraukti naująją kartą. Studentų darbo EDMO tinklo nagrinėjamomis temomis priežiūra ir pasitikėjimas naująja karta, galinčia mums padėti atlikti užduotis, yra pagrindinės kitų dviejų poskyrių temos. Joms taip pat skirtas šios ataskaitos 5 skyrius.

1.6.1. Kokybiškas tarpdisciplinis švietimas regione

Sudarę dotacijos sutartį, mes užsibrėžėme rasti galimybių sukurti programą, kuri padėtų tarptautiniams studentams įgyti regioninių žinių ir taptų mūsų tvarumo strategijos dalimi. Mes rašėme: „Prie kitų tvarumo veiksmų bus priskiriamas specializuotų mokymo programų, įskaitant magistrantūros studijų programą „Atsparumas informacijos sutrikimams“, kūrimas.“

Tai nėra paprasčiausiai iš giedro dangaus atsiradęs užmojis. Kadangi pastaraisiais metais vis aktualesnė tampa dezinformacijos sklaidos ir priešiškų informacinių operacijų, keliančių grėsmę demokratinės visuomenės stabilumui ir veikimui, problema, visuomenė, valstybės institucijos ir darbo rinka ėmė tikėtis, kad universitetai užtikrins akademinį mokymą, reikalingą šiai problemai spręsti.

3 nuotr. Virtualus atvirukas iš magistrantūros programos dizaino įkvėpimo dienos Tartu, 2023 m. birželio mėn.

Kaip pažadėta dotacijos susitarimo 1.6 užduoties aprašyme („*Taip pat parengsime tvarumo strategiją, kurioje bus nustatyti nacionaliniai ir tarptautiniai finansavimo šaltiniai, kuriuos būtų galima panaudoti BECID veiklai ateityje remti. Dėl to projekto metu bus pateikta ne viena paraiška dėl finansavimo.*“), taip pat ieškojome papildomo finansavimo ir radome kvietimą teikti pasiūlymus, leidžiančius paremti naujų aukštojo mokslo programų kūrimą ir skatinti Vidurio Azijos ir Europos šalių bendradarbiavimą.

Dotaciją gavome, taigi pirmasis magistrantūros programos kursas studijas pradės 2024 m. vasario mėn. antrąją savaitę. BECID suteikė žmogiškųjų išteklių ir laiko, taip pat padėjo nusistatyti tikslą, kaip būtų galima sukurti naują studijų programą. Pats programos kūrimas ir įgyvendinimo pradžia rengiami kaip atskiras projektas, kurį bendrai finansuoja Tartu universitetas, JAV valstybės departamento Vystomojo bendradarbiavimo partnerystė ir Estijos Respublikos švietimo ir mokslo

ministerija.

Vienų metų trukmės magistrantūros studijų programa, galiausiai pavadinta „[Dezinformacija ir visuomenės atsparumas](#)“, skirta specialistams, kurie semiasi žinių komunikacijos, teisės, psichologijos, sociologijos, duomenų mokslo ir regioninių studijų srityse. Ne daugiau kaip 20 šią programą baigusių studentų galės veiksmingai kovoti su dezinformacija, nes išmanys strateginės komunikacijos, visuomenės analizės, pažeidžiamų auditorijų, poliarizacijos, naujienų ir socialinės žiniasklaidos vaidmens, politikos formavimo ir analizės, tarptautinių santykių ir saugumo politikos sritis.

Akademiniu požiūriu kruopščiai parengta programa skirta stiprinti demokratiniam atsparumui Europoje, Eurazijoje ir Vidurinėje Azijoje. Baigę šią studijų programą, 20 atrinktų studentų galės **pritaikyti savo žinias atitinkamose bendruomenėse**, pasinaudodami savo studijomis ir baigiamuoju magistro projektu, **kad įgyvendintų mikro-, mezo- ir makroaplinkos intervencijas**. Programos tikslas – suteikti specialistams esminių ir lengvai

pritaikomų komunikacijos, sociologijos, duomenų mokslų, regioninių studijų, teisės ir psichologijos žinių, kad jie galėtų valdyti informacinių procesų analizę ir teikti politinius pasiūlymus, kaip kovoti su dezinformacija ir prisidėti prie visuomenės atsparumo stiprinimo.

Absolventai įgis **socialinių mokslų magistro laipsnį** ir bus įdarbinti viešajame ir trečiajame sektoriuose, t. y. valstybinėse institucijose ir agentūrose bei NVO, strateginės komunikacijos, politikos analizės, poveikio vertinimo, kibernetinio saugumo, medijų ir informacinio raštingumo, formaliojo ir neformaliojo švietimo srityse ir kt. Demokratinės visuomenės stiprinimas kovojant su dezinformacija – tai besiformuojanti sritis, kuri kasmet atveria naujų karjeros galimybių, o kai kurių iš jų galbūt dar net negalime įsivaizduoti. Kas prieš dvejus metus būtų pagalvojęs, kad ateityje bus galima pragyventi iš nuomonės formuotojo ar patikimo pranešėjo duonos?

Svarbu pažymėti, kad magistrantūros studijų programa veiksmingai prisideda prie mūsų tvarumo, nes pagal ją rengiami „nauji šios srities ekspertai“, o studentai kviečiami ieškoti praktikos galimybių BECID ir išbandyti darbą tarptautinėje ir virtualiojoje aplinkoje. Be to, viešomis tarpdisciplininių ekspertų paskaitomis galime dalytis su visais BECID nariais ir kitais EDMO tinklo universitetais. Geriausiu atveju tai turėtų suteikti galimybę išbandyti ir iš naujo sukurti stažuotojų ir studentų tyrėjų dalyvavimo BECID programas ir pasidalyti šiuo modeliu su kitais centrais. Dėl pragmatinių priežasčių ir tvarumo būtų naudinga apsvarstyti galimybę pasitelkti **virtualiuosius stažuotojus**. Toliau pateikiamas jų galimo dalyvavimo centro veikloje planas.

1.6.2. Virtualiųjų stažuotojų įtraukimo į centro veiklą galimybės

EDMO tinklo stažuotojams bus naudinga teorines idėjas apie karjerą kasdien pritaikyti praktiškai ir susipažinti su kylančiais sunkumais. Studentai susipažins su (akademinės) organizacijos kultūros pagrindais, supras darbo internetu rutiną ir įgis įvairių praktinių įgūdžių išbandydami įvairius virtualiojo stažuotojo vaidmenis.

Stazuotojo vaidmuo priklauso nuo studento poreikių, mentoriaus interesų (tai būtina sąlyga, kad ir kokią kryptį pasirinktumėte) ir projekto grafiko, sutampančio su galimu stažuotės grafiku. Stažuotę turėtų kartu prižiūrėti universiteto vadovai ir organizacija partnerė. Kiekvienam studentui reikia individualaus dėmesio, tačiau taip pat bus labai naudinga grupinė studentų, besimokančių toje pačioje organizacijoje partnerėje, priežiūra.

Mokymosi rezultatai

Sėkmingai atlikęs praktiką studentas:

- mokės pritaikyti studijų metu įgytas teorines ir analitines žinias apie informacijos sutrikimus, strateginę komunikaciją ir visuomenės atsparumą;
- gebės spręsti praktiniame darbe iškylančias problemas;
- spręsdamas praktines problemas, vadovausis teisės aktais, aukštais etikos standartais ir geriausia šios srities praktika.

Medijų ir informacinis raštingumas arba ketvirtojo darbų paketo kryptis

Šią kryptį renkasi kūrybingi, nepriklausomi asmenys, kuriuos traukia galimybė priversti žmones atsitiktinai sužinoti ką nors nauja. (Ne paslaptis, kad MIR labiausiai reikalingas tiems, kuriems užtenka pasitikėjimo savimi pasakyti, kad jie žino viską.)

- Stažuotojai gali **padėti organizuoti seminarus**, praktinius seminarus ir kitus renginius arba...
 - užsiimti **komunikacine veikla** prieš renginį ir po jo;
 - tapti žmones į sceną kviečiančiu ir juos išlydinčiu renginio moderatoriumi.
- Stažuotojai mums gali padėti į savo veiklą įtraukti daugiau rusakalbių arba kitų pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenų. Pavyzdžiui, stažuotojai gali **užmegzti ryšius su** šių bendruomenių **vadovais** ir skleisti žinią apie medijų supratimo svarbą, taip pat **pradėti arba išplėsti vietos projektus**, skirtus medijų, informaciniam ir skaitmeniniam raštingumui.
- Stažuotojai gali padėti **planuoti ir kurti medijų raštingumo turinį** vietos medijose, projekto interneto svetainėje ar socialinių tinklų paskyrose.
- Stažuotojai gali padėti **rengti ir vesti medijų raštingumo praktinius seminarus** mokslieiviams kaip tarpusavio mokymus ir rašyti tinklaraščio įrašus apie šių seminarų rezultatus.
- Stažuotojai **gali organizuoti susitikimus su studentų sąjungomis**, populiarinti mūsų veiklą tarp studentų ir rašyti tinklaraščio įrašus apie šiuos susitikimus.

Faktų tikrinimas arba antrojo darbų paketo kryptis

Šia kryptimi besidomintiems stažuotojams greičiausiai taip pat patinka žurnalistika ir faktų tikrinimas, o buvimas dėmesio centre jiems teikia malonumą. Būtina įspėti, kad visame pasaulyje pranešama apie išpuolius prieš faktų tikrintojus. Ši kryptis skirta tiems, kurie į tokius išpuolius nereaguoja labai jautriai ir domisi rašymu ar komunikacija. Jų užduotys, be kita ko, gali būti šios:

- Stažuotojai gali **stebėti faktų tikrinimo procesą** ir apie jį **rašyti tinklaraštį** ar ataskaitas. Tai jiems patiems ir skaitytojams padėtų analizuoti proceso etapus, įgytą patirtį ir rezultatus.
- Stažuotojai gali **praktiškai mokytis tikrinti faktus, rengti mokomąją medžiagą ir tarpusavio mokymus** dalydamiesi patarimais ir gudrybėmis savo mokymo įstaigose.
- **Užkulisinė analitiko veikla** visai pamiršta. Vis dėlto EDMO centrų faktų tikrinimo komandoje ši veikla galėtų būti patikėta stažuotojui, t. y. surinkti informaciją, ją apdoroti ir perduoti žurnalistui, o vėliau pasidalyti ja su kitais faktų tikrintojais kitose šalyse.

Moksliniai tyrimai arba trečiojo darbų paketo kryptis

Norint, kad stažuotojui patiktų dirbti mokslininkų grupėje, pirmiausia reikia pasirūpinti jį dominančia mokslinių tyrimų tema. Tai gali būti duomenų tvarkymas ar rūšiavimas, darbas

vietoje, transkribavimas, santraukų ar tinklaraščio įrašų rašymas arba prisidėjimas prie vykdomo tyrimo.

Siekiant nustatyti praktikanto įgūdžius, būtų galima atlikti rašymo testą, per kurį nebūtų galima naudotis išplėtotais kalbos modeliais ir apsimesti turint tokių įgūdžių. Tai nėra skirta individualiam stiliui įvertinti, nes viską galima suredaguoti – būtų siekiama įsitikinti, kad stažuotojas supranta projekte taikomus tyrimo metodus. Būtų nesažininga, jei projekto darbuotojas nežinotų savo darbo pagrindų. Jei stažuotojas tinkamas, tada...

- Galėtų **pabandyti padėti ieškoti reikiamos literatūros** leidiniuose.
- Atliktų **literatūros apžvalgas**, ką tikrai sugeba stažuotojas, ypač padedant ir nuolat prižiūrint vadovui.
- Sutvarkytų **mokslinių tyrimų užrašus, duomenis, transkripcijas ir „Zotero“ kolekcijas**, kad jais galėtų pakartotinai naudotis visuomenė – tai būtų puiki (ir tvarumą skatinanti) užduotis stažuotojui.

Projekto valdymas arba pirmojo darbų paketo kryptis

Komunikacijos pareigūnai atlieka sunkųjį projekto darbą, kuris iš esmės vykdomas virtualiai, ir neorganizuoja renginių, kuriuose visi 66 nariai vienu metu turėtų būti vienoje patalpoje. Prie to pridėjus komunikacijos ir ryšių su visuomene užduotis ir tam tikras su administraciniu projektų valdymu susijusias užduotis, gali sumažėti entuziazmas dirbti su ES projektais, jei teks užsiimti tik rutininio valdymu ir biurokratiniais reikalais. Stažuotojai galėtų...

- Padėti rengti politikos rekomendacijas, organizuoti susitikimus su politikos formuotojais ir rengti atmintines su šių susitikimų apžvalgomis.
- IT entuziastai stažuotojai gali padėti kurti saityno platformos funkcijas ir siūlyti atnaujinimus, pagrįstus naudotojų bandymais ir atsiliepimais.
- Vadovauti BECID tinklaraščio turinio, kurį galime išversti į bet kurią kalbą, kūrimui.
- Dalytis savo gimtosios šalies patirtimi ir geriausios praktikos sumanymais – juos būtų galima pritaikyti ir Baltijos šalyse.
- Kurti trumpus vaizdo įrašus, dirbtinio intelekto generuojamą vaizdinę medžiagą, struktūrines diagramas ir infografikus naujai mokomajai medžiagai ar mokslinių tyrimų publikacijoms.
- Dalyvauti planuojant renginius ir dirbant su internetiniais renginių pranešimais šiems pasibaigus.

Virtualioji mentorystė reikalauja daugiau laiko ir dėmesio, todėl šis modelis tinka ne visiems. Tačiau studentų įtraukimas į centrų darbą yra neatsiejamas nuo šios srities ateities ir viso EDMO tinklo tvarumo.

2. FAKTŲ TIKRINIMAS

Antrojo darbų paketo apžvalga

Pagrindiniai antrojo darbų paketo tikslai – **stiprinti Baltijos šalių faktų tikrinimo procesus**, atliekant reguliarius ir kokybiškus faktų patikrinimus (**2.1 užduotis**; 2023 m. gruodžio mėn. duomenimis, EDMO saugykloje paskelbti 227 Baltijos šalių faktų patikrinimai, o iš viso paskelbtas **271 faktų patikrinimas**), ir sukurti veikiančią daugiakryptę informacijos mainų ekosistemą tarp Baltijos šalių faktų tikrintojų ir akademinų institucijų, kad būtų galima reguliariai atlikti faktų patikrinimus pagal bendrai parengtus principus ir metodiką (**2.2 užduotis**).

Bendradarbiaudami su tyrėjais, reguliariai vertinome faktų patikrinimo veiklą Baltijos šalyse ir siekėme užtikrinti, kad faktų tikrintojai laikytųsi standartų ir vadovautųsi geriausia praktika (**2.2 užduotis**). Pavyzdžiui, 2023 m. rugsėjo 8 d. vykusiame bendradarbiavimo su faktų tikrintojais susitikime 3.2 užduoties tyrėjų komanda pristatė preliminarinius Baltijos šalių faktų tikrintojų praktikos ir priemonių rezultatus ir juos išbandė. Bendradarbiavimas faktų tikrintojams gali būti naudingas ne vien tuo, pavyzdžiui, Tartu universiteto mokslininkė Signe Ivask taip pat dalyvauja (ir atlieka tarpininkės vaidmenį) [Europos faktų tikrinimo standartų tinklo projekte](#).

Kalbant apie komunikaciją, pažymėtina, kad labai svarbu **įtraukti faktų patikrinimus ir dezinformacijos atvejų tyrimus į esamas radijo ir vaizdo įrašų serijas**, pavyzdžiui, „Delfi“ rubriką „Falsehoods Exposed!“. „Delfi“, savo platformoje skelbiantis patikrintus faktus, pasiekia daug didesnę auditoriją, nei galėtų pasiekti atskiram projektui sukurta interneto svetainė.

2023 m. siekėme apibendrinti ir suprasti pagrindines dezinformacijos, be kita ko, skleidžiamos iš Rusijos ir Baltarusijos, tendencijas Baltijos šalyse. Propaganda, ypač politinė, geopolitinė, aplinkosaugos ir su sveikata susijusi dezinformacija (**2.3, 2.4, 2.5 ir 2.6 užduotys**), sklido įvairiose socialinių medijų platformose, taip pat reikėjo reaguoti į daugybę tarptautinių krizių. [Kas du mėnesius EDMO leidžiamas leidinys „Fact-Checking Briefs“](#) (pavyzdžiui, jį citavo BECID koordinatorius konsultacijose su CNECT GD Briuselyje) padeda užtikrinti, kad Estijos analizės ir faktų patikrinimai pasiektų pasaulinę auditoriją, o mūsų faktų tikrintojai dalyvauja darbo grupėse su kitų šalių faktų tikrintojais (**2.7 užduotis**) – tai ypač naudinga valstybių sienas peržengiančių krizių atveju, pavyzdžiui, karo, kurį sukėlė grupuotės „ Hamas“ išpuolis prieš Izraelį. 2023 m. spalio mėn. Estijos faktų tikrintojai taip pat prisijungė prie 2024 m. Europos Parlamento rinkimų darbo grupės, kad bendradarbiaudami ir keisdami duomenimis paspartintų kovą su sparčiai plintančiais melagingais naratyvais.

Vykdydami pagal BECID projektą prisiimtas pareigas, reguliariai skelbėme informaciją apie faktų patikrinimus žiniasklaidos priemonėse, Baltijos šalių faktų patikrinimo vertinimus, kas dvi savaites rengėme daugialypės terpės laidas, kuriose daugiausia dėmesio skyrėme faktų patikrinimams ir dezinformacijai, Rusijos ir Baltarusijos propagandos ir dezinformacijos analizei, Baltijos šalių dezinformacijos tendencijų sintezei, dezinformacijos tendencijų

socialinių tinklų platformose analizei, taip pat reagavome į EDMO valdymo organo prašymus pateikti faktų tikrinimo informaciją ir vykdyti bendrus tyrimus.

Toliau pateikiame pirmųjų metų laimėjimų šiose srityse santrauką (pagal partnerius) – pridėdame ataskaitą arba atvejo analizę kaip 2023 m. darbo pavyzdį.

2.1. „Delfi LT“

[UAB „Delfi“, Lietuvos interneto naujienų portalas](#), yra sertifikuota „Facebook“ trečiosios šalies faktų tikrinimo programos partnerė. **UAB „Delfi“ yra populiariausias naujienų portalas šalyje**, todėl UAB „Delfi“ faktų tikrinimo komandos turinys platinamas efektyviai, o vieno straipsnio pasiekiamumas yra didesnis nei BECID svetainės pasiekiamumas per mėnesį.

„Delfi“ faktų tikrinimo projekte „**Melo detektorius**“ 2021 m. paskelbta daugiau kaip 500 straipsnių, kuriuose buvo paneigti įvairūs teiginiai ir mitai. Taip pat susipažinkite su „Delfi“ [„Instagram“](#), [„TikTok“](#) ir [„Facebook“](#) paskyromis.

Kitas projektas „**Demaskuok**“ buvo oficialiai pradėtas 2018 m., gavus finansavimą iš „Google“ DNI fondo ir UAB „Delfi“. Projekte „Demaskuok“ naudojamas UAB „Delfi“ sukurtas dirbtiniu intelektu pagrįstas dezinformacijos nustatymo įrankis, kuris padeda dezinformacijos kampanijas atpažinti praėjus 2 minutėms nuo jų paskelbimo. Šiame projekte daugiausia dėmesio skiriama su Kremliumi susijusioms dezinformacijos kampanijoms demaskuoti. Informacija apie UAB „Delfi“ veiklą, faktų tikrinimo padalinį, metodiką ir finansavimo šaltinius yra viešai prieinama.

BECID komandoje UAB „Delfi“ yra atsakinga už svetainės dizainą, prieglobą ir priežiūrą, taip pat faktų tikrinimą tekstiniu, vaizdiniu ir audiovizualiniu formatais. 2023 m. svarbiausi pasiekimai:

- **Paskelbti 129 patikrinti faktai**, juos galima rasti [„Delfi“ interneto svetainėje](#) ir [EDMO faktų tikrinimo duomenų saugykloje](#).
- Kas savaitę rengtos Lietuvos auditorijai skirtos dezinformacijos tendencijų apžvalgos, kuriose naudojant vaizdinį turinį paneigiama melaginga informacija.
- Nuo 2023 m. pradžios per „Delfi TV“ kanalo televizijos laidą [„Delfi“ diena](#)“ transliuota daugiau kaip 40 faktų tikrinimo serijų.
- Sukurta daugiau nei 20 tinklalaidžių / vaizdo įrašų ciklą, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama faktų tikrinimui, demaskavimo pratyboms, atvejų analizėms ir informacijos apie dezinformaciją sklaidai.
- Įsteigta [BECID bendradarbiavimo platforma](#).
- Socialinių medijų platformose, įskaitant „TikTok“, „Facebook“ ir „Instagram“, išplėsta vizualinio faktų tikrinimo veikla, naudojant specialiai pritaikytus trumpus vaizdo įrašus, padedančius paneigti melagingus teiginius aktualiomis temomis.
- Rugsėjo 8 d. surengtos tarpusavio mokymo dirbtuvės, kuriose buvo aptarta faktų tikrinimo padėtis Baltijos šalyse (2.2 užduotis). Dalyvavo universitetų (Tartu universiteto, Talino universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto) ir profesionalių faktų tikrintojų (UAB „Delfi“, AS „Ekspress Meedia“, AS „Delfi“, „Re:Baltica“) atstovai.

2.2. „Re:Baltica“

„Re:Baltica“ yra **pelno nesiekianti organizacija, kuri užsiima tiriamąja žurnalistika** daugiausia Baltijos šalių regione, tačiau apimanti ir Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą bei kitas buvusias SSRS šalis. Nuo 2012 m. šios organizacijos atstovai yra dezinformacijos analizės Baltijos regione lyderiai, daugiausia dėmesio skiriantys ypatingiesiems platintojams ir dezinformacijai iš Rusijos, ypač prieš rinkimus. „Re:Baltica“ atlieka įvairių formatų tyrimus, įskaitant spausdintus ir internetinius tyrimus, dokumentinius filmus apie Kremliaus propagandos metodus Europoje ir nuolatinį faktų tikrinimą, taip pat tikrina faktus ir analizuoja dezinformaciją BECID tekstiniu formatu ir dokumentiniais filmais.

2019 m. jie įsteigė faktų tikrinimo padalinį „Re:Check“, kuris kas mėnesį latvių ir rusų kalbomis skelbia apie 10–20 patikrintų faktų. 2020 m. „Re:Baltica“ tapo IFCN sertifikuota faktų tikrintoja ir bendradarbiavo su „Facebook“ kaip faktus tikrinanti trečioji šalis kovojant su COVID-19 dezinformacija. Nors „Re:Check“ priklauso „Re:Baltica“, jis veikia savarankiškai, turi savo misiją, redakcinius principus ir finansavimą, apie kurį informacija yra viešai prieinama.

„Re:Baltica“ leidžia nemokamai perspausdinti savo darbus – jie prieinami be jokių mokėjimo užtvarų latvių, rusų ir anglų kalbomis. Atsižvelgiant į 2023 m. BECID atlikto darbo apimtį, pagrindiniai „Re:Baltica“ pasiekimai:

- **Paskelbti 55 patikrinti faktai**, juos galima rasti [interneto svetainėje](#) ir [EDMO faktų tikrinimo duomenų saugykloje](#).
- Pristatyti pirmosios „Re:Baltica“ ataskaitos rezultatai (2023 m. kovo mėn. [internetinis seminaras „Nuo dezinformacijos iki informacinio atsparumo“](#), 70 dalyvių).
- Kalbėta apie dažnai skelbiamą klaidingą informaciją įvairiais svarbiais klausimais, įskaitant Rusijos karą Ukrainoje, klimato kaitą, lyčių lygybę ir maisto saugą.
- Paskelbtos [keturios ketvirčio ataskaitos](#), kuriose apžvelgta dezinformacijos tendencijos Baltijos šalyse, apimančios konkrečias temas, tokias kaip „TikTok“ politinė įtaka, Kremliaus dezinformacija „Telegram“, 2023 m. pirmojo pusmečio dezinformacijos naratyvai ir dezinformacija apie klimato kaitą.
- Parengtos „Delfi.lv“ prodiusuojamo vaizdo įrašų ciklo [„Atmaskots“](#) dezinformacijos apžvalgos.

2.3. „Delfi LV“

AS „Delfi“ yra pirmaujantis naujienų portalas Latvijoje, kurio mėnesio skaitytojų skaičius, 2022 m. sausio mėn. duomenimis, siekia 833 tūkst. Jis turi plačiausią interneto auditoriją ir yra pagrindinis Latvijos šaltinis socialinėje žiniasklaidoje. Tris kartus pelnė įtakingiausio žiniasklaidos šaltinio socialinėje žiniasklaidoje apdovanojimą ir du kartus buvo išrinktas mėgstamiausiu žiniasklaidos prekių ženklu Latvijoje. Šio portalo „Facebook“ puslapis turi daugiausiai sekėjų tarp latvių kalba veikiančių žiniasklaidos priemonių (160 891 sekėjas). AS „Delfi“ dirba 81 redaktorius ir žurnalistas, kuriantis turinį latvių ir rusų kalbomis. 2019 m. leidinys pradėjo teikti prenumeravimo paslaugą AS „Delfi Plus“, siūlančią daugiau turinio. 2022 m. sausio mėn. duomenimis, ją prenumeruoja 12 100 aktyvių abonentių.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

„Delfi“, būdamas Latvijos žiniasklaidos etikos tarybos nariu, laikosi aukščiausių kokybės standartų, o keletas jo žurnalistų priklauso Latvijos žurnalistų asociacijai. Nuo 2020 m. AS „Delfi“ skelbia su faktų tikrinimu susijusią medžiagą ir kitą kovos su dezinformacija turinį, priskiriamą konkrečiai kategorijai „Atmaskots“ (liet. „Patikrinta“), o 2021 m. pabaigoje AS „Delfi“ tapo IFCN sertifikuotu faktų tikrintoju. Kalbant apie 2023 m. darbą su faktų tikrintojais BECID, pažymėtini svarbiausi AS „Delfi“ pasiekimai:

- **Paskelbti 45 patikrinti faktai**, juos galima rasti [„Delfi“ interneto svetainėje](#) ir [EDMO faktų tikrinimo duomenų saugykloje](#).
- Dalyvauta kasmečiame pokalbių festivalyje „Lampa“, kuriame surengta viktorina su teisingais ir klaidingais straipsniais. (Faktų tikrintojų ir žurnalistų medijų raštingumo intervencija.)
- Reguliariai į kas dvi savaites transliuojamą „Delfi TV“ laidą [„Komandcentrs“](#) įtraukti faktų tikrinimo straipsniai ir tendencijos.
- Paskelbtos [dvi ketvirčio ataskaitos](#) apie dezinformacijos iš Rusijos tendencijas (bendradarbiaujant su [Rytų Europos politikos studijų centru](#)).

2.4. „Delfi EST“

AS „Delfi Meedia“ tyrimų ir faktų tikrinimo padalinys „Eesti Päevalehe Faktikontroll“ (kuris rengia tinklalaidę [„Valeinfo! Paljastatud“](#)) yra akredituotas [IFCN](#) narys ir laikosi jo elgesio kodekso. AS „Delfi Meedia“ yra politiškai neutralus leidinys, todėl tikrina viso politinio spektro teiginius. Prieš įsteigiant BECID, šio padalinio komandą sudarė penki nariai, o dabar – šeši: du specialūs faktų tikrintojai (2022 m. buvo vienas), du nariai, dirbantys su tyrimais ir dezinformacijos temomis, ir du nariai, užsiimantys tik tyrimais. Dažnai bendradarbiaudama su nevyriausybine Estijos debatų draugija AS „Delfi“ taip pat gali prisidėti prie naujos kartos faktų tikrintojų rengimo.

„Delfi“ yra lankomiausia internetinė naujienų svetainė Estijoje, o tai labai naudinga faktų tikrinimo padaliniui. Nors kiti žiniasklaidos korporacijos leidiniai naudojami mokėjimo užtvaramis, kad gautų pajamų, „Delfi Meedia“ **faktų tikrinimo straipsniai nuolat skelbiami be mokėjimo užtvaros**. Tai leidžia faktų tikrinimo padaliniui savo veiklą finansuoti iš trečiųjų šalių dotacijų ar susitarimų, jei išlaikomas jų redakcinis nepriklausomumas. Mūsų, BECID, nuomone, faktų tikrinimo straipsniai turėtų būti prieinami visiems.

AS „Delfi Meedia“ komanda per mėnesį vidutiniškai paskelbia dešimt straipsnių apie faktų tikrinimą, neįskaitant vertimų, taip pat kas du mėnesius rengia tinklalaidžių ciklą, be to, neseniai gauta dotacija (finansuojama IPI „Newsspectrum“), skirta faktų tikrinimo rusų kalba pastangoms sustiprinti. Jie taip pat yra „Facebook“ trečiųjų šalių faktų tikrinimo programos partneriai. 2023 m. BECID veiklos srityje AS „Delfi Meedia“ išskyrė šiuos pagrindinius aspektus.

- **Paskelbti 86 patikrinti faktai estų kalba**, juos galima rasti [ju interneto svetainėje](#) ir [EDMO faktų tikrinimo duomenų saugykloje](#).

- [Kas dvi savaites rengti tinklalaidės epizodai](#), kuriuose buvo gilinamasi į dabartines ir aktualias dezinformacijos temas – nuo tinklų iki skleidėjų ir dezinformacijos pasekmių. Daugumoje epizodų svečiavosi ekspertai.
- Paskelbta dešimt išsamių dezinformacijos analizės straipsnių nacionaliniame laikraštyje. Komanda, be kita ko, tyrė ir skelbė istorijas apie Rusijos įtaką ir dezinformaciją „Instagram“ ir „Facebook“ sukčiavimus.
- 2023 m. spalio mėn. surengtas [viešas faktų tikrinimo praktinis seminaras](#) – atviras visuomenei, bet skirtas mokytojams, jaunimo darbuotojams ir kitiems MIR švietimo specialistams.
- Kaip pranešėjai ir lektoriai atstovai dalyvavo Europos medijų raštingumo savaitės metu surengtose konferencijose, pavyzdžiui, Estijos nacionalinėje medijų raštingumo konferencijoje.
- Skaitytos kviestinės paskaitos įvairiuose universitetuose, mokyklose ir institucijose, siekiant pasidalyti mūsų faktų tikrinimo priemonėmis ir žiniomis.
- Kartu su faktų tikrinimo partneriais iš Latvijos ir Lietuvos atlikti tyrimai Baltijos šalyse.

2.5. Ar „TikTok“ atveria duris į politiką Baltijos šalyse? Kol kas tik Latvijoje

Inga Sprinģe, Aistė Meidutė ir Kaili Malts

Latvija yra pirmoji iš Baltijos šalių, kurioje su socialiniu tinklu „TikTok“ siejama politinė partija buvo išrinkta į parlamentą. Prieš rinkimus šios partijos žvaigždė buvo vidurinę mokyklą baigusi bedarbė jauna moteris, tačiau jos vaizdo įrašai sulaukė milijonų patiktukų. Nors visose Baltijos šalyse „TikTok“ naudotojų skaičius panašus, Latvijoje šiuo socialiniu tinklu naudojasi Kremliui palankias žinutes skleidžiantys politikai populistai. Estijos ir Lietuvos politikoje šis socialinis tinklas kol kas neatlieka jokio reikšmingo vaidmens.

Tą dieną, kai „Re:Baltica“ atstovai atvyko į parlamento pastatą pasikalbėti su parlamentare Glorija Grevcova, „TikTok“ įžymybė nerado laiko susitikti. Turėdama 100 tūkst. sekėjų, ji gerokai lenkia populiariausius šiuo socialiniu tinklu besinaudojančius Lietuvos ir Estijos parlamentarų. Vilkėdama juodą suknelę ir pasidabinusi ryškiai rožiniu nagų laku, G. Grevcova tris kartus kreipiasi į posėdžio dalyvius dėl COVID-19 apribojimų, imigracijos ir kalbos reikalavimų rusakalbiams pedagogams. Dėl panašių temų – kovos už paprastų žmonių ir rusakalbių gyventojų teises – G. Grevcova, apie kurią anksčiau nebuvo žinoma, išpopuliarėjo socialiniame tinkle „TikTok“. Savo nuomone šiame socialiniame tinkle kasdien besidalijanti moteris slapstosi nuo žurnalistų. Jokia išimtis ir „Re:Baltica“ atstovai – liepta klausimus atsiųsti raštu. Taip ir padarėme, tačiau atsakymų vis tiek nesulaukėme.

G. Grevcovos partijos „Už stabilumą!“ (lat. „Stabilitātei!“) išrinkimas į parlamentą yra pavyzdys, kaip „TikTok“ įtaka pasikeitė per pastaruosius keletą metų. Iš socialinio tinklo, kuriame jaunimas mainosi smagiais vaizdo įrašais, jis tapo puikia terpe politikams populistams ir sąmokslo teorijų šalininkams.

Iki 2022 m. spalio mėn. parlamento rinkimų niekas nebuvo girdėjęs apie jokią konkrečią politinę partiją, nes tuo metu partijos „Už stabilumą!“ sąrašą tesudarė keletas populiarių socialinių tinklų veikėjų, o po jų ėjo niekam negirdėtų asmenų vardai ir pavardės. Nepaisant to, atsirado šiai partijai prijaučiantis elektoratas, kuris anksčiau palankiai vertino rusakalbių partiją „Harmonija“ (lat. „Saskaņa“), tačiau pastaroji pasmerkusi Rusijos invaziją į Ukrainą prarado dalį savo rinkėjų. Be to, visuomenė buvo susiskaldžiusi, o po nesutarimų dėl COVID-19 apribojimų padėtį dar labiau paaštrino Rusijos karas Ukrainoje ir sparčiai išaugusios pragyvenimo išlaidos.

Partija „Už stabilumą!“ surengė sėkmingą kampaniją platformoje „TikTok“ ir Rygos mikrorajonuose. Taip partija gavo 11 iš 100 vietų parlamente, daugiausia dėl rusakalbių rinkėjų Rygoje ir Latgaloje.

Partijos lyderis Aleksejs Rošļikovs, anksčiau vadovavęs partijai „Harmonija“, buvo vadinamas mažąja buvusio Rygos mero Nils Ušakovs kopija. Prieš rinkimus A. Rošļikovs nuolat skelbė telefonu filmuotus vaizdo įrašus, kuriuose kritikuodavo tuomečius „režimo“ nustatytus apribojimus, augančias pragyvenimo išlaidas ir sovietmečio paminklų naikinimą. Jis nėra pasmerkęs Rusijos invazijos į Ukrainą.

G. Grevcova socialiniame tinkle „TikTok“ už A. Rošļikovs yra šešis kartus populiareesnė ir ypač mėgstama rusiškajame „TikTok“ pasaulyje. Ji taip pat nėra pasmerkusi invazijos.

Save telefonu filmuojanti G. Grevcova sėdi ant sofos ir reiškia nuostabą, kodėl Europa turėtų nustoti pirkti dujas iš Rusijos po jos invazijos į Ukrainą: „Ar suprantate, ką tai reiškia mums? Taip, karas yra blogai. Tačiau juk nukentėsime būtent mes. Ir už ką?“ Kitame vaizdo įrašė ji Latvijos prezidentui ir ministrui pirmininkui liepia „atsiknisti“, o dar viename entuziastingai kalba apie tai, kad Latvijos valstybės saugumo tarnyba (VDD) paprašė jos atvykti į apklausą.

Populistams iš VDD gautas kvietimas į apklausą prilygsta medaliui, kuriuo galima pasipuikuoti. VDD neviešino pokalbio turinio, tačiau žinoma, kad tiek G. Grevcovą, tiek A. Rošļikovs tarnyba įspėjo dėl interviu davimo Baltarusijos ir Rusijos propagandinėms žiniasklaidos priemonėms.

Prieš G. Grevcovą pradėti du baudžiamieji tyrimai. Abu pradėti ją išrinkus į parlamentą – vienas už melagingos informacijos pateikimą rinkimų dokumentuose, kitas – už Latvijos okupacijos neigimą. „Apžiūrėję visus eksponatus, supratome – ak, kaip mus apgaudinėja! Jeigu anksčiau maniau, kad pas mus skleidžiama propaganda, dabar lankydamosi šiame muziejuje suprantu, kas yra tikroji propaganda“, – teigė ji, apsilankiusi Latvijos okupacijos muziejuje.

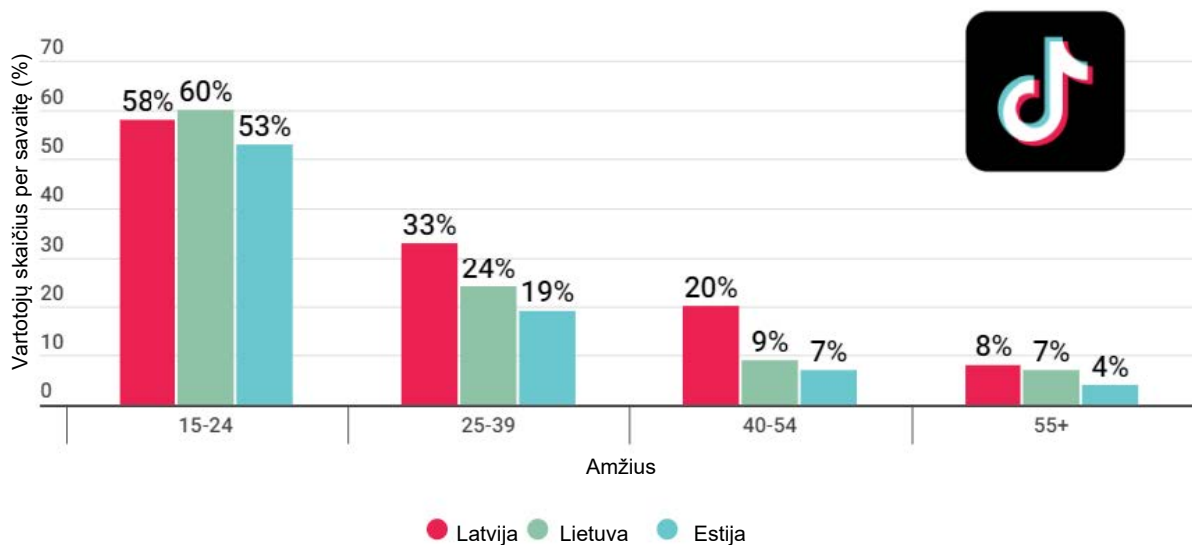
Kurgi ji apie tai kalbėjo? Žinoma, socialiniame tinkle „TikTok“.

Kaip socialinis tinklas „TikTok“ naudojamas Baltijos šalių politikoje?

Įmonės „Kantar Emor“ duomenimis, per pastaruosius keletą metų Kinijai priklausančios socialinio tinklo platformos vartotojų skaičius išaugo keturis kartus – ja naudojasi kas penktas gyventojas. Lietuvoje ir Estijoje naudotojų skaičius panašus, tačiau ši platforma beveik nenaudojama politiniais tikslais, o jei ir naudojama, tai tik liberalų partijų atstovų.

Galima palyginti: G. Grevcovos „TikTok“ turinys yra sulaukęs 3 mln. patiktukų, Lietuvoje populiariausias „TikTok“ naudojantis parlamentaras Tomas Vytautas Raskevičius – 108 tūkst. patiktukų, o Estijoje Andres Sutt – 4,3 tūkst. patiktukų.

„TikTok“ vartotojų skaičius Baltijos šalyse pagal tam tikrą amžiaus grupę

*Atliekant tyrimą apklausti 15 metų sulaukę Baltijos šalių piliečiai. Šaltinis: Eurobarometras

4 pav. Infograma iš „Re:Baltica“. Duomenų šaltinis: Eurobarometras

Skirtingai nei kaimyninėse šalyse, Latvijoje socialiniu tinklu „TikTok“ taip pat intensyviai naudojasi vidutinio amžiaus asmenys, kurie tam tikroje amžiaus grupėje sudaro apie 20 proc. vartotojų. O Lietuvoje ir Estijoje, kaip matyti iš 4 pav. pateiktų Eurobarometro apklausos duomenų, šis skaičius yra perpus mažesnis. Baltijos šalyse populiariausia platforma, naudojama rinkėjams pasiekti, tebėra „Facebook“.

Lietuvoje naudojasi tik liberalai

Lietuvoje tik 8 iš 141 parlamentaro turi „TikTok“ paskyras su daugiau nei šimtu sekėjų. Trys populiariausios paskyros priklauso deputatams iš Laisvės partijos – liberalias vertybes puoselėjančio politinio judėjimo, kuris taip pat yra jausias pagal deputatų amžiaus vidurkį. Populiariausi „TikTok“ naudotojai yra parlamentaras T. V. Raskevičius (108,4 tūkst. patiktukų), partijos įkūrėja, ekonomikos ir inovacijų ministrė Aušrinė Armonaitė (107,9 tūkst. patiktukų) ir parlamentarė Morgana Danielė (49,8 tūkst. patiktukų).

Visų trijų politikų skelbiamas turinys yra labai panašus. Daugiausia tai yra politinė reklama, ištraukos iš konferencijų ir pasisakymų parlamente. Pavyzdžiui, 2022 m. T. V. Raskevičius paskelbė 12 vaizdo įrašų, kuriuose pabrėžiama partijos darbotvarkė ir vertybės: Civilinės sąjungos įstatymo priėmimas, kampanija prieš patyčias ir neapykantą kurstančią kalbą, disponavimo nedideliu kiekiu kanapių dekriminalizavimas. Populiariausiame T. V. Raskevičiaus vaizdo įrašė matyti, kaip jis iš parlamento tribūnos aiškina, kaip kirčiuoti žodį „narkomanija“, reaguodamas į kito parlamentaro neteisingą šio žodžio tarimą.

A. Armonaitė šioje platformoje buvo dar mažiau aktyvi. Ji paskelbė aštuonis vaizdo įrašus apie savo darbą vyriausybėje ir paramą Ukrainai. Populiariausiame jos vaizdo įrašė (18,7 tūkst. peržiūrų) ji stovi šalia Ukrainos partijos „Holos“ pirmininkės Kiros Rudik ir patvirtina remianti Ukrainos stojimą į Europos Sąjungą.

Trečioji pagal populiarumą „TikTok“ politikė Lietuvoje yra M. Danielė per 2022 m. paskelbė 15 įrašų. Populiariausias jos vaizdo įrašas surinko 227,3 tūkst. peržiūrų. Jame ji pasisako prieš elektroninių cigarečių su skoniu uždraudimą, argumentuodama, kad tai sukeltų papildomą pavojų sveikatai (šias cigaretes parlamentas galiausiai uždraudė, o draudimas įsigaliojo 2022 m. liepos 1 d.).

Ryšių su visuomene specialistas Liutauras Ulevičius sako, kad tokia tendencija nestebina: „Jų rinkėjai yra „TikTok“ vartotojai ir jie nori juos pasiekti [...] „TikTok“ politikai tikrai nenaudoja, kad pasiektų vyresnius ar pagyvenusius rinkėjus, nes tai reikštų, kad reikėtų įdėti daugiau pastangų, nei kad iš to būtų gaunama naudos.“ Pasak L. Ulevičiaus, „TikTok“ formatas – trumpi vaizdo įrašai su mažai teksto – skirtas emocijų protrūkiams, o ne rimtoms diskusijoms.

Tokios nuomonės laikosi ir jaunimo įkurto politikos stebėsenos tinklo „Žinau, ką renku“ mentorė Rugilė Andrejevskytė: „Politikams sunku bendrauti per „TikTok“, nes jų turinys nelengvai sulaukia daug peržiūrų [...] Be to, „TikTok“ formatas yra sudėtingesnis nei įrašo sukūrimas „Facebook“ – šioje platformoje reikia atitikti tendenciją arba ją sukurti. Laiko ir išteklių, skiriamų patraukliam vaizdo įrašui sukurti, investicija yra per didelė, palyginti su pasiektu peržiūrų skaičiumi. Be to, daugeliui ši platforma vis dar nėra priimtina.“

Estijoje nesinaudoja beveik niekas

Estijoje tik 2 iš 101 parlamentaro naudojami „TikTok“, tačiau jie nėra labai aktyvūs ir nė vienas iš jų neturi didelio skaičiaus sekėjų. Vienas iš „TikTok“ naudojančių politikų Estijoje – Andres Sutt iš šiuo metu valdžioje esančios liberalų partijos „Reformierakond“. Jis paskelbė 30 vaizdo įrašų, kuriuose apžvelgiami aktualūs politiniai įvykiai arba paaiškinama, kodėl opozicija klysta. Jo manymu, palyginti su kitomis socialinėmis platformomis, „TikTok“ yra tinkamesnė programėlė norint pasiekti jaunimą. „Vaizdo įrašai taip pat įsimintinesni už tekstą, be to, visai smagu pačiam kurti trumpus vaizdo įrašus“, – pridūrė jis. Kaip rodo statistiniai duomenys, per artėjančius parlamento rinkimus pagrindinis jo elektoratas yra šalies sostinėje Taline. „Taip pat laikausi nuomonės, kad mano rinkiminiai pranešimai apie ekonomikos būklę, kibernetinį saugumą, verslo aplinką ir žaliąją reformą bus aktualūs

jauniems rinkėjams. Ko gero, tikrieji rezultatai paaiškės rinkimų dieną“, – teigė A. Sutt. Vis dėlto buvęs verslo ir informacinių technologijų ministras pabrėžia, kad „TikTok“ nesinaudoja tarnybiniuose įrenginiuose: „Naudojantis „TikTok“ man itin svarbus kibernetinis saugumas.“

Platformą „TikTok“ taip pat naudoja prieš tai buvusiai opozicinei partijai atstovavęs politikas Martin Repinski. Jis tėra paskelbęs keturis vaizdo įrašus, o paskutinį – maždaug prieš metus. Tik viename iš šių vaizdo įrašų kalbama apie politiką. Panašu, kad likusiųjų paskirtis – vien pramoginė.

Liberalų partija „Eesti200“ yra aktyviausia „TikTok“ – oficiali partijos paskyra sulaukė 23 tūkst. patiktukų. Partija „Eesti200“ neturi savo atstovų parlamente, tačiau naujausios apklausos rodo, kad kovo mėn. vyksiančiuose rinkimuose jie iš tikrųjų galėtų laimėti mandatų. Ar tai gali nulemti „TikTok“? „Vienas iš mūsų tikslų – pasiekti jaunus žmones. Vienas iš būdų tai padaryti – naudoti populiarias ir jų lankomas platformas, – teigia partijos „Eesti200“ narė Johanna Veeremaa, administruojanti partijos „TikTok“ paskyrą. – Šios avantiūros ėmėmės galvodami, kad bus smagu ir šiuolaikiška, o ne siekdami gauti daugiau rinkėjų balsų.“

„TikTok“ vartotojai Baltijos šalyse

Šaltinis: „KANTAR Latvia Digital“, 2022 m. pavasaris

Bendras 16–74 metų amžiaus „TikTok“ vartotojų skaičius per savaitę

re:baltica
THE BALTIC CENTER FOR INVESTIGATIVE JOURNALISM

5 pav. Infograma iš „Re:Baltica“. Duomenų šaltinis: „KANTAR Latvia“

Kiti politikai taip pat neatsilieka. Didžiausia šalies konservatorių partija EKRE savo pirmąjį vaizdo įrašą „TikTok“ paskelbė praėjusių metų gegužės mėn. Jame partijos lyderis pakabino ant pakabos savo firminę juodą fetrinę skrybėlę ir paskelbė apie partijos prisijungimą prie „TikTok“. Šis vaizdo įrašas sulaukė daugiau nei 80 tūkst. peržiūrų, tačiau kiti vaizdo įrašai nebuvo tokie populiarūs (vienas įrašas vidutiniškai peržiūrimas 2 000–3 000 kartų).

Kai jų pagrindinė konkurentė partija „Reformierakond“ spalio mėn. pasidalijo pirmuoju vaizdo įrašu, šis sulaukė tik šiek tiek daugiau nei 4 000 peržiūrų. Vaizdo įrašė buvo užfiksuoti populiariausi partijos politikai, besiruošiantys rinkiminei fotosesijai. Vis dėlto [antrasis vaizdo įrašas](#), kuriame matyti, kaip ministrė pirmininkė parlamente griežtai atsako vienam iš opozicijos lyderių į su mokesčiais susijusį klausimą, iš viso buvo peržiūrėtas 230 tūkst. kartų. Iki šiol partija iš viso yra sukūrusi tris vaizdo įrašus.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

2023 m. kovo mėn., 2.0 versija

3. MOKSLINIAI TYRIMAI IR ANALIZĖ

Trečiojo darbų paketo apžvalga

Pagal trečiąjį darbų paketą BECID komanda dirba įrodymais pagrįstais kovos su dezinformacija ir medijų raštingumo ugdymo klausimais Estijoje, BECID tinkle, Baltijos šalyse ir kituose EDMO centruose. Tyrėjų bendradarbiavimas buvo vaisingesnis, nei tikėtasi. 2023 m. pradžioje planuota iki metų pabaigos paskelbti vieną ataskaitą, kuri būtų pagrįsta sisteminė literatūros apžvalga apie faktų tikrinimo epistemologiją ir metodus (**3.1 užduotis**); ištirti Baltijos šalių faktų tikrinimo praktiką, procesus, atlikti naudojamų priemonių lyginamąjį tyrimą (**3.2 užduotis**); pradėti pažeidžiamų tikslinių grupių reagavimo į skirtingas faktų tikrinimo formas ir supratimo apie jas tyrimą (**3.3 užduotis**); išanalizuoti skirtingas žiniasklaidos ir platformų taisykles ir politiką, susijusias su kova su dezinformacija Baltijos šalyse (**3.4 užduotis**).

Pagal šį darbų paketą pasiekta daugiau, nei planuota. Atlikus pirminę mokslinių tyrimų veiklą iš pradžių parengtos dvi ataskaitos ir dvi publikacijos moksliniuose žurnaluose turėtų virsti ne mažiau kaip **šešiomis ataskaitomis ir keturiomis publikacijomis** moksliniuose žurnaluose. Siekdama pirminių mokslinių tyrimų tikslų, komanda taip pat atliko bandomosios aplinkos mokslinį tyrimą su mokslininkais ir MIR specialistais BECID, kurio pagrindu rengiama dar viena publikacija. Jau baigtas rengti rankraštis apie mikro-intervencijų naudojimą švietime kaip medijų raštingumo ugdymo priemonę (šiuo metu recenzuojamas). Vadovaujant NVO „Vox Rationis“, apie rezultatus buvo kalbėta naujienu žiniasklaidoje, surengtos keturios konferencijos ir keturios mokymų sesijos pilietinės visuomenės organizacijoms, remiančioms kovos su dezinformacija iniciatyvas, jas, pavyzdžiui, galima pamatyti komentaru skiltyse ar socialinės žiniasklaidos pranešimuose (keletas pavyzdžių: #NAFO ir #minasiin). Rašydami projektą numatėme galimybę atlikti **bandomosios aplinkos mokslinius tyrimus tarp tyrėjų ir faktų tikrintojų**, tačiau ne tarp tyrėjų ir MIR specialistų. Nepaisant to, rezultatai buvo gauti tęsiant likusią projekto dalį ir į sąrašą įtraukiant dar vieną (netikėtą) publikaciją. Tokią galimybę turėsime omenyje ir 2024 m.

2024 m. bus parengta standartinė metodika, skirta faktų tikrinimo atsakui į dezinformacijos poveikį atitinkamoms tikslinėms grupėms analizuoti. Taip pat bus pateiktas pasiūlymas dėl gairių BECID faktų tikrintojams.

2023 m. BECID komanda stengėsi patobulinti faktų tikrinimo metodus BECID tinkle, Baltijos šalyse ir EDMO faktų tikrinimo centruose, kad jie taptų veiksmingesni ir efektyvesni mėginant pasiekti pažeidžiamas auditorijas ir kovoti su dezinformacija. Kad tai būtų galima padaryti, BECID projekte buvo iškelti įvairūs mokslinių tyrimų tikslai: apžvelgti mokslinę literatūrą ir automatizuotas priemones, parengti lyginamuosius straipsnius apie faktų tikrinimo praktiką ir parengti ataskaitas apie įvairius faktų tikrinimo aspektus, įskaitant reguliavimo priemones ir auditorijos reagavimą į informacijos sutrikimo intervencijas. Viso to nebūtų buvę galima pasiekti be mūsų mokslinių tyrimų partnerių – Tartu universiteto, Talino universiteto, Vidžemės taikomųjų mokslų universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto – bendradarbiavimo.

3.1. Keturi bendradarbiaujantys universitetai

Šie keturi universitetai turi panašius pajėgumus ir išteklius, tačiau taip pat kiekvienas jų išsiskiria savo pranašumais ir gali jais pasinaudoti bendradarbiaudami tarpusavyje, kad papildytų vienas kito pajėgumus. Tai leidžia konsorciui dirbti su įvairių susijusių sričių, pavyzdžiui, komunikacijos, socialinių ir politikos mokslų, teisės, ekonomikos, tinklų mokslo, duomenų ir informatikos mokslų, ekspertais. Kiekvienai mokslinių tyrimų paketo užduočiai vadovauja vis kitas universitetas.

Talino universitetas (TLU) yra vienas iš trijų didžiausių Estijos universitetų. Tai integruota mokslinių tyrimų ir plėtros, kūrybinė, švietimo ir kultūros institucija, plėtojanti švietimo inovacijų, skaitmeninės ir medijų kultūros, kultūrinių kompetencijų, sveikos ir tvarios gyvensenos bei visuomenės ir kultūros sritis. BECID darbus vykdydys Baltijos kino, medijų ir menų mokykla, kuri veikia kaip komunikacijos ir audiovizualinių žinių ir praktinės patirties kompetencijų centras, be kita ko, garsėjantis novatoriškais metodais.

Todėl nenuostabu, kad TLU yra atsakingas už **3.1 užduotį** – esamų žinių ir priemonių įvertinimą: sisteminė mokslinės literatūros apžvalga, esamų faktų tikrinimo priemonių ir daugiamodalinių informacijos tikrinimo priemonių vertinimas. Vienas iš svarbiausių mokslinių tyrimų elementų buvo išbandyti naujas priemones sistemei literatūros apžvalgai atlikti. Taigi šis universitetas taip pat teiks metodologinę pagalbą kitiems EDMO tinklo kolegoms. TLU ne tik vadovauja savo mokslinių tyrimų užduočiai, bet ir dalyvauja įgyvendinant visas trečiojo darbų paketo mokslinių tyrimų užduotis. Įgyvendindamas 3.2 užduotį, jis padėjo rengti ir redaguoti mokslinį tyrimą ir toliau padės atlikti analizę, pateikdamas savo įžvalgų.

Tartu universitetas (UTARTU) yra pirmaujantis Estijos universitetas, ypač pasižymintis žiniasklaidos ir komunikacijos mokslinių tyrimų srityse. Jis priklauso 1 proc. daugiausiai cituojamų pasaulio universitetų ir mokslinių tyrimų institucijų. BECID darbus vykdydys Socialinių studijų institutas (ISS), kuris yra pripažintas komunikacijos ir informacijos mokslų, socialinio darbo ir politikos kompetencijų centras. Pagal universitetų dalykinį reitingą „QS University Rankings by Subject“ mūsų žiniasklaidos ir komunikacijos moksliniai tyrimai jau šešerius metus iš eilės priskiriami prie geriausiųjų 150–200 sričių pasaulyje. Taigi suprantama, kad UTARTU ir mūsų vyriausioji tyrėja prof. Andra Siibak yra atsakingi už BECID mokslinių tyrimų grupės atliekamų mokslinių tyrimų kokybę.

UTARTU prisidėjo prie faktų tikrinimo tyrimų literatūros apžvalgos grupės veiklos (**3.1 užduotis**), siekdamas apibrėžti tiriamas temas ir faktų tikrinimo mokslinių tyrimų srities spragas. Įgyvendindama **3.2 užduotį**, už kurią ši institucija yra atsakinga, UTARTU komanda surengė interviu su Estijos faktų tikrintojais (N = 11). Interviu dalyvavo visos Estijoje faktų tikrinimus atliekančios organizacijos. Remdamiesi surinktais duomenimis, UTARTU darbuotojai išanalizavo visų Baltijos šalių interviu ir apibendrino preliminarinius rezultatus. Pagal visų trijų šalių tyrimo protokolą per interviu aptariama faktų tikrintojų patirtis, darbo praktika, naudojamos priemonės, veiklos reguliavimo aspektai ir jų srities vertinimas. Gauti rezultatai moksliniame žurnale bus paskelbti 2024 m. Šie rezultatai buvo

pristatyti 2023 m. birželio 15–17 d. vykusioje Baltijos studijų Europoje konferencijoje (CBSE) „Turning Points: Values and Conflicting Futures in the Baltics“ (Marju Himma-Kadakas ir Maia Klaassen). Remiantis rezultatais Estijos akademinės žurnalistikos draugijos metraštyje išspausdintas straipsnis estų kalba „Faktikontrolli artiklitest Eesti praktikas“ (liet. „Apie faktų tikrinimo praktiką Estijoje“). Straipsnyje apžvelgiami ankstesni faktų tikrinimo moksliniai tyrimai ir pateikiama bendra faktų tikrinimo Estijoje apžvalga (taip pat Marju Himma-Kadakas ir Maia Klaassen). Be to, 2023 m. rugsėjo 8 d. susitikime su BECID faktų tikrintojais pristatėme ir tikrinome preliminarinius interviu rezultatus, kaip ir žadėjome pagal **2.2 užduotį** – reguliarius Baltijos šalių faktų tikrintojų darbo vertinimas ir dalijimasis geriausia patirtimi.

UTARTU ne tik dalyvavo visuose trečiojo darbų paketo tyrimuose, įskaitant **3.3** ir **3.4 užduotis**, bet ir vadovavo jau turimų duomenų analizei, kurios metu buvo parengtas naujas mokslinis darbas. Tai ankstesniame skyriuje minėtas papildomas rankraštis. 3.5 užduotimi (jei pasirinktume ją taip įvardyti) siekiama gilinti mokslines žinias apie MIR, o straipsnio rankraštis „Social Media Microinterventions: Testing Information Activism as a Media and Information Literacy Tool“ jau peržiūrėtas ir laukiama, kol bus paskelbtas.

Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) yra gerai žinomas žurnalistikos, žiniasklaidos ir komunikacijos mokymo ir mokslinių tyrimų centras. VDU garsėja kaip atviras įvairioms bendradarbiavimo formoms tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, kad galėtų plėsti savo žinias ir reaguoti į aktualias (politines, ekonominės ir sociokultūrinės) aplinkos problemas. Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešosios komunikacijos katedra yra atsakinga už BECID projekto įgyvendinimą. Katedra žinoma kaip pažangus žurnalistikos, žiniasklaidos ir komunikacijos mokymo ir mokslinių tyrimų centras ne tik Baltijos šalyse, Vidurio ir Rytų Europoje, bet ir tarptautiniu mastu. Taigi suprantama, kad VDU yra atsakingas už **3.3 užduotį** – konceptuali sistema, pagrįsta auditorijos recepcijos faktų tikrinimo žanrų ir formatų atžvilgiu tyrimu. VDU ir partnerių komanda dirbo prie skaitmeninio pažeidžiamumo nustatymo konceptualiojo modelio kūrimo ir apklausos klausimų, skirtų visuomenės reagavimui į faktų tikrinimo operacijas nustatyti, schemų rengimo. Šis modelis pateikiamas kaip mokslinių tyrimų ataskaita „Mitigating (dis)information vulnerability with risk awareness and human-centred approaches“.

VDU, be abejo, taip pat dalyvauja visuose mokslinių tyrimų veiklos srityse. Kalbant apie **3.1 užduotį**, pažymėtina, kad VDU dalyvavo trijose iš keturių atliktų literatūros apžvalgų ir reikšmingai įsitraukė į visą darbo eigą. Dėl **3.2 užduoties** VDU buvo atsakingas už Lietuvos duomenis, atliko interviu su vietos faktų tikrintojais ir dalyvaus skelbiant rezultatus. VDU mokslininkai taip pat prisideda prie **3.4 užduoties** įgyvendinimo ir juos reikia pagirti už prasmingą doktorantų įtraukimą. 2024 m. VDU daugiausia dėmesio skirs nacionaliniams žurnalistų etikos kodeksams tirti.

Vidžemės taikomųjų mokslų universitetas (ViA) yra valstybinis universitetas, mikro-universitetas, tarptautiniu mastu pripažintas dėl didelio domėjimosi fundamentaliaisiais ir taikomaisiais moksliniais tyrimais bei tarptautiniu bendradarbiavimu. ViA misija – skatinti tvarų žinių visuomenės vystymąsi regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu ir rengti aukšto lygio specialistus tiek privačiam, tiek viešajam sektoriui, taip pat vykdyti mokslinius

tyrimus, kuriais siekiama spręsti visuomenės problemas. ViA ir toliau daug dėmesio skiria faktų tikrinimo (ir informacijos tikrinimo) reglamentavimui Baltijos šalyse ir bendradarbiauja su EDMO Politikos mokslinių tyrimų ir analizės darbo grupe, kuri nagrinėja svarbiausias politikos tyrimų temas kovojant su dezinformacija.

Kadangi ViA turi daug patirties tokiose srityse kaip strateginė komunikacija, dezinformacija, medijų ir informacinis raštingumas ir pilietiškumas, jis yra atsakingas už **3.4 užduotį** – faktų tikrinimo reguliavimo aspektų analizę, įskaitant Baltijos šalių žiniasklaidos priemonių Dezinformacijos praktikos kodekso įgyvendinimą. Buvo baigta rinkti pirminė informacija apie faktų tikrinimo reguliavimo elementus, kurie apima įstatymus, politiką ir saviregulavimo mechanizmus. Tai leido tyrimo grupei susipažinti su ankstesniais Dezinformacijos praktikos kodekso įgyvendinimo vertinimais ir pasidalyti informacija su kitais BECID nariais. Šių tyrimų ataskaita bus paskelbta 2024 m. gegužės mėn.

ViA taip pat dalyvavo **3.1 užduoties** literatūros apžvalgoje dėl faktų tikrinimo mokslinių tyrimų ir priemonių pažangos. Kalbant apie **3.2 užduotį**, pažymėtina, kad ViA atliko ir išanalizavo aštuonis interviu su faktų tikrintojais, įskaitant žurnalistus ir tuos, kurie NVO vardu tiria dezinformaciją. Interviu dalyvavo dauguma Latvijos faktų tikrinimo organizacijų, jų metu buvo surinkta informacija apie faktų tikrintojų patirtį, darbo praktiką, naudojamą priemones, veiklos reguliavimo aspektus ir jų srities vertinimą. ViA dalyvavo įgyvendinant **3.3 užduotį** – rengiant mokslinio tyrimo priemonę, skirtą pažeidžiamų grupių medijų naudojimui ir medijų raštingumo lygiui tirti.

Be to, ViA prisidėjo prie **4.1 užduoties** įgyvendinimo – padėjo rengti internetinius seminarus Baltijos šalių mokytojams, taip pat prie **4.3 užduoties** – padėjo organizuoti kartų medijų raštingumo ugdymo veiklą.

Kadangi bendra bendradarbiaujančių mokslinių tyrimų organizacijų vaidmens apžvalga jau pateikta, toliau pristatome apibendrintus pirminius literatūros apžvalgos, atliktos įgyvendinant **3.1 užduotį**, rezultatus.

3.2. Turimų žinių ir priemonių vertinimas ir analizė

Toliau pateikiama 3.1 užduoties apžvalga.

BECID sistemos **3.1 užduoties** tikslas – pateikti informaciją apie visą aktualią mokslinę literatūrą, susijusią su faktų tikrinimo epistemologija ir praktika, taip pat apie recepcijos ir intervencijos tyrimus, susijusius su faktų tikrinimu ir informacijos sutrikimais. Tačiau pirminiai planai buvo ne kartą pranokti. Greta ataskaitos, kurią žadame parengti įgyvendinę šią užduotį, parengsime dar tris ir visas jas pasistengsime paskelbti moksliniuose žurnaluose, nes aptiktos mokslinių tyrimų spragos suteiks vertingų žinių mūsų kolegoms EDMO tinkle. Tai buvo vienas iš mūsų mokslinių tyrimų darbų paketo tikslų – įsitraukti į bendradarbiavimą, kuris padėtų nustatyti esamas žinių spragas ir leistų mums tapti ekspertais tarptautinėje arenoje.

Be to, bus apžvelgiamos priemonės, kuriomis gali naudotis specialistai ir asmenys, siekiantys patikrinti turinį. Bus paskelbtas ne tik pažeidžiamų tikslinių grupių tyrimas, bet ir atitinkama ataskaita, kad rezultatai nedelsiant pasiektų tuos, kuriems jų reikia. Be to, be ataskaitos, tikimasi, kad bus parengtas straipsnis, kuriame bus išanalizuoti faktų tikrinimą reglamentuojantys aspektai.

Šiam tikslui pasiekti konsorciumo nariai atliko sisteminę literatūros apžvalgą, daugiausia dėmesio skirdami konkretiems ir svarbesniems EDMO BECID projekto poskirsniams:

- 1.** BECID centro veikla susijusi su visuomenės atsparumo, pažeidžiamumo ir informuotumo apie riziką temomis, visų pirma su tuo, kaip įvertinti ir pamatuoti tokius pokyčius visuomenėje. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta anksčiau, mokslinių tyrimų darbų paketo grupė, įgyvendindama 3.1 užduotį, nusprendė ištirti, kaip ši tema buvo nagrinėjama atitinkamoje mokslinėje literatūroje. Atsakymas į tyrimo klausimą – kokiomis tyrimų metodikomis galime apibūdinti šią atskirą tyrimų sritį?
- 2.** Greičiausiai visose trijose Baltijos šalyse jau yra susiformavusi atsparumo kultūra, nes visuomenės spaudimas kovoti su dezinformacija jaučiamas nuo XXI a. pirmojo dešimtmečio. Apie tai, kas šiuo atžvilgiu buvo padaryta, BECID suinteresuotieji subjektai (t. y. visos trys Baltijos šalys) neturi sisteminių žinių. Todėl dėl darbų paketo 3.1 užduoties įgyvendinimo dirba atskira tyrėjų grupė – ji įsigilino į tai, kas jau paskelbta mokslinėje literatūroje ir įvairiuose nacionaliniuose dokumentuose (ataskaitose, politiniuose dokumentuose), kuriuos parengė įvairios valstybinės institucijos.
- 3.** Panašu, kad apskritai trūksta žinių apie svarbias temas, nagrinėjamas faktų tikrinimo mokslinių tyrimų srityse. Kokiais kategorizavimo kriterijais galima apibūdinti šią tyrimų sritį? Be to, kokios rekomendacijos gali būti pateiktos remiantis teminiais / aktualiais ir tyrimų kategorizavimo kriterijais, siekiant pagerinti faktų tikrinimo tyrimus? Kalbant apie ankstesnį punktą, verta atskirai atkreipti dėmesį į vieną aspektą – kokios į auditoriją orientuotos intervencijos taikomos sprendžiant informacijos sutrikimų problemą? Kokių mastu auditorijos nariai dalyvavo nustatant intervencijos darbotvarkę? Kokios į auditoriją orientuotos intervencijos laikomos sėkmingomis? Jei taip, kas lemia intervencijos sėkmę?
- 4.** Akivaizdu, kad medijų raštingumo ugdymas mokykloje yra tarpdisciplinis tikslas. Todėl, atrodo, kad mokslinę medijų raštingumo mokymo argumentaciją būtina nagrinėti iš daugiadisciplinės perspektyvos, įskaitant skirtingus metodologinius aspektus. Be to, atrodo, kad yra labai svarbus papildomas uždavinys – nustatyti kitus medijų raštingumo mokymo panaudojimo atvejus iš tarpdisciplinės perspektyvos.

Faktų ir informacijos tikrinimas yra svarbūs medijų raštingumo komponentai. Medijų raštingumo ugdymas mokykloje yra tarpdisciplinis tikslas. Todėl labai svarbu moksliskai

argumentuoti medijų raštingumo mokymą iš daugiadisciplinės perspektyvos, įskaitant skirtingus požiūrius į metodikas. Be to, labai svarbu nustatyti kitus MIR mokymo naudojimo atvejus iš tarpdisciplinės perspektyvos.

Nors šio darbo rezultatas bus ataskaitos, kuriose bus aprašyti dabartiniai moksliniai tyrimai pagal klausimus nustatytoje srityse, dalyviai taip pat susitarė tęsti darbą dėl rezultatų skelbimo akademinės literatūros apžvalgos formatu. Tai leis mūsų projekto rezultatus pristatyti platesnei auditorijai.

Visos ataskaitos įgyvendinant **3.1 užduotį** teikiamos sistemingai peržiūrint tarptautiniu mastu pripažintas akademinės duomenų bazes, tokias kaip „Scopus“, „Web of Science“, EBSCO ir „Google Scholar“. Iš esmės neatmetėme žinių, paskelbtų neoficialiais akademiniais kanalais ir formatais, kurie gali apimti darbinius dokumentus, politikos dokumentus, ekspertų ataskaitas ir pan. Vis dėlto daugeliu atvejų užklausa buvo atliekama orientuojantis į akademinę sritį, o mus labiausiai domino recenzuoti tyrimai. Toliau pateikiama konceptuali svarbiausių pirmiau išvardytų tyrimo sričių išvadų apžvalga.

3.2.1. Atsparumo, pažeidžiamumo ir informuotumo apie padėties riziką suderinimas: komunikacinės nelygybės mažinimas Baltijos šalyse

Auksė Balčytienė, Andra Siibak, Signe Ivask

Daugybė mokslinių tyrimų bandyta išsklaidyti dezinformacijos reiškinių ir kovos su ja veiksmingumą gaubiančią miglą – nuo struktūrinių ir teisinių apsaugos sistemų vyriausybinio lygmeniu iki faktų tikrinimo ir medijų raštingumo pastangų, kurias vykdo įvairios organizacijos, įskaitant naujienų žiniasklaidą, mokslinių tyrimų institucijas, kūrybos pramonę ir nevyriausybinės organizacijas. Vis dėlto lieka nemažai neišspręstų klausimų.

Tarp iššūkių yra ir suvokimas, kad atsparią visuomenę kurti reikia atsižvelgiant į skirtinguose politiniuose ir kultūriniuose kontekstuose suformuluotų strategijų niansus. Šis pastebėjimas skatina daugiau dėmesio skirti „į aplinkybes orientuotiems veiksniams“, įskaitant pasitikėjimą institucijomis ir bendrapiliečiais. Gilinantis į kultūriškai ir kontekstualiai orientuotą analizę, svarbu ne tik išsiaiškinti, kaip konkrečioje nacionalinėje aplinkoje (praktiškai) veikia kovos su dezinformacija sistema, apimanti kovos su dezinformacija priemones, bet ir suprasti įvairių suinteresuotųjų subjektų (viena vertus, politinio ir žiniasklaidos elito, kita vertus, naujienų žiniasklaidos, pedagogų ir paprastų piliečių), kurie atlieka svarbų vaidmenį kasdien formuojant nuomonę ir bendraujant, požiūrį ir mąstymo modelius (žr., pavyzdžiui, [čia](#)).

Šia išvada atkreipiamas dėmesys į kontekstui būdingus atsparumo bruožus, lemiančius skirtingą atsparumo kultūrą tiriamose šalyse. Tai turėtų būti pagrindas įgyvendinant bet kokią politiką ar kitas priemones, pavyzdžiui, reguliavimo, žurnalistikos ir medijų švietimo priemones, skirtas kovai su dezinformacija internete.

Kaip parodė BECID partnerių Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje bendradarbiavimo patirtis, didžiausios problemos, susijusios su veiksmingu politikos formavimu trijose Baltijos šalyse, yra susijusios su būtinu perėjimu nuo atsako ir reagavimo prie proaktyvesnės pozicijos didinant įvairių suinteresuotųjų grupių „informuotumo apie riziką“ lygį.

Šiuo atveju reikia atsižvelgti į keletą veiksnių. Todėl akivaizdu, kad „skaitmeninio atsparumo“ gebėjimai strateginiu (makro-), organizaciniu (mezo-) ir individualiu (mikro-) lygmenimis turi būti ugdomi atsižvelgiant į skaitmeninės komunikacijos aplinkos ir kintančių naujienų ekosistemų sudėtingumą (žr., pavyzdžiui, [naujausią ataskaitą čia](#)). Baltijos šalys yra pavyzdys, rodantis aukštą informuotumo apie riziką lygį politiniame strateginiame mąstyme kuriant struktūrinio atsparumo sistemas ir įgyvendinant praktiką tiek makro-, tiek organizaciniu lygmeniu. Kalbant apie piliečius, tai reiškia, kad be kritinio mąstymo strategijų propagavimo (bendra visų medijų raštingumo politikos krypčių tema), būtina stiprinti ir ugdyti „veiksmingos komunikacijos“ praktikos supratimą. Tai turėtų būti derinama su kultūra, kurioje skatinamas „pažeidžiamų grupių“ įtraukimas ir „informuotumas apie padėtį“, bei „dialogo etika“ komunikacijos srityje.

Nustatyti „skaitmeninį pažeidžiamumą“ pasirinktinai galima visose visuomenėse, tačiau vargu, ar kuri nors politika galėtų tapti nepažeidžiama. Tradiciškai pažeidžiamumas dažnai siejamas su socialiai neprivilegiuotomis grupėmis: kitataučiais, neįgaliaisiais, vyresnio amžiaus asmenimis, skurstančiais asmenimis ir kt., o su informacija susijęs pažeidžiamumas siejamas su skaitmeniniu išnaudojimu ir „komunikacine nelygybe“. Informacija grindžiamas išnaudojimas gali pasireikšti įvairiomis formomis, pavyzdžiui, sąmoksline mąstymo skatinimu, dėl to grupėms gali trūkti tam tikros kokybės informacijos išteklių arba jos gali netekti savo pagrindinių teisių.

Savo ruožtu tai iliustruoja regiono mokslinių tyrimų spragas. Jei dokumentų analizė rodo, kad medijų raštingumas įvairiais aspektais yra „pilkoji zona“, kas finansuoja medijų raštingumo mokymus ir kaip šios institucijos bendradarbiauja? Kaip nustatomos finansavimo strategijos?

Kas atsakingas už medijų raštingumo temą? Kaip institucijos dalijasi atsakomybe? Remiantis duomenų analize, galima teigti, kad tai gali būti laikoma ne tik saugumo, bet ir švietimo bei kultūros klausimu. Daugiau mokslinių tyrimų turėtų būti skirta kovai su dezinformacija iš komunikacinės nelygybės perspektyvos, ypač Baltijos regione.

3.2.2. Konceptualiojo ir metodologinio metodų taikymas visuomenės atsparumo moksliniuose tyrimuose

Kristina Juraitė, Dmytro Iarovy, Sten Torpan, Ragne Kõuts-Klemm

Sisteminė literatūros apžvalga, skirta visuomenės atsakui į didėjančius informacinius iššūkius ir riziką, kylančią dėl dezinformacijos ir kitų su medijomis susijusių sutrikimų, aptarti, yra pagrįsta 150 straipsnių, paskelbtų nuo 2010 m., analize. Konceptualiuoju požiūriu

tyrimuose visuomenės atsparumas dezinformacijai apibrėžiamas kaip socialiniai gebėjimai, kompetencijos ir ištekliai, kuriais gali naudotis asmenys ir įvairios visuomenės grupės, kad įžvelgtų žalingą dezinformacijos poveikį ir jam pasipriešintų.

Tyrimai rodo, kad visuomenės atsparumas ir gebėjimas susidoroti su dezinformacija yra nevienodas skirtingose šalyse ir labai priklauso nuo socialinės, politinės bei informacinės aplinkos. Viena vertus, remiantis struktūrinėmis sąlygomis (tinklai, institucijos ir diskursai) ir, kita vertus, socialinių veikėjų (individualūs gebėjimai ir veiksnumas) požiūriu, šie tyrimai atskleidžia įvairius veiksnus, įskaitant sociokultūrinius (vertybės, žinios, pasitikėjimas ir praktika) ir kontekstinius (socialinės, politinės ir ekonominės sąlygos, institucinė aplinka ir galios santykiai).

Į literatūros apžvalgą įtraukti moksliniai tyrimai ir politikos studijos iliustruoja visus tris analizės lygmenis: makro-, mezo- ir mikrolygmenį, pateikia įrodymų apie tarpvalstybinį, institucinį, kolektyvinį ir individualų informuotumą apie riziką, įskaitant būdus ir priemones, kaip ją sumažinti.

Atliekant bandomąją literatūros apžvalgą išryškėjo visuomenės atsparumo ir gebėjimų svarba įveikiant vis didesnius iššūkius ir riziką, kurią kelia dezinformacija ir kiti su medijomis susiję sutrikimai. Tyrimuose šis atsparumas apibrėžiamas kaip socialiniai gebėjimai, kompetencijos ir ištekliai, kuriais gali naudotis asmenys ir visuomenės grupės, kad atpažintų žalingą dezinformacijos poveikį ir jam pasipriešintų. Ateityje labai svarbu tęsti šią daugiapakopę analizę ir kurti veiksmingas priemones, skirtas visuomenės atsparumui dezinformacijai įvairiomis aplinkybėmis didinti.

Išsamiai ataskaita apie tai bus paskelbta BECID interneto svetainėje 2024 m.

3.2.3. Medijų raštingumo mokymas mokykloje – tarpdisciplinis tikslas

Andres Kønno, Külli-Riin Tigasson

Medijų raštingumo mokymas mokyklose yra tarpdisciplinė užduotis ir metalygmens problema. Mat medijų raštingumas neapsiriboja vien informacijos vartojimu. Tai apima kritinį mąstymą, šališkumo supratimą, šaltinių vertinimą ir faktų nuo nuomonės atskyrimą. Tarpdisciplinis požiūris yra labai svarbus, nes medijos yra daugialypės, o norint jų mokyti mokykloje reikia visų mokytojų pastangų, ne tik keleto asmenų, dirbančių tam tikroje srityje (literatūros, kalbų, filosofijos ar pan.).

Mūsų šios srities mokslinių tyrimų retrospektyva siekia 2010 m., o šiuos kriterijus atitinka apie 200 straipsnių. Žinoma, įvairūs sprendimai, kaip mokyti medijų raštingumo iš tarpdisciplinės perspektyvos, priklauso nuo konkrečios kultūros. Vis dėlto verta paminėti, jog, be to, kad medijų raštingumas apibrėžiamas kaip daugiadisciplinis uždavinys, daugelis šios temos tyrimų praplečia mūsų pirminį požiūrį į tarpdiscipliniškumą. Atrasti visus šiuos aspektus nėra paprasta

ir, panašu, kad tai nėra toks dažnas reiškinys tarp medijų raštingumo srities mokslininkų. Peržiūrėtuose tyrimuose palyginti dažnai atskirai nagrinėjami keli medijų raštingumo aspektai, todėl atrodo, kad trūksta vienodo supratimo, kas galėtų būti tas kompleksinis ir universalus požiūris, kuris galėtų būti vienodai taikomas įvairiose šalyse ir kultūrose.

Preliminarus kelių aspektų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti mokant medijų raštingumo iš tarpdisciplinės perspektyvos, sąrašas:

1. Technologijų poveikis: technologijų vaidmens žiniasklaidos sklaidai ir jų poveikio visuomenei nagrinėjimas.
2. Kritinis mąstymas: įgūdžių kritiškai analizuoti žiniasklaidos turinį ir atpažinti patikimą informaciją ugdymas.
3. Multimodalinis mokymasis: pripažinimas, kad medijų raštingumas apima įvairias medijų formas (vaizdinę, tekstinę, garsinę ir kt.), ir įvairių metodų taikymas.
4. Skaitmeninis raštingumas: įgūdžių, padedančių orientuotis skaitmeninėje erdvėje, įskaitant internetinių šaltinių vertinimą ir algoritmų supratimą, ugdymas.
5. Klaidinga informacija ir dezinformacija: klaidingos informacijos sklaidos ir kovos su ja strategijų nagrinėjimas.
6. Šališkumas ir stereotipai: nagrinėjimas, kaip žiniasklaida įtvirtina šališkumą ir stereotipus, susijusius su lytimi, rase ir kt.
7. Algoritmai: supratimas, kaip algoritmai formuoja turinio pateikimą ir daro įtaką informacijos vartojimui.
8. Kultūrinė tapatybė ir reprezentacija: analizė, kaip žiniasklaida formuoja kultūrinę tapatybę ir reprezentaciją visuomenėje.
9. Etiška žiniasklaidos praktika: etiško turinio kūrimo, vartojimo ir dalijimosi juo problemų sprendimas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad medijų raštingumo mokymas mokyklose yra sudėtinga tarpdisciplinė užduotis, reikalaujanti visapusiško požiūrio ir didelės paramos iš mokytojų pusės. Pirminė literatūros apžvalga atskleidė, kad trūksta vieningo požiūrio, kurį būtų galima universaliai taikyti įvairiose šalyse ir kultūrose. Tačiau taip pat pabrėžiama, kad svarbu atsižvelgti į įvairius aspektus, pavyzdžiui, technologinį poveikį, kritinį mąstymą, daugiamodalinį mokymąsi, skaitmeninį raštingumą, klaidingą informaciją ir dezinformaciją, šališkumą ir stereotipus, algoritmus, kultūrinę tapatybę ir reprezentaciją bei etišką žiniasklaidos praktiką. Šie aspektai yra neatsiejama tvirtos medijų raštingumo mokymo programos dalis. Ateityje labai svarbu toliau nagrinėti šiuos aspektus ir siekti vienodo supratimo ir požiūrio į medijų raštingumo mokymą, kurį būtų galima pritaikyti įvairioms kultūroms. Tai leis užtikrinti, kad mūsų mokiniai būtų gerai pasirengę orientuotis įvairialypėje XXI a. medijų aplinkoje.

Išsami ataskaita apie tai bus paskelbta BECID interneto svetainėje 2024 m.

4. MIR VEIKLOS RENGIMAS IR VYKDYMAS

Ketvirtojo darbų paketo apžvalga

Pagal ketvirtąjį darbų paketą BECID Medijų ir informacinio raštingumo (MIR) komanda 2023 m. atliko išsamų darbą, kad padidintų informuotumą ir pagerintų įgūdžius Baltijos šalyse. Komandos veikla buvo skirta įvairioms tikslinėms grupėms, įskaitant vaikus, mokytojus, jaunimą, politikos formuotojus ir plačiąją visuomenę. Kalbant apie formalųjį švietimą, pažymėtina, kad daugiausia dėmesio skyrėme atnaujintoms mokymų programoms mokytojų medijų raštingumui didinti (**4.1 užduotis**).

Nors Estijoje medijų raštingumas yra privalomas kaip 35 valandų modulis 11-oje klasėje, kai kurie mokytojai nemano, kad yra pakankamai kompetentingi, todėl ši tema yra ignoruojama. Latvijoje ir Lietuvoje MIR nėra privalomas dalykas, todėl jo mokymas formaliojo švietimo sistemoje priklauso nuo pedagogų. Todėl tokiu atveju dar svarbiau pateikti paruoštą medžiagą. Taigi 2023 m. įgyvendindami **4.1 užduotį** parengėme **MIR mokymo programas dabartiniams ir būsimiems mokytojams**. 2024 m. paskelbsime rekomenduojamą mokymo programą, rašytinę medžiagą ir pamokų planus, su kuriais bus galima susipažinti BECID ir EDMO saugyklose bei plačiai visuomenei.

BECID parengė metodą bei medžiagą ir paruošė instruktorius, kad jie galėtų rengti kartu skaitmeninių įgūdžių mokymus jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms (**4.3 užduotis**). Mes, kaip BECID komanda, savo misiją suprantame ne kaip mūsų, EDMO ar mūsų organizacijos išaukštinimą, bet kaip atsparumo ugdymą remiant esamas organizacijas, kad jos galėtų sukurti tvarius finansavimo modelius. Todėl taip pat pasiūlėme papildomą projekto finansavimą, skirtą paremti vyresniųjų klasių moksleivių, pradėjusių savo pirmuosius verslumo bandymus (dabar įregistruota „Alesper OÜ“), skaitmeninių įgūdžių mokymo veiklai vyresnio amžiaus asmenų priežiūros centruose, bendradarbiaujant su didžiausiu Estijos telekomunikacijų operatoriumi „Telia“. Dalijimasis **4.3 užduoties** rezultatais su kitu subjektu (nesiekiant asmeninės naudos) leidžia užtikrinti, kad šios užduoties veikla būtų tęsiama ir pasibaigus BECID projektui. BECID dalyvavo rengiant projektą ir užtikrinant, kad medžiaga atitiktų mokslinių tyrimų rezultatus, o „Telia“ atliko puikų darbą kalėdinės kampanijos metu, leidusį pasiekti daugybę Estijos namų ūkių (partnerių sutikimu statistiniai duomenys bus pateikti BECID galutinėje ataskaitoje).

Vienas iš pagrindinių mūsų principų – integruoti MIR mokymą į kiekvieną renginį, komunikacinę veiklą ir dalyvavimą darbo grupėse. Anksčiau išvardyti įvykiai ir žiniasklaidoje paskelbti pranešimai prisidėjo prie ketvirtojo darbų paketo įgyvendinimo, suteikė postūmį ir žinių. Dėl to MIR tyrėjai galėjo greičiau pasidalyti savo darbo rezultatais su visuomene, palyginti su tradicinės mokslinės leidybos tempu.

Ne visas darbas, kurį atliekame pagal ketvirtąjį darbų paketą, buvo suformuluotas kaip užduotis. Pavyzdžiui, mes taip pat aktyviai dalyvavome propaguodami savo veiklą Estijos MIR tinkle ir tarptautiniuose tinkluose. Pavyzdžiui, BECID projekto koordinatore neseniai buvo pakviesta pirmininkauti UNESCO MIR aljanso Šiaurės Amerikos ir Europos darbo grupei.

Kitais metais bus tęsiamas 2023 m. vasarą pradėtas darbas, susijęs su MIR intervencijų standartų ir kokybės vertinimų rengimu bendradarbiaujant su kitais EDMO ekspertais. Sukurta priemonė bus nedelsiant pritaikyta Estijos MIR veiksmų planui ir operatorių veiklos rezultatams vertinti.

2023 m. BECID MIR komanda taip pat susitiko su „TikTok“, „Meta“ ir „Google“ atstovais bei Vyriausybės kanceliarijos atstovais, kad išnagrintų jų planus finansuoti MIR veiklą (Dezinformacijos praktikos kodeksas, 17 pareiga), todėl buvo parengtas dar vienas naujas projekto pasiūlymas, pagal kurį bus finansuojama Estijos debatų draugijos žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo veikla. (Argumentavimas ir kritinis mąstymas neabejotinai yra medijų raštingumo pagrindas.)

VDU ir partnerių komanda rengė mokomąją medžiagą, kuri bus naudojama skaitmeninės informacijos tikrinimo mokymuose (**4.2 užduotis**). Patirtis ir medžiaga, įgyta vykdant bandomąjį projektą DIGIRES „[Media literacy without myths: How to recognize truth and resist lies](#)“, buvo pritaikytos naudoti naujose mokymosi situacijose, ypač siekiant mokyti atsakingai naudotis informacija nustatytas grupes, turinčias skirtingo lygmens (ne)informacinį pažeidžiamumą. Medžiaga – 5 išplėstiniai pavyzdžiai – yra perkuriama atsižvelgiant į konteksto / šalies ypatumus, verčiama į anglų kalbą ir pateikiama projekto partneriams. 2024 m. pavasarį kiekvienoje šalyje vyks tiksliniai mokymai. Pasiekimai įgyvendinant 4.2 užduotį: mokslinės publikacijos apie sąmoningą informacijos naudojimą (pateiktos OBS: „Observatorio“ ir EKOME redaguojamiems žurnalams, UNESCO MILID redaguojamai knygai), pranešimai konferencijose (CBSE Kaune, DMD Dubrovnik), šaltinių tikrinimo mokymai mokytojams ir bibliotekininkams.

Be to, sieksime didinti rusakalbių Baltijos šalių gyventojų informacinį atsparumą ir skatinti pilietinį aktyvumą per bendrai kuriamas medijų raštingumo kampanijas (**4.4 užduotis**). Rengdamiesi pradėti kurti veiksmingų MIR hakatonų Baltijos šalių jaunimui projektą (**4.5 užduotis**), taip pat planuojame rašyti plėtros projektą, kad galėtume motyvuoti moksleivius dalyvius prizais (dotacijos sutartis neleidžia už pavyzdinius rezultatus apdovanoti stipendijomis). Tačiau pirmiausia daugiau apie mūsų MIR komandos 2023 m. atliktą darbą.

4.1. 2023 m. BECID narių atliktas darbas, susijęs su MIR

Ketvirtajam darbų paketui vadovauja **Baltijos žiniasklaidos kompetencijos centras** (BCME) – pelno nesiekianti nevyriausybinių organizacijų, veikianti kaip draugija, turinti 13 steigėjų (Baltijos šalių visuomeniniai transliuotojai, žiniasklaidos asociacijos, universitetai ir kt.). Nuo jo įsteigimo, kai Baltijos šalių žurnalistų bendruomenė ėmėsi visuomeninės iniciatyvos, BCME išaugo į įtakingą centrą. Jis skatina profesinį tobulėjimą, žiniasklaidos žvalgybą ir kritinį mąstymą, siekia teigiamų pokyčių bendruomenėse, kurioms teikia paslaugas.

2023 m. BCME įvairiomis iniciatyvomis aktyviai didino skaitmeninį ir medijų raštingumą, o tai taip pat prisidėjo prie BECID užduočių ir rezultatų įgyvendinimo. Pirmiausia lapkričio 24 ir 25 d. jie [surengė jaunimo mokymus](#), kad jaunieji dalyviai būtų pasirengę padėti vyresniems šeimos ar bendruomenės nariams. Antra, [jų projekto „Resilient Baltics“](#) tikslas – stiprinti medijų

ir informacinį raštingumą, ypač dezinformacijos pažeidžiamuose regionuose, parengiant išsamią metodiką, šviečiant vietos aktyvistus, organizuojant mokymų kursus „Train the Trainer“ Baltijos šalyse ir steigiant medijų klubus kaip nuolatinius bendruomenių išteklius. Trečia, [bendradarbiaudamas su „TechSoup“ ir Pilietinio atsparumo iniciatyva](#), BCME apibrėžia Baltijos šalių NVO iššūkius, susijusius su dezinformacija ir skaitmeniniu saugumu, kad padidintų jų atsparumą šioms grėsmėms. BCME daugiausia dėmesio skiria Latvijai, įgyvendindamas projektą [„Medijų raštingumo sektoriaus vertinimas, politikos rekomendacijos ir MR integravimas į švietimo sistemą“](#). Pastarasis projektas apima mokomosios medžiagos kūrimą, seminarų vidurinių mokyklų mokytojams rengimą, įnašą į Latvijos medijų politikos projekto rengimą ir praktinių seminarų mokytojams organizavimą.

Viena iš svarbiausių BCME veiklos sričių – žiniasklaidos vystymas siekiant ilgalaikių rezultatų, kad žiniasklaida taptų atsparesnė ir gebėtų kovoti su dezinformacija ir kitomis grėsmėmis žodžio laisvei. Todėl nemažą dalį BCME rengiamų mokymų sudaro medijų raštingumo, demaskavimo ir faktų tikrinimo mokymai, kurių veikla pritaikyta skirtingiems auditorijos segmentams. Tai atsispindi ir centro darbuose, skirtuose BECID.

Lapkričio 16 d. BCME inicijavo oficialią užduoties „Digimenter“ pradžią (**4.3 užduotis**), kad pristatytų jos bendrą koncepciją ir įvairią veiklą. Pirma, jie pakvietė visus suinteresuotuosius subjektus dalyvauti renginyje, o antra, pateiktas specialus prašymas Tartu universiteto komandai pristatyti savo bendradarbiavimo su „Telia Estonia“ planą. Plėtodamas užduoties (**1.3 užduotis**) akiratį, BCME gruodžio mėn. viduryje Rygoje surengė specialų renginį. Dalyvių laukė svarbiausias įvykis – „Digimenter“ atstovų pasakojimas iš pirmų lūpų, papildantis bendrą BECID supratimą ir įkvepiantis toliau dėti pastangas šioje srityje.

Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) prižiūri **4.2 užduoties** įgyvendinimą – faktų tikrintojų ir socialinės žiniasklaidos aktyvistų mokymą, kaip veikia faktų tikrinimas, remiantis ES finansuojamo projekto DIGIRES patirtimi. VDU ir partnerių komanda rengė mokomąją medžiagą, kuri bus naudojama skaitmeninės informacijos tikrinimo mokymuose. Patirtis ir medžiaga, įgyta vykdant bandomąjį projektą DIGIRES „Media literacy without myths: How to recognize truth and resist lies“ (https://digires.lt/wp-content/uploads/2023/04/Methodologinis_leidiny.pdf), buvo pritaikytos naudoti naujose mokymosi situacijose, ypač siekiant mokyti atsakingai naudotis informacija nustatytas grupes, turinčias skirtingo lygmens (ne)informacinį pažeidžiamumą. Medžiaga – 5 išplėstiniai pavyzdžiai – yra perkuriama atsižvelgiant į konteksto / šalies ypatumus, verčiama į anglų kalbą ir pateikiama projekto partneriams. 2024 m. pavasario mėnesiais kiekvienoje šalyje vyks tiksliniai mokymai.

Talino universitetas (TLU) yra atsakingas už **4.1 užduoties** įgyvendinimą ir yra nacionalinė institucija, atsakinga už mokytojų rengimą. 2023 m. kovo mėn. pradėta rengtis MIR kursų programai – 28 valandų trukmės bandomajai programai, pritaikytai Estijos mokyklų mokytojams. Į kursą įtraukti užsiėmimai apie MIR pamokų kūrimą ir vėlesnį mokinių testavimą. Balandžio 13–14 d. ir gegužės 2 d. bandomajame projekte dalyvavo 25 užsiregistravę mokytojai, iš jų 19 baigė programą ir gavo sertifikatą. Tęsdami iniciatyvą, rugsėjo 18–19 d. 24 mokytojai pradėjo antrąją redaguotą kartotinę 3 dienų ir 28 valandų

trukmės MIR programos procesą Estijoje. Talino universitete taip pat pradėtas rengti antrasis peržiūrėtas [mokytojų MIR programos](#) kursas.

Vidžemės taikomųjų mokslų universitetas (ViA) taip pat dalyvauja visose BECID MIR iniciatyvose ir prisidėjo prie **4.1 užduoties** įgyvendinimo – surinko duomenis apie ankstesnius institucijos MIR bandymus, įvertino jų tinkamumą mokytojams įtraukti į priemonių rinkinį ir bendradarbiavo su kitais darbų paketo nariais. ViA įvertino esamus medijų raštingumo išteklius ir nustatė reikalavimus mokytojams. Be to, universiteto darbuotojai kartu surengė internetinį seminarą anglų kalba Baltijos šalių pedagogams, skirtą medijų raštingumui. **4.3 užduoties** srityje ViA prisidėjo prie kartų medijų raštingumo mokymo programos planavimo.

Tartu universiteto (UTARTU) įnašas į projektą „Digimentors“ (**4.3 užduotis**) buvo labai svarbus, nes universiteto darbuotojų patirtis, įgyta vykdant ankstesnį bandomąjį projektą, taip pat yra BECID intervencijos kūrimo šaltinis. 2023 m. spalio mėn. UTARTU po pasirengiamųjų darbų pradėjo vykdyti veiklą, susijusią su **4.3 užduotimi** – ja siekiama sujungti technologijas išmananti jaunimą su vyresnio amžiaus suaugusiais, ieškančiais pagalbos skaitmeninio raštingumo klausimais. Nors BECID projekte daugiausia dėmesio skiriama mokymosi medžiagos atnaujinimui, UTARTU aktyviai vadovauja pastangoms sukurti nacionalinį „Digimentors“ tinklą, kuris leistų jaunimui sistemingai ir tvariai dalyvauti visoje Estijoje. Siekdama šio tikslo, Inger Klesment iš UTARTU palengvino buvusios mokinių bendrovės „Digiabi“ jaunųjų narių iš Lūnjos mokyklos ir „Telia“ bendradarbiavimą. Remiami „Telia“ lėšomis, jie moko senjorus kompiuterinių įgūdžių dienos centruose visoje šalyje.

Be to, UTARTU sukūrė segmentą apie senjorų skaitmeninių įgūdžių mokymą, pateiktą „Telia“ puslapyje [„Pagalba“](#) kaip 2023 m. kalėdinės kampanijos „Įgūdžiai – dovana“ dalį. Tęsdamas šį įsipareigojimą, gruodžio 11 d., bendradarbiaudamas su el. pamokų „Back to School“ komanda, UTARTU sukūrė mokomąjį vaizdo įrašą šia tema. 2024 m. UTARTU planuoja aktyviai plėsti „Digimentor“ (**4.3 užduotis**) tinklą bendradarbiaudamas su mokyklomis, jaunimo centrais ir Estijos darbo birža. Jau įvyko pirminės diskusijos su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, o projektas gali būti išplėstas nacionaliniu lygmeniu kaip iniciatyva „Mano pirmasis darbas“.

Siekdamas padidinti **4.1 užduoties** rezultatų pasiekiamumą, UTARTU kartu su visa ketvirtojo darbų paketo komanda surengė tris [„BaltsTeachMIL“ seminarus](#), skirtus Baltijos šalių švietimo darbuotojų žinioms apie medijų raštingumą pagilinti prieinamu ir suprantamu būdu. Per „Zoom“ seminarus buvo sprendžiami pagrindiniai klausimai, tokie kaip paieškos įgūdžiai ir turima medžiaga, faktų tikrinimas ir problemiškas turinys socialinėje žiniasklaidoje. Be to, UTARTU sukūrė [bendrą erdvę, kurioje universitetai](#) gali pristatyti savo mokymo programas ir dalytis geriausiomis užduotimis bei medžiaga su kitais aktyviais darbuotojais. Ši iniciatyva bus tęsiama 2024 m.

UTARTU, kaip kampanija, sukurta centrui bendradarbiaujant bandomojoje aplinkoje, taip pat prisidėjo prie praktinių intervencijų, kuriose susipina internetas ir fizinis pasaulis ir kurios dažnai vykdomos kartu su mokiniais, kūrimo. Pavyzdžiui, Gretel Juhansoo 2022 m. pabaigoje koordinavo medijų raštingumo temos fizinę intervenciją, pavadintą „TikTok“ namelis“, kurioje daugiausia dėmesio buvo skiriama platformos algoritmui. Intervencija vyko nuo 2022 m. lapkričio 27 d. iki 2023 m. sausio 8 d. Tartu Šviesos kaimelyje, kuriame buvo pastatytas

stiklinis paviljonas. Projektas buvo sukurtas kaip grupinis darbas pagal Maria Murumaa-Mengel kursą „Media in the Era of Disinformation“. „TikTok“ namelyje apsilankė apie 80 tūkst. žmonių. Girdėjome atsiliepimų, kad namelyje įgytos žinios buvo naujos ir įdomios.

Be to, intervencija buvo susieta su Estijos Respublikos vyriausybės kanceliarijos „TikTok“ konkursu, kurio metu dalyviai buvo skatinami savo „TikTok“ vaizdo įrašuose pademonstruoti intervencijos metu įgytas žinias. Konkursui buvo pateikta beveik 70 vaizdo įrašų, o nuo 2023 m. lapkričio mėn. 40 viešai prieinamų vaizdo įrašų buvo peržiūrėta apie 1,2 mln. kartų.

Dar vienas „TikTok“ namelis buvo įrengtas rugpjūčio 11–12 d. vykusiame Paidės nuomonės festivalyje. Taip pat sulaukta teigiamų atsiliepimų. Projektą teigiamai įvertino „TikTok“ pasitikėjimo ir saugos komanda, su kuria Gretel Juhansoo palaiko ryšius ir plėtoja galimą bendradarbiavimą ateityje. Rekomendacijas, kaip atkartoti šį projektą, rasite kitame skyriuje.

4.2. „TikTok“ namelis: nevirtualioji MIR intervencija apie mūsų internetinį gyvenimą

Gretel Juhansoo, projekto „TikTok“ namelis“ vadovė ir Tartu universiteto žurnalistikos ir komunikacijos bakalauro studijų programos kandidatė¹

„TikTok“ namelis – tai fizinė erdvė, kurioje vykdoma medijų raštingumo intervencija. Tai erdvė, kurioje „TikTok“ atgyja palyginti mažame, jaukiame kambaryje. Lankytojai gali greitai sužinoti apie „TikTok“ algoritmą, kaip jis veikia ir kokius duomenis renka. Pagrindinis intervencijos tikslas – parodyti žmonėms, kad „TikTok“ algoritmas atspindi pačius vartotojus ir kokią riziką vartotojas prisiima vien naudodamas „TikTok“. Iki šiol „TikTok“ namelis buvo pastatytas dviem skirtingais metų laikais ir dviejuose skirtinguose Estijos miestuose dviem visiškai skirtingiems renginiams. Tai rodo, kad intervenciją galima pritaikyti bet kokiam formatui ir bet kuriuo laiku, priklausomai nuo to, kas tuo metu aktualu ir reikalinga.

Kaip galima suprasti iš terminų „fizinė erdvė“ ir „TikTok“ namelis“, pradžia reikia namelio. Dėl pirmojo „TikTok“ namelio mums pasisekė, nes idėja kilo prieš pat Kalėdas, kai mūsų gimtajame Tartu mieste buvo pastatyti nedideli (2 x 4 m) šiltnamiai Kalėdų miesteliui rotušės aikštėje. Naujusias „TikTok“ namelis buvo pastatytas Estijos nuomonės festivalyje,

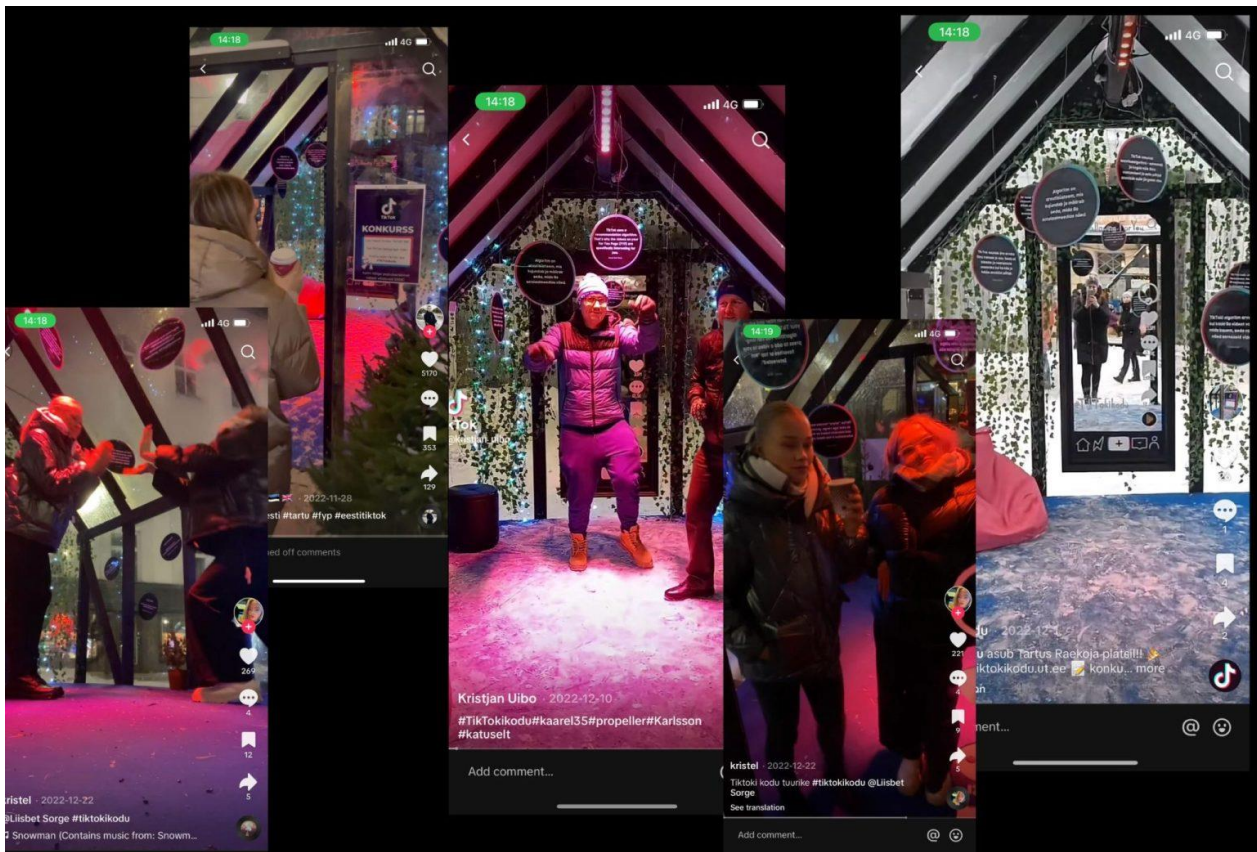
¹ Autorių pastaba: toliau bus paaiškinta, kaip pastatyti „TikTok“ namelį. Šiuos žingsnius galite pritaikyti ir pakeisti arba naudoti namelio elementus bet kurioje fizinėje erdvėje. Pridedamos visos svarbios nuorodos ir nuotraukos. Jums reikės tik kelių papildomų idėjų, spausdintuvo, žirklių, klijų ir laminavimo aparato (turbūt geriausio pirkinio, kurį kada nors įsigysite).

beveik dvi valandos kelio nuo Tartu. Būtent šiuo etapu buvo galima pasinaudoti savo ryšiais ir mėginti užmegzti ryšius su švietimo paslaugų teikėjais. Kreipėmės į vietos profesinio mokymo centrą, norėdami sužinoti, ar jie sutiktų mums pastatyti namelį. Entuziastingų žmonių dėka gavome savo svajonių namelį. Todėl siūlome pasidomėti, ar kokiuose nors renginiuose ar vykdant projektus, kuriuose yra daugiau laisvos erdvės, būtų galima įrengti „TikTok“ namelį, arba susisiekti su žmonėmis, kurie galėtų jums tokį pastatyti!

Pašalinus didžiulį dramblių (namelį) iš kambario, t. y. pasirūpinus namelio išore, laikas pagalvoti apie jo interjerą. Procesas apėmė dvi užduotis – paiešką ir projektavimą. Aptarkime (visai nenuobodžia) paiešką. Pagrindinė „TikTok“ namelio idėja – pakviesti žmones leisti į nuotykį. Jie gali patyrinėti, kas yra algoritmas, gauti daugiau informacijos apie „TikTok“ algoritmą ir patarimų, kaip daryti įtaką savo „TikTok For You“ puslapiui. Visa informacija pateikta nuo lubų kabančiuose apvaliuose informaciniuose burbuluose ankstesne tvarka. Taip informaciją lengva perskaityti ir pastebėti, nes daugiau, nei tikėtina, kad kas nors už šios kabančios informacijos užklius. Surinkome septynis faktus apie „TikTok“ algoritmą. Kiekvieną kartą įvykus kokiems įvykiams ar pasikeitus informacijai, galite pakoreguoti faktus arba pridėti naują informacinį burbulą. ([Atsisiųskite informacinius burbulus ir įdomius faktus čia](#)).

Žiemos namelis

Be to, abiejuose sukurtuose „TikTok“ nameliuose pridėjome papildomos informacijos, priklausomai nuo to, kokiam renginiui buvo sukurtas namelis, kas yra mūsų auditorija arba kas tuo metu aktualu. Kadangi pirmasis „TikTok“ namelis buvo pastatytas Estijos Kalėdų kaimelyje, galite įsivaizduoti, kad buvo šalta, o gal net labai šalta. Be to, turėjome atsižvelgti į tai, kad per beveik du mėnesius namelyje apsilankys daugybė įvairaus amžiaus žmonių.

6 pav. „TikTok“ namelio lankytojų vaizdo įrašų ekrano nuotraukų koliažas, 2023 m. gruodžio mėn.

Nusprendėme ant namelio sienų priklijuoti „įdomių faktų“. Žinojome, kad labai žema temperatūra nepakenks laminuotam popieriui ir kad bet kuriam namelio lankytojui bus sunku jį sugadinti. Įgyvendindami intervenciją fiziniame erdvėje turite apgalvoti viską – nuo oro sąlygų iki lankytojų.

Vasaros namelis

Antrasis „TikTok“ namelis buvo pastatytas vasarą ir tik dviem dienoms, kad galėtume daugiau paeksperimentuoti. Kadangi daug žmonių kalbėjo apie klatingą reklamą socialinėje žiniasklaidoje, nusprendėme pateikti pavyzdžių būtent apie tai. Medijų raštingumo intervencijos atveju turite laikytis temos, kad ji būtų aktuali, nesvarbu, kada informacija pateikiama. Labai svarbu pasitelkti jaunimo perspektyvą, ypač kalbant apie

„TikTok“, kad suprastume, ką jie mato šioje platformoje. Nėra prasmės kalbėti apie tai, kas žmonėms nerūpi ir apie ką jie nieko nežino!

Kad informacija būtų aktualesnė ir interaktyvesnė, ją papildėme tikrais fiziniais daiktais, atspindinčiais pavyzdžius. Kiekvieną pavyzdį stengėmės papildyti ekrano nuotraukomis ar kitais Estijos „TikTok“ naudotojams pažįstamais elementais.

- Įmonės „TikTok“ vaizdo įrašus paverčia tarsi tikrais žmonėmis

Matėme, kad šis reiškinys plinta „TikTok“, todėl žinojome, kad turime prikaustyti visų dėmesį. Pateikdami šį pavyzdį dėmesį atkreipėme į tai, kad nors „TikTok“ yra lengvabūdiškas, vis dėlto tai yra reklaminė priemonė.

- „TikTok Lives“

Estijoje daugybė „TikTok“ naudotojų žmonėms parduoda loterijos bilietus. Pateikdami šį pavyzdį norėjome, kad žmonės pagalvotų, kodėl jie įsigeidžia pirkti bilietus, ir primintume, kaip išvengti internetinio sukčiavimo. Spalvinga propelerio kepurė ir užrašų knygutė – tai daiktai, kuriuos galima pamatyti estų „TikTok Lives“, todėl šis pavyzdys daug geriau pažįstamas.

- Smėlio spalvos namai ir romantizuoti „TikTok Lives“

Naršydami „TikTok“ pamatėme daugybę smėlio spalvos namų ir patarimų, kaip džiaugtis paprastais dalykais gyvenime. Daugelis žmonių, įskaitant ir mus, tik kartais pastebi, kad tokį gyvenimo būdą propaguojantys nuomonės formuotojai gali iš to užsidirbti gamindami smėlio spalvos drabužius arba reklamuodami ką nors romantizuojančiuose vaizdo įrašuose.

- Padirbiniai

„TikTok“ vyrauja tendencija – žmonės ieško pigesnių brangių produktų alternatyvų. Norėjome priminti, kad tam tikro produkto reikia tik kartais, net jei apie jį kalba visi „TikTok“ naudotojai.

Sukurkime savo namelį!

Manome, kad norite, jog žmonės pamatytų namelį ir įeitų apsižvalgyti, taip pat manome, kad esate pasiruošę, jog namelis tiesiog iš tolo šauktų: „TIKTOK!“ Taigi kiekviena erdvės detalė turi būti apgalvota – nuo juodos, mėlynos, rožinės ir baltos spalvų („TikTok“ logotipo spalvų) iki netikrų augalų, kurie stereotipiškai tinka Z kartos „TikTok“ kūrėjo kambariui. Namelis turi būti svetingas ir be jokių užuolankų priversti žmones jaustis taip, tarsi jame būtų sprogsi „TikTok“ bomba.

Svarbiausia namelio dalis, jei taip galima sakyti, yra veidrodis, nupieštas kaip „TikTok For You“ puslapis, ant pagrindinės namelio sienos. Matėme šimtus žmonių, kurie užsuko į „TikTok“ namelį trumpam pasižiūrėti į veidrodį ar pasidaryti asmenukę, bet dėl visur juos

supančios informacijos pasiliko kur kas ilgiau. Veidrodis taip pat yra puikus būdas pakviesti žmones naudoti pasirinktą grotažymę ir skelbti savo nuotraukas, nufotografuotas namelyje. Tai pažįstama, intriguoja ir (kadangi kiekviename iš mūsų slypi bent dalelė Narcizo) vilioja.

Visus dizaino sprendimus (estų kalba) galite rasti pagal [šia](#) „Canva“ nuorodą. Galite juos pritaikyti, atsispausdinti, išsikirpti žirkklėmis ir įlaminuoti – štai ir viskas!

Taigi nusipirkite nemažą veidrodį ir apipavidalinkite taip, kad jis atrodytų kaip „TikTok For You“ puslapis! Visų svarbiausia – smagiai praleiskite laiką, taip intervencija bus dar geresnė.

4.3. Skaitmeninių medijų raštingumas Baltijos šalyse

Tai interviu iš serijos „Skaitmeninių medijų raštingumas. EDMO apskritis stasas“, skelbiamos kas mėnesį 14 EDMO centrų darbui pristatyti. Apie EDMO ir kitų centrų darbą skaitykite [„Media & Learning“ svetainėje](#).

KAS BALTIJOS REGIONE (LIETUVOJE, LATVIJOJE IR ESTIJOJE) PIRMAUJA SKATINANT MEDIJŲ RAŠTINGUMĄ?

Medijų raštingumo skatinimas Baltijos regione yra kolektyvinis daugybės dalyvių darbas. Vyriausybės ministerijos ir agentūros yra šios iniciatyvos priešakyje. Jos yra sukūrusios platų tinklą, apimančią įvairias vyriausybines institucijas ir atstovus iš Europos Komisijos.

Universitetai, mokyklos, vaikų darželiai ir jaunimo centrai prisideda prie šių tinklų veiklos. Universitetai suteikia išsamią žinių ir vykdo praktines iniciatyvas, o mokyklos ir jaunimo centrai per privalomuosius kursus ir skaitmeninio raštingumo programas moko medijų raštingumo. Žurnalistų ir žiniasklaidos organizacijos taip pat atlieka labai svarbų vaidmenį bendradarbiaudamos su švietimo institucijomis – jos kuria ir dalijasi mokomuoju turiniu, daug dėmesio skirdamos faktų tikrinimui ir informuotumui apie klaidingą informaciją.

Mažesnės NVO, ypač tos, kurių veikloje dalyvauja rusakalbių bendruomenės, dažnai daro didesnę poveikį skatinant medijų raštingumą nei didesni tinklai ir korporacijos. Jų specialios žinios ir kultūrinės įžvalgos leidžia veiksmingai patenkinti konkrečius šių bendruomenių poreikius. Tarptautinės telekomunikacijų bendrovės taip pat labai svarbios pristatant interneto saugos pradmenis plačiajai auditorijai. Dėl savo aprėpties ir išteklių jos yra idealios partnerės įgyvendinant iniciatyvas, kuriomis siekiama šviesti dideles ir įvairias žmonių grupes apie pagrindinius interneto saugos aspektus.

AR NUMANOTE, KIEK APSKRITAI ŠIO REGIONO ŽMONĖS YRA RAŠTINGI MEDIJŲ SRITYJE? AR YRA KOKIŲ NORS PRIEMONIŲ, KURIOMIS BŪTŲ GALIMA TAI ĮVERTINTI LAIKUI BĖGANT?

Dėl neramios istorijos Baltijos regiono šalys tapo atsparesnės propagandai, tačiau nesame stebuklingai atsparūs dezinformacijai. Kalbant apie informacinį atsparumą ir atsparumo dez-

informacijos naratyvams ugdymą, pažymėtina, kad mes, žinoma, turime daug panašumų. Tačiau iš mūsų demografinės sudėties matyti, kad bus tam tikrų skirtumų. Pavyzdžiui, Estijoje ir Latvijoje rusakalbių gyventojų yra palyginti daug, o Lietuvoje – mažiau nei 5 proc. Nepaisant to, esame susaistyti istorijos – kiekviena valstybė, kuri buvo SSRS dalimi, visai kitaip žiūri į propagandą, cenzūrą ir informacijos slėpimą nuo žmonių. Tai tiesiogiai susiję su mūsų laisve. Pavyzdžiui, dėl neramių istorinių laikų mūsų žurnalistai, saugumo pajėgos, gynybos ekspertai ir visi kiti tapo atsparesni. Tačiau Baltijos šalys tikrai nėra stebuklingai apsaugotos nuo dezinformacijos.

Žvelgdami į pasaulinius rodiklius turime pagrindą pasidžiaugti. 2023 m. medijų raštingumo indekse Estija užima 4 vietą (Latvija – 18, o Lietuva – 20). Nuo 2016 m. Latvija pakilo medijų laisvės indekso reitinge, o Lietuva jame šiuo metu užima 7 vietą – aukščiausią iš trijų Baltijos šalių (2023 m. Estija užėmė 8 vietą, o Latvija – 16 vietą). Estijoje, kaip itin skaitmenizuotoje valstybėje, medijų ir informacinio raštingumo įgūdžiai yra būtini norint komunikuoti su valstybe ir gauti jos paslaugas, taigi mūsų kasdienis gyvenimas neleidžia mums atsipalaiduoti ir vertinti medijų ir informacinio raštingumo kaip gebėjimo, kurį būtų puiku turėti. Mums reikia MIR, kad išgyventume.

Taip pat labai svarbu neužmigti ant laurų, nes informacijos sritis sparčiai keičiasi ir taip sparčiai, kad net ir labiausiai atsidavę specialistai negalėtų nuolat parengti vis naujos medžiagos. Susiduriame su ta pačia problema kaip ir visos ES šalys – kaip po dešimtmečius trukusių naudingų projektų sukurti tvarias medžiagos saugyklas, kurias mokytojai pernelyg daug neplanuodami galėtų naudoti formalioje ar neformalioje aplinkoje? Kaip galėtume sutrumpinti grandinę nuo įrodymais pagrįsto kūrimo ir mokslinių tyrimų iki kasdienio specialistų MIR medžiagos naudojimo?

Mums reikia nuolatinių paskatų, tvarių projektų ir reguliariai apsisaugoti nuo informacijos sutrikimų. Šiuo klausimu turime būti dėkingi ir savo vyriausybėms – visuomenės atsparumas dezinformacijai ir manipuliaciniams užsienio naratyvams neturėtų likti tik švietimo ir mokslinių tyrimų sritims skirta tema. Asmenų ir organizacijų MIR taip pat yra nacionalinio saugumo klausimas, ir mes, kaip MIR specialistai, turėtume drąsiau apie tai kalbėti. Nesvarbu, kokia būtų terminologija – psichologinė gynyba, (informacinis) atsparumas ar kalbos apie darnią visuomenę, pasižyminčią aukštomis skaitmeninėmis kompetencijomis, mintis lieka ta pati – mūsų saugumo pajėgų užduotis plačiąja atvirojo saugumo prasme yra šviesti visuomenę apie galimus žalingus naratyvus ir jų skleidėjus. Mūsų užduotis – tirti, kurti, bandyti ir rengti medžiagą bei planus, kad mūsų visuomenė įgytų reikiamų įgūdžių atlaikyti informacines manipuliacijas arba bent žinotų, kur patikrinti informacijos tikslumą. Apsisaugojimas nuo dezinformacijos veikia panašiai kaip skiepijimas nuo virusų vakcinomis – galite gauti geriausią MIR mokymą vidurinėje mokykloje, bet greitai reikės jį atnaujinti, nes atsparumas išnyks, kai atsiras naujų atmainų (arba naratyvų, kalbant mūsų terminija).

SU KOKIAIS PAGRINDINIAIS IŠŠŪKIAIS SUSIDURIATE SKATINDAMI MEDIJŲ RAŠTINGUMĄ ŠIOSE TRIJOSE ŠALYSE?

Medijų raštingumo skatinimas Baltijos regione susiduria su keliais pagrindiniais iššūkiais. Pagrindinė problema – nuolatinio finansavimo trūkumas, dėl kurio rezultatai nenuoseklūs, o ištekliai nepakankami, nes remiamasi projektais grindžiamais metodais. Regione vykstantis informacinis karas, kurį sustiprino Rusijos invazija į Ukrainą, dar labiau apsunkina pastangas ir pabrėžia veiksmingų medijų raštingumo programų poreikį.

Kitas labai svarbus uždavinys – kovoti su dezinformacija iš Rusijos. Nors šie naratyvai dažnai apima Baltijos šalis, labai svarbu pritaikyti mokymosi medžiagą pagal vietos kultūrinius ir lingvistinius skirtumus, nes universalus metodas yra neveiksmingas. Didelė kliūtis – įtraukti rusakalbius gyventojus, kuriems dėl kalbinių ir kultūrinių saitų rusiška dezinformacija yra paveikesnė. Labai svarbu kovojant su dezinformacija pritaikyti iniciatyvas būtent šiai demografiniai grupei.

Veiksmingų medijų raštingumo tinklų, tokių kaip BECID, sukūrimas yra labai svarbus žingsnis šia linkme. BECID rodo Baltijos šalių universitetų, žiniasklaidos institucijų ir pelno nesiekiančių organizacijų bendradarbiavimo potencialą, kai dirbama turint stabilų finansavimą ir siekiant aiškiai apibrėžtų tikslų. Sukūrus BECID ir pradėjus jam veikti, išaugo medijų raštingumo svarba – jis įtrauktas į Vyriausybės kanceliarijos valstybės strateginės komunikacijos komandos ir įvairių ministerijų (pvz., sveikatos, prekybos, vidaus reikalų, švietimo ir finansų ministerijų), kurios savo strateginiuose planuose pabrėžia medijų raštingumo ugdymą, veiklą.

KAIP MANOTE, KUO NAUDINGAS EDMO IR YPAČ EDMO CENTRŲ TINKLAS KOVOJE SU DEZINFORMACIJA IR MEDIJŲ RAŠTINGUMO SKATINIMO SRITYJE LIETUVOJE, LATVIJOJE IR ESTIJOJE?

BECID suteikė galimybę sujungti medijų raštingumo skatinimo pastangas Baltijos šalyse. BECID mums parodė, kodėl svarbu dirbti kartu. Kenksmingi naratyvai nelieka vienoje vietoje – jie plinta tarpvalstybinio mastu. Pavyzdžiui, prasidėjus Rusijos karui Ukrainoje melagingų istorijų pasirodė įvairiose šalyse ir jos buvo nukreiptos prieš visą mūsų regioną. Taigi reikia komandinio darbo. Bendradarbiaudami dalijamės idėjomis ir strategijomis, tad visiems dalyviams tampa lengviau kovoti su šiais naratyvais. Bendradarbiaudamas su Europos skaitmeninės žiniasklaidos observatorija (EDMO) ir kitais panašiai maistančiais centrais visoje Europos Sąjungoje, BECID prisideda prie dalijimosi medijų raštingumo medžiaga, tyrimais ir faktų tikrinimo rezultatais visoje Europoje. Taip BECID siekia skatinti vietos medijų raštingumą, gerinti ryšius ir užtikrinti ilgalaikį tvarumą šioje srityje.

KOKIAS MEDIJŲ RAŠTINGUMO VEIKLAS ORGANIZAVO BECID NUO PAT JO ĮKŪRIMO?

Surengėme daugybę renginių ir internetinių seminarų visose Baltijos šalyse. Pavyzdžiui, Latvijoje tyrinėjome medijų raštingumo ir dirbtinio intelekto sąsajas, o Lietuvoje daugiausia dėmesio skyrėme demokratiniam atsparumui. Mūsų „BaltsTeachMil“ „Zoom“ seminarai sulaukė ypač didelio susidomėjimo, nes daugiausia dėmesio skyrėme aktualioms medijų

raštingumo problemoms Baltijos šalyse, siūlėme įžvalgas, kaip padėti vaikams susigaudyti melagingos informacijos sraute klasėje, ir vedėme faktų tikrinimo meistriškumo kursus.

Vienas iš mūsų unikalių projektų – „TikTok“ namelis“, kuriuo siekiama padėti suprasti platformos algoritmą ir kovoti su dezinformacijos plitimu. Instaliacijos buvo įrengtos dviejuose Estijos nacionaliniuose renginiuose, kuriuose iš viso apsilankė daugiau kaip 80 000 lankytojų. Ši intervencija buvo įtraukta į Vyriausybės kanceliarijos „TikTok“ konkursą ir surinko apie 1,2 mln. peržiūrų. (Daugiau apie tai skaitykite 5.1 skyriuje).

Švietimo srityje aktyviai rengėme medijų raštingumo mokymo programas Tartu ir Talino universitetų dėstytojams. Šios programos mokytojams suteikia medijų raštingumo ir projekcinio mąstymo įgūdžių ir leidžia patiems rengti ir išbandyti medijų raštingumo pamokas. Be to, mūsų projektu „Digimentors“, kuris jungia techniškai išprususį jaunimą su vyresnio amžiaus asmenimis, siekiama didinti Estijos kartų skaitmeninį raštingumą. Kad būtų galima ugdyti medijų raštingumą nuo mažens, pradėjome naują iniciatyvą – penkerių metų ir vyresniems vaikams siūlome moksliskai pagrįstus vaidybinius ir judriuosius žaidimus. Šia veikla, skirta skaitmeniniam, informaciniam ir medijų raštingumui ugdyti, nuo 2022 m. užsiėmė daugiau kaip 5 000 vaikų.

KOKIŲ PLANŲ DĖL MEDIJŲ RAŠTINGUMO BECID TURI PER ATEINANČIUS 12 MĖNESIŲ?

BECID siekia išplėsti „Digimentors“ tinklą įvairiuose sektoriuose, pavyzdžiui, mokyklose, jaunimo centruose visose Baltijos šalyse ir Estijos nedarbo draudimo fonde. Taip pat planuojama pradėti kursą „Žaismingas medijų raštingumo ugdymas“, skirtą mokytojų rengimo ir darbo su jaunimu studentams, ir puoselėti su mažais vaikais dirbančių specialistų pagrindinius medijų raštingumo įgūdžius. BECID dalyvavimas Tartu universiteto Dezinformacijos ir visuomenės atsparumo magistrantūros programoje, kuri prasidės 2024 m. vasario mėn., yra esminis žingsnis tarptautinio bendradarbiavimo ir glaudesnio bendradarbiavimo su kitais universitetais, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama medijų raštingumui, link. Organizuojamuose renginiuose, tokiuose kaip „DigiÄKK“, skirtuose ikimokyklinio ugdymo grupėms, per žaismingą veiklą lavinamas skaitmeninis ir medijų raštingumas. Be to, atsižvelgiant į grįžtamąjį ryšį, nuolat tobulinamos studentų iniciatyvos, pavyzdžiui, „Social Media Comes Alive“ ir tęstinės mokyklų mokytojams skirtos mokymo programos, kuriomis siekiama įtraukti platesnes tikslines grupes, įskaitant ikimokyklinio ugdymo mokytojus, su jaunimu dirbančius asmenis, tėvus ir vyresnio amžiaus suaugusiuosius.

4.4. Atrinkta 2023 m. BECID MIR grupės sukurta medžiaga ir intervencijos

- [Skaitmeninį ir medijų raštingumą ugdantys žaidimai 5–8 metų vaikams](#). Praktinės žaidimo instrukcijos ir spausdintina medžiaga 5–8 metų vaikams. Šie išteklių padeda mokytis apie skaitmeninius pėdsakus, patyčias internetu ir per žaidimus skleidžiamą klaidingą informaciją.
- [Skaitmeninį ir medijų raštingumą ugdantys žaidimai 9–10 metų vaikams](#). Panašus praktinis ir žaidybinių metodas, tačiau skirtas vyresniems vaikams.

Šis projektas iš dalies finansuojamas ES lėšomis pagal kvietimą teikti pasiūlymus DIGITAL-2021-TRUST-01. Dotacijos Nr. 101084073.

- [Pagalbinė medžiaga mokytojui arba jaunimo darbuotojui: nuomonės formuotojų sukurto turinio analizė.](#) Mokomasis vadovas, skirtas suprasti ir kritiškai analizuoti socialinės žiniasklaidos nuomonės formuotojus akademinėje aplinkoje. Jame pateikiamas išsamus straipsnis, pamokos planas, skirtas nuomonės formuotojams aptarti, ir 73 klausimai, skirti nuomonės formuotojų vaizdo įrašams analizuoti. Išversta į [EE](#), [LV](#), [LT](#) ir [RUS](#) kalbas.
- [Mokytojo pagalbininkas – medžiaga, skirta sukčiavimo schemoms dekonstruoti.](#) Svarbus mokytojams skirtas šaltinis, kuriame nagrinėjamas Baltijos šalyse didėjantis susirūpinimas dėl nepageidaujamo brukalo siuntimo atvejų ir platesnė informacijos sutrikimo problema. Medžiagoje aprašomos įvairios klaidinančios informacijos formos – dezinformacija ir klaidinga informacija, pabrėžiama mokinių ir mokytojų informacinio raštingumo didinimo svarba.
- [Informacinis karas ir informacijos sutrikimas – mokymosi objektas.](#) Šis šaltinis skirtas tiems, kurių susidomėjimą dezinformacija ir informacijos sutrikimais neseniai paskatino tarptautinis konfliktas.
- [Didelė skaidrių kolekcija apie skaitmeninį, medijų ir informacinį raštingumą mokytojams.](#) BECID projekto pradžioje inicijavome mūsų medžiagos ir išteklių peržiūrą, jos rezultatas – šis milžiniškas kiekis skaidrių su daugybe išteklių, skirtų estų MIR mokytojams.
- [Medijų raštingumas ir gatvės menas.](#) Įkvepiantis atvejo tyrimas, kaip galima panaudoti gatvės meną bet kuriame mieste, derinant jį su fiziniu aktyvumu, ir kartu su mokiniais aptarti žiniasklaidos poveikį, pranešimų interpretaciją, informuotumą ir daugelį kitų dalykų.
- [Medijų raštingumas chemijos pamokoje.](#) Garsaus Estijos chemijos mokytojo parengtos praktinės užduotys, naudojamos chemijos pamokose su mokiniais. Taip, medijų raštingumas gali būti siejamas ir su chemijos pamokomis!

5. SVARBIAUSI 2023 M. STUDENTŲ MOKSLINIAI TYRIMAI

Šiame skyriuje atkreipiamas dėmesys į metines studentų mokslinių tyrimų ir darbų žvaigždes. Visas išsamias tekstų versijas (originalo kalbomis) paprašius galima gauti iš BECID projekto valdymo grupės.

5.1. Estijos mokytojų medijų raštingumas jų pačių vertinimu ir priemonė medijų raštingumui įvertinti

Anna-Liisa Blaubrück, Tartu universiteto Žurnalistikos ir komunikacijos magistrantūros studijų programos absolventė

Šiame magistro darbe nagrinėjamos su medijų raštingumu susijusios galimybės ir iššūkiai, apimantys medijų raštingumo įgūdžius, žinias ir požiūrį, mokytojų žinių ir darbo kontekste.

Šio magistro darbo tikslas buvo išsiaiškinti, kaip Estijos mokytojai vertina medijų raštingumą. Antrinis šio tyrimo tikslas buvo sukurti atnaujintą ir galiojančią medijų raštingumo testą konkrečiam medijų raštingumo aspektui, vadinamajam naujienu raštingumui, įvertinti. Šie antriniai įgūdžiai ir žinios glaudžiai susiję su mokymo programos reikalavimais ir yra neatsiejami nuo mokytojų mokymo pareigų.

Siekiant išsikeltų tikslų, buvo atliktos šios užduotys: 1) ištirta mokytojų veiklos sistema mokymo programos kontekste; 2) išnagrinėtas mokytojų medijų raštingumo vertinimas; 3) remiantis šio tyrimo rezultatais, pasiūlyta Vokietijos mokslininkų sukurta priemonė – testas, jis buvo išverstas į estų kalbą ir adaptuotas. Šia priemone siekiama dvejojo tikslo – įvertinti su tam tikra medijų ir informacinio raštingumo (MIR) sritimi susijusius įgūdžius bei žinias ir naudoti ją kaip mokymo priemonę klasėje. Atsižvelgiant į nacionalines mokymo programas, pažymėtina, kad tai iš esmės yra tie patys daliniai įgūdžiai, kuriuos mokytojai turi ugdyti pagal mokymo programos reikalavimus.

Vokiečių testas naudojamas suaugusiųjų gyventojų informaciniam raštingumui nustatyti, todėl pritaikytas testas galėtų būti naudojamas visiems kitiems suaugusiesiems, ne tik mokytojams ar jų darbui įvertinti. Be to, būtų tikrinami raštingumo įgūdžiai, atitinkantys vidurinės mokyklos kurso „Medijos ir įtaka“, skirto mokytojams ir mokiniams ugdyti, tikslus, ir prireikus renkami duomenys, kuriuos būtų galima palyginti tarptautiniu mastu.

Naujoji Estijos nacionalinė mokymo programa (2023 m.) suteikia mokytojams dar daugiau laisvės kurti „Medijos ir įtaka“ dalyko mokymosi turinį, o tai kartu didina mokytojo atsakomybę siekiant mokymo programoje aprašytų mokymosi rezultatų. Tačiau, palyginti su kursui skiriamu laiku, mokymosi rezultatų skaičius mokymo programose pastebimai išaugo, o dėl taksonominio lygmens iškeliami dar daugiau nepasiekiamų tikslų. Todėl mums reikia dar daugiau mokymosi priemonių, kurios padėtų mokytojams ir kurias taikant vienu metu būtų įgyvendinti keli mokymo programos tikslai. Akivaizdu, kad dėl naujojoje mokymo

programoje numatytų mokymosi rezultatų mokytojui keliose srityse užkraunama didžiausia atsakomybė „išgelbėti pasaulį“, tam skiriant mažiausiai laiko.

Šiame magistro darbe nustatyta, kad Estijos pradinė ir vidurinė mokyklų mokymo programose medijų raštingumo mokymosi rezultatai yra vienodi. Šis tikslas atsispindi pagrindinėse mokymo programose, taip pat kalbos ir literatūros mokymo programose. Vidurinėse mokyklose medijų raštingumui ugdyti skirti privalomieji kursai, o pradinėse ir pagrindinėse mokyklose medijų raštingumas ugdomas per pasirenkamuosius dalykus, papildomą veiklą ir renginius.

Iki šio tyrimo Estijoje nebuvo bandyta įvertinti mokytojų medijų raštingumo. Todėl reikėjo sudominti mokytojus šia tema ir surinkti informaciją apie tai, kaip jie patys vertina savo raštingumą ir tobulintinas sritis. Ši informacija buvo labai svarbi atsižvelgiant į mokytojų poreikius rengiant būsimas vertinimo ir mokymo priemones.

2020 m. Vokietijoje buvo atliktas suaugusiųjų skaitmeninių medijų raštingumo testas (Meßmer, Sänglerlaub ir Schulz, 2021). Remiantis šio testo kategorijomis, šiam tyrimui buvo parengtas mokytojų savarankiškai pildomas klausimynas su vertinimo skalėmis – klausimynu buvo siekiama įvertinti jų žinias penkiose naujienų raštingumo srityse. Testas buvo pritaikytas Estijos kontekstui ir išdalytas mokytojams. Buvo naudojama savaiminė atranka ir anoniminiai internetiniai klausimynai.

Apskritai mokytojai savo medijų raštingumą įvertino kaip gana gerą. Vidutiniškai jų žinios įvairiose kategorijose buvo įvertintos 6,89 balo iš 10 galimų. Naujienų ir informacinio raštingumo testo rezultatai parodė, kad teisingai atsakė vidutiniškai 63 proc. respondentų (vidutiniškai 43 balai iš 68), dauguma respondentų (32 iš 39) surinko nuo 50 iki 79 proc. teisingų atsakymų. Nors neaišku, kiek šie rezultatai atspindi tikrą žinių lygį, jie leidžia daryti vertingas išvagas apie testo sudėtingumo lygį ir testo dalyvių žinias.

Mokytojų rezultatai buvo aukštesni vertinant žiniasklaidos kanalų ir šaltinių patikimumą įvairiuose žiniasklaidos tekstuose. Jie taip pat pasiekė geresnius rezultatus arba buvo skeptiškesni vertindami šaltinio patikimumą. Nors jų žinios atpažįstant komercinius tekstus, melagingą informaciją, naujienas ir nuomones buvo geros, testas nedavė išskirtinai puikių rezultatų. Buvo susidurta su tam tikrais sunkumais, susijusiais su pavadinimų ir paveikslėlių keliamą painiava ir ženklavimo strategijų atpažinimu – tai buvo įvardyta kaip sritys, kuriose savęs vertintojai turi mažai žinių. Tačiau žemiausių ir aukščiausių kategorijų įvertinimų neatitikimai rodo, kad gali būti sunku suprasti konkrečius medijų terminus ir gali kilti neaiškumų vertinant su medijomis susijusias žinias. Atsižvelgiant į visuomenės lūkesčius dėl mokytojų vaidmens, labai svarbu spręsti šias problemas.

Reikšmingiausios praktinės išvados buvo susijusios su atviraisiais klausimais, kurie atskleidė, kokiomis temomis mokytojams labiausiai reikia papildomų žinių ir mokymų. Populiariausios temos buvo susijusios su socialinių tinklų naudojimu, algoritmais, tiksliniu

medijų naudojimu, saugumo ir privatumo supratimu. Šios temos gali tapti atspirties tašku teikiant pagalbą mokytojams – įgyvendinant naują mokymo programą ir rengiant kvalifikacijos kėlimo mokymus.

Be to, buvo įdomu išgirsti mokytojų įspūdžius atliekant testą: 1) kaip per kelias minutes atlikę testą mokytojai pareiškė, kad testas akivaizdžiai per ilgas (nors įprasti testai mokiniams trunka dešimt kartų ilgiau); 2) atlikti testą ir kartu tikrinti žinias mokytojams buvo neįprasta ir jie netikėtai suvokė šios veiklos sudėtingumą; 3) mokytojams įskiepyta didelė baimė patirti nesėkmę, jiems sunku nesėkmę priimti kaip vertingą patirtį. Bet juk tą patį galima pasakyti ir apie mokinius?

Visą tyrimą galima rasti [Tartu universiteto studentų darbų duomenų bazėje](#).

Nurodyti šaltiniai

Meißner, A.-K., Sänglerlaub, A. ja Schulz, L. (2021). „Quelle: Internet“? Digitale Nachrichten und Informationskompetenzen der deutschen Bevölkerung im Test. *Stiftung Neue Verantwortung*. https://www.stiftungnv.de/sites/default/files/studie_quelleinternet.pdf

New National Curriculum for Higher Education (2023). Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021011?leiaKehtiv>

5.2. Plataus masto mokymas naudotis medijų priemonėmis turi būti neatsiejama mokymo programos dalis

Tiina Nõmm, Tartu universiteto Žurnalistikos ir komunikacijos magistrantūros studijų programos absolventė

Galima sakyti, kad šiandieninėje medijų visuomenėje tiek individo, tiek visuomenės požiūriu klausimas nebėra, ar medijų ir informacinio raštingumo ugdymas turėtų vykti ir per formalųjį ugdymą, bet kokių mastu tai gali daryti mokyklos ir kokios paramos joms reikia.

Tai tik viena iš išvadų, prie kurių priėjau rašydama magistro darbą „Dabartinės medijų ir informacinio raštingumo skatinimo Estijos bendrojo lavinimo mokyklose padėties apžvalga ir plėtros galimybės“. Jį apsigyniau šį pavasarį. Savo baigiamajame darbe norėjau išsiaiškinti, kiek Estijos mokyklų ir kaip ugdo mokinių medijų ir informacinį raštingumą, kas numatyta nacionalinėse mokymo programose, kas yra medijų mokytojai ir užklausinės veiklos mokytojai, kokia jų profesinė patirtis, ką jiems reiškia medijų ir informacinio raštingumo sąvoka ir kas jiems kelia susirūpinimą jų darbe. Taip pat norėjau išsiaiškinti, kaip medijų ir informacinis raštingumas aptariamas pagrindiniuose dokumentuose, teorijose ir esamose švietimo strategijose.

Estijos mokinių medijų ir informacinis raštingumas labiausiai ugdomas per 11 klasės gimtosios kalbos kursą „Medijos ir įtaka“ ir tarpdisciplininį nacionalinį dalyką „Informacinė aplinka ir medijų naudojimas“. Kaip parodė analizė, medijų ir informacinis raštingumas laikomas esminiu žmogaus gebėjimu, įskaitant gebėjimą kritiškai analizuoti medijų turinį ir ugdyti socialinį sąmoningumą, toleranciją bei aktyvų pilietiškumą. Todėl labai svarbu analizuoti tiek gautą, tiek sukurtą medijų turinį.

Norėdama sudaryti medijų ir informacinio raštingumo raidos Estijos mokyklose žemėlapi, tyrinėjau viešą informaciją mokyklų interneto svetainėse, kodavau mane dominančią informaciją ir analizavau rezultatus. Paaiškėjo, kad mažiau nei pusė (42 proc.) Estijos bendrojo lavinimo mokyklų savo mokinius moko medijų ir informacinio raštingumo gebėjimų ne tik pagal nacionalinę mokymo programą. Tai daroma per atitinkamo dalyko modulį, pasirenkamąjį, laisvai pasirenkamą ar neprivalomąjį dalyką, užklausinę veiklą arba mokyklinės medijas. Estijos mokyklose mokyklinis žurnalas tebėra populiarus. Analizė parodė, kad daugelyje mokyklų audiovizualiniams ir daugialypės terpės įgūdžiams ugdyti numatyti pasirenkamieji fotografijos ir daugialypės terpės dalykai bei mokyklinės medijos. Siekiant patvirtinti surinktus duomenis atliktos dvi tikslinių grupių apklausos su medijų mokytojais ir užklausinės veiklos mokytojais parodė, kad mokytojai ir dėstytojai skiria daug dėmesio kritiškai medijų analizei ir mokiniams teikia praktines užduotis, padedančias ugdyti jų saviraiškos įgūdžius. Mokytojų teigimu, platus medijų ir informacinis raštingumas padeda moksleiviams susiorientuoti šiuolaikiniame medijų ir informacijos pasaulyje.

Medijų ir informacinio raštingumo įgūdžius paprastai ugdo tos pačios ar kitos mokyklos pedagogai. Daugelis jų yra įgiję profesinį išsilavinimą garso ir vaizdo (pvz., fotografijos), medijų, komunikacijos ar rinkodaros srityse (pvz., esami arba buvę žurnalistai). Pokalbiai su mokytojais ir dėstytojais atskleidė, kad jie labiausiai pasigenda galimybės susitikti ir kartu generuoti idėjas, pasidalyti patirtimi ir taip sustiprinti savo, kaip medijų pedagogų, tapatybę. Taip pat būtų naudinga, kad mokytojai ir tarpininkai turėtų planą, kuriuo remdamiesi galėtų rengti mokymo programą. Laiko trūkumas taip pat buvo minimas kaip reikšminga problema, nes medijų mokytojo darbas daugiausia atliekamas greta pagrindinio darbo, pasirenkamųjų dalykų ir kursų skaičius yra palyginti nedidelis, o mokiniai ne visada turi laiko užsiimti popamokine veikla.

Galima teigti, kad šiuo magistro darbu žengti pirmieji svarbūs žingsniai ugdant medijų ir informacinį raštingumą. Jo plėtra Estijos mokyklose dar yra labai netolygi. Pagrindinė rekomendacija – pradėti ugdyti medijų ir informacinį raštingumą nuo pirmųjų mokslo metų, nes medijos mus supa nuo ankstyvosios vaikystės. Taip pat būtina aiškiai apibrėžti atskaitos tašką – ko, ką, kam ir kaip mokytis, kad būtų užtikrintas kokybiškas medijų švietimas. Reikia pabrėžti ir itin svarbų medijų mokytojų ir tarpininkų vaidmenį šviečiant apie medijas. Neretai šį darbą jie dirba greta savo pagrindinio darbo ir daugelis jų neturi pedagoginio išsilavinimo. Todėl labai svarbu juos remti ir skatinti, o prireikus ugdyti jų pačių medijų ir informacinius įgūdžius. Svarbiausi šio proceso etapai – bendri susitikimai ir suderinta mokymo programa. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į būsimųjų estų kalbos mokytojų pasirengimą mokytis medijų įgūdžių, nes paprastai būtent jie dalyvauja ugdant mokinių medijų ir informacinį raštingumą mokykloje.

Tokia medijų ir informacinio raštingumo ugdymo Estijos bendrojo lavinimo mokyklose apžvalga yra unikali. Tačiau, keičiantis nacionalinės teisės aktams ir mokyklų programoms, surinktus duomenis reikia nuolat atnaujinti ir ieškoti naujų jų analizės būdų. Pastaraisiais metais būta krizių, keliančių realią grėsmę mūsų gyvybei ir sveikatai. Jos parodė, kaip svarbu atpažinti ir kritiškai analizuoti medijose pateikiamą informaciją (o prireikus – ją kurti). Kokybiškas medijų švietimas yra to pagrindas.

Visą tyrimą galima rasti [Tartu universiteto studentų darbų duomenų bazėje](#).

Ko tikėtis 2024 m.

Baigdami savo ataskaitą apie BECID veiklą 2023 m., žvelgiame į 2024 m. ir naujas užduotis, kurių reikės imtis. Žinoma, 2024 m. BECID partneriai toliau dirbs pagal visus keturis darbų paketus. Pagal pirmąjį darbų paketą partneriai toliau rengs galutinę BECID tvarumo ir nepriklausomumo strategijos versiją (**1.6 užduotis**), į ją bus įtraukta galimų ateities finansuotojų ir rėmėjų apžvalga. Dar vienas svarbus įvykis, kurio galima tikėtis – **vienų metų trukmės magistrantūros studijų programos anglų kalba „Dezinformacija ir visuomenės atsparumas“ (1.6 užduotis)** pradžia Tartu universitete 2024 m. vasario mėn. BECID komanda stengsis įtraukti virtualiuosius stažuotojus pagal šioje ataskaitoje aprašytą modelį ir toliau rengs naujus pasiūlymus, kad konsorciumas galėtų dirbti kartu ilgesnį laiką.

Paskelbę pirmąją metinę ataskaitą, 2024 m. planuojame surengti **atvirą seminarą anglų kalba visiems Baltijos šalių suinteresuotiesiems subjektams**, kuriems mūsų darbas gali būti aktualus (**1.5 užduotis**). Kaip ir 2023 m., tęsime uždarus seminarus ir neoficialias konsultacijas su savo vyriausybinėmis agentūromis ir valdžios institucijomis, siekdami supažindinti su BECID veikla bei tinklo darbu ir prireikus teikti ekspertines žinias. Remiantis šios ataskaitos 1 skyriuje aprašyta patirtimi, 2023 m. pabaigoje buvo išbandyti valdymo struktūros pokyčiai, o projekto valdymo grupė ir toliau daug dėmesio skirs tam, kad prireikus galėtų lanksčiai atlikti pakeitimus (**1.3 užduotis**).

Faktų tikrinimo darbų paketo partneriai parengs standartinę metodiką, skirtą analizuoti faktų tikrinimo atsakui į dezinformacijos poveikį atitinkamoms tikslinėms grupėms. Jie taip pat pateiks pasiūlymą dėl gairių BECID faktų tikrintojams (**MS6**). Bendradarbiaujant su mokslinių tyrimų darbų paketo partneriais, 2024 m. taip pat bus paskelbtos dezinformacijos analizės procedūros (**MS9**).

Kalbant apie mokslinius tyrimus 2024 m., pažymėtina, kad visa dotacijos susitarime numatyta mokslinių tyrimų veikla bus baigta iki 2024 m. vasario mėn. Bus paskelbtos išsamios ataskaitos apie visas keturias literatūros apžvalgas, įskaitant tą, kuri buvo parengta, ir tris, kurios gimė iš sėkmingo bendradarbiavimo (**3.1 užduotis**) – tai yra pagrindinė TLU mokslinių tyrimų kryptis 2024 m.

UTARTU vadovaus interviu su Baltijos šalių faktų tikrintojais, kad būtų galima publikuoti rezultatus (**3.2 užduotis**), ir kaip konsorciumo koordinatorius toliau dirbs su bandomosios aplinkos tyrimais. Naujos bendradarbiavimo galimybės BECID mokslinių tyrimų projektuose gali atsirasti bendradarbiaujant

1. skirtingų universitetų mokslininkams,
2. faktų tikrintojams ir tyrėjams bei
3. mokslininkams ir MIR tarpininkams.

Labai svarbu užtikrinti, kad, vykstant projektui ir plečiantis bendradarbiavimui su EDMO ir kitais centrais, būtų skirta pakankamai žmogiškųjų ir laiko išteklių, nes tai leis mažesnėmis

individualiomis pastangomis reaguoti į sparčiai besikeičiančią informacijos sutrikimų sritį.

VDU daugiausia dėmesio skirs nacionalinių žurnalistų etikos kodeksų ir faktų tikrinimo žanrų recepcijos auditorijoje tyrimams (**3.3 užduotis**). ViA vadovaus faktų tikrinimo reguliavimo aspektų analizei, įskaitant Baltijos šalių žiniasklaidos subjektų Dezinformacijos praktikos kodekso įgyvendinimą (**3.4 užduotis**).

2024 m. partneriai parengs ir paskelbs MIR mokymo programą mokytojams ruošti su medžiaga ir pamokų planais (**4.1 užduotis**). Komanda pradės Baltijos šalių socialinių tinklų nuomonės formuotojų mokymus apie faktų tikrinimo metodus ir priemones, kad jie galėtų šviesti jaunuosius socialinių tinklų aktyvistus ir jų sekėjus, kaip veikia faktų tikrinimas (**4.2 užduotis**). Toliau dirbsime prie kartų mokymo modelio „Digimenter“ (**4.3 užduotis**) ir plėsime projektą institucijose ir organizacijose už BECID ribų. Partneriai kartu rengs medijų raštingumo kampanijas, skirtas rusakalbių Baltijos šalių gyventojų informaciniam atsparumui didinti ir jų pilietiniam aktyvumui skatinti (**4.4 užduotis**). 2024 m. rudenį padedant jaunimui bus pradėtas bandomosios MIR hakatono serijos kūrimas.

Nė vienas iš šių planų nėra susijęs su bendradarbiavimu su EDMO tinklu ar EDMO EUI, kuriuos labiau laikome pagrindiniu mūsų darbo tonu. Jei norite sužinoti, kaip mums su kolegomis iš Europos sekėsi valdyti neplanuotą ar suplanuotą Baltijos centro veiklą kovojant su informacijos sutrikimais, kviečiame susipažinti su mūsų **metine ataskaita**, kuri bus paskelbta **2024 m. gruodžio mėn.**